

การศึกษาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
โรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย์ กรุงเทพมหานคร

สารนิพนธ์
ของ
สุกัญญา วรรณบุตร

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนว
กุมภาพันธ์ 2543
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

373.181
๙๗๓๔๗
๙.๓

การศึกษาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
โรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย กรุงเทพมหานคร

บทคัดย่อ
ของ
สุกัญญา วรรณบุตร

๗๔ ๙๗๓ ๒๕๔๕

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนว

กุมภาพันธ์ ๒๕๔๓

๗ ๑๒๔ ๑
๖๕ ๗๑
๗๕ ๑๒๔

๑๔๙/๑๗๐

การศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาคุณลักษณะความเป็นผู้นำและเปรียบเทียบคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย กรุงเทพมหานคร ประชากรที่ใช้สุ่มกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียน โรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย ปีการศึกษา 2542 จำนวน 91 คน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียน ที่มีความเป็นผู้นำตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ที่ 25 ลงมา จำนวน 15 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่ายจากประชากร และเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามคุณลักษณะความเป็นผู้นำ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การทดสอบ t-test

ผลการศึกษาค้นคว้า สรุปได้ดังนี้

1. นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เป็นหัวหน้าชั้นและรองหัวหน้าชั้นเรียน มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำอยู่ในระดับมาก
2. ภายหลังการเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำ นักเรียนที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียนมีคุณลักษณะความเป็นผู้นำเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

**A STUDY OF LEADERSHIP CHARACTERISTICS OF LOWER SECONDARY STUDENTS
OF PHRAKHANONG PITTAYALAI SCHOOL IN BANGKOK**

**AN ABSTRACT
BY
SUKANYA WANNABUT**

**Presented in partial fulfillment of the requirement for the Master of
Education degree in Guidance and Counseling Psychology
at Srinakharinwirot University
February 2000**

The purpose of this research was twofold : (1) to examine the leadership characteristics of leader and non-leader Mathayom Suksa I-III students ; and (2) to compare the leadership characteristic of leader and non-leader Mathayom Suksa I-III students before and after participating in the leadership characteristic development project. The population of the study were 91 leader and non-leader Mathayom Suksa I-III students of Phrakhanong Pittayalai school in Bangkok in the academic year 1999. The subjects participated in the project were 15 leader and non-leader Mathayom Suksa I-III students selected from the population and their leadership characteristic scores were lower than twenty-fifth percentile. The research instrument was a leadership characteristic questionnaire . The data were analyzed by t – test.

The results of study were as follows :

1. The leadership characteristics of leader and non-leader Mathayom Suksa I-III students were high.
2. The leadership characteristics of leader and non-leader Mathayom Suksa I-III students participated in the leadership characteristic development project significantly increased at .05 level.

สารนิพนธ์
เรื่อง

การศึกษาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
โรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย กรุงเทพมหานคร

ของ
นางสาวสุกัญญา วรรณบุตร

ได้รับอนุมัติให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอก จิตวิทยาการแนะแนว
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....

(รองศาสตราจารย์ ดร. คมเพชร จิตรสุกุล)

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรจิตวิทยาการแนะแนว

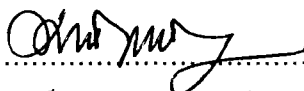
.....

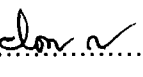
(รองศาสตราจารย์ ดร. คมเพชร จิตรสุกุล)

หัวหน้าภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา

วันที่ 24 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2543

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบสารนิพนธ์

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร. คมเพชร จิตรสุกุล)

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร. ่องพรรณ เกิดพิทักษ์)

ประกาศคุณูปการ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความสะดวกเรียบร้อย โดยได้รับความกรุณาจาก รองศาสตราจารย์ ดร.คมเพชร จันทรศุกุล และศาสตราจารย์ ดร.ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ ที่ได้ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ ตลอดจนให้กำลังใจแก่ผู้วิจัย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณในความกรุณาของท่านทั้งสองเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้อำนวยการโรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย ที่ให้ความกรุณาให้ใช้สถานที่และอนุญาตให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 เข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำและขอขอบใจนักเรียนทุกคนที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้อำนวยการโรงเรียนสิริรัตนาร ที่ให้ความกรุณาอนุญาตให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ตอบแบบสอบถาม และขอขอบใจนักเรียนทุกคนที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม ทำให้ผู้วิจัยได้เครื่องมือในการวิจัย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการจัดทำสารนิพนธ์ในครั้งนี้

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ วิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนวทุกท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจด้วยดีเสมอมา

คุณค่าและประโยชน์ใด ๆ ที่ผู้อ่านได้รับจากสารนิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเป็นคุณความดีของบิดา มารดา ตลอดจนผู้มีพระคุณของผู้วิจัยทุกท่าน

สุกัญญา วรรณบุตร

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	3
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	3
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	3
การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	3
ตัวแปรที่ศึกษา.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า.....	
2 เอกสารและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
คุณลักษณะความเป็นผู้นำ.....	19
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	28
งานวิจัยต่างประเทศ.....	28
งานวิจัยในประเทศ.....	30
กิจกรรมกลุ่ม.....	33
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	40
งานวิจัยต่างประเทศ.....	40
งานวิจัยในประเทศ.....	41
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	43
การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	43
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า.....	44
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	50
การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	52

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	53
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	53
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	53
5 บทย่อ สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ.....	58
ความมุ่งหมายความสำคัญ สมมติฐานและวิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	58
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า.....	60
อภิปรายผล.....	60
ข้อสังเกต.....	63
ข้อเสนอแนะ.....	64
บรรณานุกรม.....	65
ภาคผนวก.....	75
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	125

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	แบบแผนการทดลองแบบ One Group Pretest – Posttest Design.....	59
2	แสดงคะแนนคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียน.....	63
3	แสดงคะแนนคุณลักษณะความเป็นผู้นำรายด้านของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียน	63
4	เปรียบเทียบคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียน ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น.....	65
5	เปรียบเทียบคุณลักษณะความเป็นผู้นำรายด้านของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียน ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น.....	66
6	แสดงค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อของแบบสอบถามคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น.....	66
7	แสดงคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียนก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตามโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น.....	66
8	แสดงรายละเอียดการคำนวณคุณลักษณะความเป็นผู้นำรายด้าน...	66

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1. รูปแบบการติดต่อสื่อสารที่รับกัน.....	101
2. รูปแบบการติดต่อสื่อสารที่ขัดแย้งกัน.....	102
3. รูปแบบการติดต่อสื่อสารที่แอบแฝงความรู้สึกที่แท้จริง.....	103

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

เมื่อบุคคลมาอยู่รวมกันเพื่อกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ภาวะความเป็นผู้นำเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่อกลุ่มมาก เพราะหมายถึง การที่บุคคลในกลุ่มรับบทบาทหน้าที่ของตน รับผิดชอบต่อการแสดงออกของกลุ่ม และมีส่วนในการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีในกลุ่ม ในการรวมกลุ่ม ลักษณะความเป็นผู้นำจะปรากฏขึ้นระหว่างการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นผู้นำโดยธรรมชาติหรือโดยการแต่งตั้งก็ตาม ผู้นำเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อกลุ่มมาก เพราะถ้ากลุ่มใดขาดผู้นำ กลุ่มนั้นก็ไม่สามารถจะทำงานได้สำเร็จ หรือสำเร็จอย่างล่าช้า เพราะสมาชิกอาจเกิดความขัดแย้ง ไม่พอใจกัน พยายามหาผลประโยชน์ใส่ตน(เยาวยา เดชะคุปต์. 2522:129) ดังนั้น การดำเนินกิจกรรมใดๆให้ประสบความสำเร็จปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง คือ ผู้นำ ดังที่ คมเพชร จัตตุกุล (2530:37) กล่าวว่า การนำกลุ่มให้พัฒนานั้น จะต้องมีความสามารถ มีความฉลาดในการที่จะนำกลุ่มไปสู่ความสำเร็จได้ ซึ่งคุณลักษณะความเป็นผู้นำดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่สามารถเรียนรู้และปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลได้ ดังที่ รัศมี ภิบาลแทน(2521:3 อ้างอิงมาจาก Galtan. 1960:108) กล่าวว่า ความเป็นผู้นำมิได้สืบทอดสืบทอด แต่เป็นคุณสมบัติที่จะต้องศึกษาเรียนรู้และปลูกฝังเพิ่มเติม

ตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 มุ่งเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพในการพัฒนา โดยเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีขีดความสามารถสูงขึ้น และให้ระบบการศึกษาเป็นระบบย่อยของสังคมที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและผลิตกำลังคนที่มีคุณภาพตามนโยบายการศึกษาเพื่อพัฒนาบุคคล โดยเน้นพัฒนาผู้เรียนช่วงอายุ 0-18 ปีให้มีความสามารถพื้นฐานในการคิด แก้ไขปัญหา การปรับตัว และมีทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2535:28-31) ซึ่งสอดคล้องกับ ธนู แสงศักดิ์ (2513:153)ที่กล่าวว่า การให้การศึกษาแก่คนนั้นเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญมาก และควรจะได้พัฒนาคนให้มีลักษณะความเป็นผู้นำด้วย ทั้งนี้เพราะผู้นำเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญและมีอิทธิพลต่อสังคม เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของสังคม เป็นผู้ที่มีภาระหน้าที่รับผิดชอบต่อสังคม เป็นผู้ที่ทำให้สังคมเจริญขึ้นหรือเสื่อมลง ขยายตัวหรือสลายตัว

โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาด้านตัวบุคคล เพื่อให้ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ ตลอดจนเจตคติที่ดีในอันที่จะนำความรู้ ความสามารถไปพัฒนาสังคมต่างๆต่อไป (ปรีชา เศรษฐีธร. 2527:26) ซึ่งสอดคล้องกับหลักของ จอห์น ดิวอี้ ที่ว่า

โรงเรียนควรมีหน้าที่ในการเตรียมเด็กให้สามารถเผชิญชีวิตในสังคมได้ ไม่ใช่มีหน้าที่แต่เพียงการถ่ายทอดความรู้เท่านั้น และจากคำพูดที่สำคัญคือ Learning by doing ได้กลายมาเป็นหลักการในการศึกษาสำคัญที่เป็นการรวมกลุ่มเพื่อการเรียนรู้ การรวมกลุ่มเพื่อทำงาน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรและการให้นักเรียนปกครองกันเอง เป็นต้น (ทิตนา แคมมณี.2522:6)และเมื่อโรงเรียนเป็นสังคมแห่งหนึ่งของนักเรียน ดังนั้น เมื่อนักเรียนแต่ละคนเข้าสู่ระบบโรงเรียน ก็จะมีกระบวนการต่อเนื่องและสัมพันธ์กันตั้งแต่เริ่มเข้าจนถึงออกจากโรงเรียน โดยเริ่มต้นเมื่อนักเรียนมาโรงเรียนย่อมพบกับเพื่อนๆหลายคนแต่ละคนอาจจะมีความแตกต่างกันไปตามพื้นฐานของการอบรมเลี้ยงดู ซึ่งทำให้การรวมกลุ่มในระยะเริ่มแรกไม่เป็นระเบียบ แต่เมื่อนักเรียนได้รับการเรียนรู้เกี่ยวกับกลุ่มมากขึ้น ย่อมจะทำให้แต่ละคนมีการปรับตัวดีขึ้น (คมเพชร จัตรศุกกุล. 2521:37) และเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบของกลุ่มมากขึ้น ทำให้ต้องมีการควบคุมนักเรียนแต่ละชั้นเรียน โดยให้เป็นหน้าที่ของกลุ่มนักเรียนด้วยกันเอง ซึ่งจะช่วยแบ่งเบาภาระของครูประจำชั้นในการควบคุมดูแล และในการควบคุมปกครองกันเองนี้ จำเป็นต้องมีผู้นำในการปกครอง จึงมีการคัดเลือกตัวแทนของห้องเรียน ที่นักเรียนในห้องส่วนใหญ่พิจารณาเห็นว่า เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และมีลักษณะเหมาะสมในการเป็นผู้นำ ให้เป็นผู้นำชั้นเรียนของพวกตน ซึ่งผู้ที่ได้รับคัดเลือกนี้จะมีตำแหน่งเป็นหัวหน้าชั้นเรียนหนึ่งคนและรองหัวหน้าชั้นเรียนอีกหนึ่งคนหรือสองคนตามแต่จะกำหนด โดยหัวหน้าชั้นเรียนจะมีหน้าที่ในการประสานงานระหว่างครูกับเพื่อนร่วมชั้นเรียนในการทำกิจกรรมต่างๆ และเป็นผู้กำกับดูแลเพื่อนในชั้นเรียนให้ปฏิบัติไปในแนวทางที่ถูกต้องตามกฎระเบียบของห้องเรียนและโรงเรียน รวมถึงการเป็นผู้นำในการทำกิจกรรมพิเศษต่างๆตามนโยบายของโรงเรียน ส่วนรองหัวหน้าชั้นเรียนก็จะมีหน้าที่เป็นผู้ช่วยหัวหน้าชั้นเรียน โดยปฏิบัติหน้าที่ควบคู่ไปกับหัวหน้าชั้นเรียน และปฏิบัติหน้าที่แทนในกรณีที่หัวหน้าชั้นเรียนไม่อยู่

สำหรับนักเรียนที่ได้รับคัดเลือกเป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียนนั้น ถือได้ว่าเป็นบุคคลที่เพื่อนร่วมชั้นเรียนพิจารณาเห็นว่า เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะเหมาะสมแก่การเป็นผู้นำ ได้แก่มีความสามารถทางด้านวิชาการสูง มีความรับผิดชอบ และเป็นผู้ที่เพื่อนในชั้นเรียนให้การยอมรับ พร้อมทั้งจะปฏิบัติตามคำสั่ง หรือคำร้องขอ สำหรับนักเรียนผู้ที่ได้รับการคัดเลือกเป็นหัวหน้าชั้นเรียนบางคนก็มีคุณสมบัติที่โดดเด่นเฉพาะตัว และหากได้รับการพัฒนายังยิ่งเสริมให้ลักษณะความเป็นผู้นำที่มีอยู่แล้วให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น แต่สำหรับบางคนก็เป็นผู้ที่มีความสามารถด้านการเรียนสูงเพียงอย่างเดียวแต่อาจมีความรู้สึกว่าตนเองไม่มีลักษณะเด่นหรือความสามารถพิเศษอะไรหรือไม่มั่นใจว่าตนเองจะมีความสามารถพอเพียงกับการเป็นผู้นำของห้องเรียนหรือไม่

ปัจจุบันเราเชื่อว่าคุณลักษณะความเป็นผู้นำเป็นสิ่งที่สามารถปลูกฝังได้ เยาวชนไทยก็สมควรได้รับการปลูกฝัง ฝึกฝนและเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้นำโดยเฉพาะนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งมีอายุเฉลี่ยระหว่าง 14-16 ปี จัดอยู่ใน

ระยะวัยรุ่นตอนต้น ซึ่ง ฮาร์วิกเฮอร์ส (Havighurst. 1956:174) กล่าวว่า พัฒนาการของเด็กวัยรุ่นจะมีความรวดเร็วพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงและยอมรับสิ่งใหม่ๆ อีกทั้งสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทั้งหลายได้เป็นอย่างดี มีความต้องการที่จะพัฒนาตนเอง เตรียมตัวเพื่อเป็นพลเมืองดี รู้จักตัดสินใจเลือกมาตรฐานที่ควรยึดเป็นแนวทางในชีวิต เด็กวัยนี้จึงสมควรได้รับการเอาใจใส่เป็นพิเศษเพื่อให้สามารถนำตนเองก้าวไปข้างหน้าด้วยสติปัญญา มีคุณลักษณะประจำตัวที่พึงประสงค์ของสังคม และก้าวไปพร้อมกับความเจริญทางด้านเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียน น่าจะมีความสำคัญในการสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้นำที่ยั่งยืน และเสริมคุณลักษณะความเป็นผู้นำสำหรับผู้ที่มีลักษณะโดดเด่นอยู่แล้วให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งวิธีการในการช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้และพัฒนาในด้านต่าง ๆ สามารถทำได้หลายวิธี ดังที่คมเพชร ฉัตรศุภกุล(2530:137) กล่าวว่า วิธีการเพื่อพัฒนาบุคคลนั้นมีหลายวิธีการ เช่น การสอน การบรรยายให้ฟัง การอ่านหนังสือ การทำกิจกรรม เป็นต้น ซึ่งทิสนา แคมณี(2522:238) กล่าวว่า วิธีการที่ทำให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือกระทำกิจกรรมต่าง ๆ จะช่วยให้ได้เข้าใจกระบวนการทำงานร่วมกัน และสามารถโยงพฤติกรรมการเรียนรู้เข้ากับประสบการณ์ของตนเอง เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันสำหรับสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับ คมเพชร ฉัตรศุภกุล(2530:19) ที่กล่าวว่านักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม จะมีโอกาสพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ทำให้บุคคลมีความสามารถ มีคุณค่า และสิ่งที่ปฏิบัติจะสร้างประโยชน์ให้แก่โรงเรียน ชุมชน และสังคมต่อไป

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
2. เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลของการศึกษาทำให้ทราบคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนที่เป็นหัวหน้า และรองหัวหน้าชั้นเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำโดยให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตามโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และเพื่อเป็นแนวทางให้โรงเรียนนำโครงการนี้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนานักเรียนกลุ่มอื่นๆต่อไป

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้สุ่มกลุ่มตัวอย่างของการศึกษาคูณลักษณะความเป็นผู้นำ เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียนของโรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย จำนวน 91 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาคูณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียน โรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย กรุงเทพมหานคร ที่มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา จำนวน 22 คนและสอบถามความสมัครใจของนักเรียนในการเข้าร่วมโครงการ ปรากฏว่า มีนักเรียนจำนวน 17 คน สมัครใจเข้าร่วมโครงการ ผู้วิจัยจึงคัดเลือกนักเรียนที่มีคะแนนคุณลักษณะความเป็นผู้นำจากน้อยไปมาก ได้นักเรียนจำนวน 15 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ คือ โครงการพัฒนาคูณลักษณะความเป็นผู้นำโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม
ตัวแปรตาม คือ คุณลักษณะความเป็นผู้นำ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. คุณลักษณะความเป็นผู้นำ หมายถึง คุณลักษณะของนักเรียนที่แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความเชื่อมั่นในตนเอง และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งลักษณะสำคัญดังกล่าว คือ

1.1 มีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร ได้แก่ สามารถนำความเข้าใจ ความคิดเห็น ความปรารถนาหรือคำสั่งต่าง ๆ ที่ทำให้เพื่อนร่วมชั้นเรียนเกิดการรับรู้และเข้าใจตรงกัน ทำให้งานต่าง ๆ บรรลุเป้าหมายได้เร็วขึ้น

1.2 การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ได้แก่ การกระทำที่เปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้แสดงความคิดเห็นโดยมิได้ปิดกั้น หรือจำกัดความคิด และนำความคิดเห็นเหล่านั้นมาพิจารณาทั้งลักษณะที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย

1.3 มีความเชื่อมั่นในตนเอง ได้แก่ การกระทำที่แสดงถึงความมั่นใจที่จะกระทำการอย่างไม่ลังเลใจ หรือหวั่นวิตก แม้จะมีอุปสรรคก็ไม่เลิกล้มหรือเปลี่ยนใจ

1.4 มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ได้แก่ การกระทำในการที่จะแสดงออกถึงการที่จะร่วมงานกับบุคคลอื่น มีการติดต่อสัมพันธ์กับกลุ่มได้อย่างคล่องแคล่ว

2. โครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำ หมายถึง การศึกษาวิธีการต่างๆทางจิตวิทยาที่มีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการพัฒนา ซึ่งโครงการนี้ประกอบด้วยหลักการและเหตุผล จุดมุ่งหมาย วิธีดำเนินการ ระยะเวลาและสถานที่ การประเมินผล และผลที่คาดว่าจะได้รับ สำหรับโครงการนี้พิจารณาเทคนิคทางจิตวิทยาเพื่อนำมาใช้ คือ กิจกรรมกลุ่ม

3. หัวหน้าชั้นเรียน หมายถึง ตัวแทนนักเรียนในห้องเรียนหนึ่งๆที่ได้รับการคัดเลือกจากเพื่อนร่วมชั้นเรียน เพื่อให้ทำหน้าที่ในการประสานงานระหว่างครูกับเพื่อนร่วมชั้นเรียนในการทำกิจกรรมต่างๆ และเป็นผู้กำกับดูแลเพื่อนในชั้นเรียนให้ปฏิบัติไปในแนวทางที่ถูกต้องตามกฎหมายของห้องเรียนหรือโรงเรียน

4. รองหัวหน้าชั้นเรียน หมายถึง ตัวแทนนักเรียนในห้องเรียนหนึ่งๆที่ได้รับการคัดเลือกจากเพื่อนร่วมชั้นเรียน เพื่อให้ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยในการปฏิบัติภารกิจควบคู่ไปกับหัวหน้าชั้นเรียน และปฏิบัติหน้าที่แทนเมื่อหัวหน้าชั้นเรียนไม่อยู่

5. โรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาส่วนกลาง กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งตั้งอยู่ที่ สุขุมวิท 62 แขวงบางจาก เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร

สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า

นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียน มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำเพิ่มขึ้น หลังจากเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการวิจัย โดยแบ่งตามลำดับ ดังนี้

1. เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นผู้นำ
 - 1.1 ความหมายของผู้นำ
 - 1.2 ความหมายของภาวะผู้นำหรือความเป็นผู้นำ
 - 1.3 แนวความคิดเกี่ยวกับความเป็นผู้นำ
 - 1.4 ทฤษฎีความเป็นผู้นำ
 - 1.5 แนวความคิดเกี่ยวกับทักษะหรือความสามารถของผู้นำ
 - 1.6 หน้าที่ของผู้นำ
 - 1.7 คุณสมบัติของความเป็นผู้นำ
 - 1.8 คุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านต่าง ๆ
 - 1.9 บทบาทของผู้นำนักเรียน
 - 1.10 งานวิจัยต่างประเทศ
 - 1.11 งานวิจัยในประเทศ
2. เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับวิธีการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำ
 - 2.1 ความหมายของกิจกรรมกลุ่ม
 - 2.2 จุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่ม
 - 2.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่ม
 - 2.5 เทคนิคในการศึกษาเรื่องกลุ่ม
 - 2.6 กิจกรรมที่ใช้ในกิจกรรมกลุ่ม
 - 2.7 ขนาดของกลุ่มที่ใช้ในกิจกรรมกลุ่ม
 - 2.8 ลำดับขั้นของกิจกรรมกลุ่ม
 - 2.9 งานวิจัยต่างประเทศ
 - 2.10 งานวิจัยในประเทศ

1. เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นผู้นำ

1.1 ความหมายของผู้นำ

ตันน์ (ประชุม รอดประเสริฐ ม.ป.ป. : 3; อ้างอิงจาก Dunn. 1973 : 178) กล่าวว่า ผู้นำ คือ ผู้ที่มีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่น โดยชักชวนให้บุคคลเหล่านั้นช่วยปฏิบัติการกิจให้สำเร็จ ล่วงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ และผู้นำเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่นในกลุ่ม และเป็นผู้ที่ใช้อิทธิพล ทำให้บุคคลในกลุ่มปฏิบัติงานร่วมกับตนด้วยความพึงพอใจ และบรรลุถึงเป้าหมาย ดังที่ปรารถนา

พนม ลิ้มอารีย์ (2521 : 13) ได้ให้ความหมายของผู้นำไว้ว่า หมายถึงบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้ง หรืออาจจะได้รับการเลือกตั้งจากกลุ่ม หรืออาจจะเป็นสมาชิกผู้มีอิทธิพลต่อการทำงานกลุ่มมากที่สุด และเยาวพา เตชะคุปต์ (2522 : 121) ยังกล่าวเพิ่มเติมอีกว่าผู้นำยังเป็นผู้รวบรวมความต้องการ และประสานความคิดของสมาชิกเข้าด้วยกัน นอกจากนั้นผู้นำยังมีส่วนช่วยให้กลุ่มกำหนดจุดมุ่งหมายในการทำงาน ผู้นำไม่ใช่ผู้ที่มีอำนาจสูงสุดและทุกคนสามารถเป็นผู้นำได้ และยาใจ รีละชาติ (2521 : 13) กล่าวว่า ความเป็นผู้นำเป็นคุณสมบัติของมนุษย์ทุกคน จะแตกต่างกันไปบ้างก็คือบางคนมีมาก บางคนมีน้อย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการศึกษาและประสบการณ์ของแต่ละคน

สาลี จบศรี (2531 : 19) ได้ให้ความหมายของผู้นำว่า คือบุคคลที่มีอิทธิพลเหนือผู้อื่นในกลุ่ม เป็นอิทธิพลในทางบวก บุคคลในกลุ่มยอมรับปฏิบัติตามความคิดเห็นหรือคำสั่งด้วยความเต็มใจ ผู้นำและผู้บริหารไม่จำเป็นต้องเป็นบุคคลเดียวกัน ดังนั้น ในกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งหรือหน่วยงานหนึ่งอาจจะมีความหลากหลายคนนอกเหนือจากผู้นำโดยตำแหน่ง ซึ่งสอดคล้องกับ คมเพชร จิตรศุภกุล (2530 : 38) ที่กล่าวว่า ผู้นำจะต้องเป็นผู้มีสมรรถวิสัย (Capacity) สูงในหลายๆ ด้านและบางครั้งการเป็นผู้นำก็ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ฟิดเลอร์ (Fiedler. 1996 : 405) กล่าวว่า ผู้นำจะต้องมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งตามเกณฑ์ต่อไปนี้คือได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ในกลุ่มหรือเป็นผู้ที่ได้รับเลือกจากกลุ่ม หรืออาจจะเป็นผู้ที่มีอิทธิพลภายในกลุ่ม และผู้นำยังเป็นจุดรวมของพฤติกรรมของสมาชิกภายในกลุ่ม มีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่นในกลุ่ม และมีความสามารถเร่งเร้าให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงาน ทำให้งานสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายเอาไว้ อีกทั้งผู้นำคือผู้ที่ได้รับการยกย่อง หรือได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถในการนำกลุ่มไปสู่ความสำเร็จตรงเป้าหมายในการทำงาน

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ผู้นำ หมายถึง บุคคลซึ่งได้รับการแต่งตั้งหรืออาจจะได้รับการเลือกตั้งจากกลุ่ม หรืออาจจะเป็นสมาชิกที่มีอิทธิพลต่อการทำงานกลุ่มมาก ซึ่งอิทธิพลดังกล่าวจะเป็นไปในทางบวก คือสมาชิกในกลุ่มยอมรับและปฏิบัติตามความคิดหรือคำสั่งด้วยความเต็มใจ และผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่มีสมรรถวิสัยสูงในหลายๆ ด้าน และผู้นำขึ้นอยู่กับสถาน

การณ์ ผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่สามารถนำกลุ่มไปสู่ความสำเร็จตรงเป้าหมายของการทำงาน และทุกคนสามารถเป็นผู้นำได้ถ้าได้รับการฝึกฝน

1.2 ความหมายของภาวะผู้นำหรือความเป็นผู้นำ

ภาวะผู้นำหรือความเป็นผู้นำตรงกับภาษาอังกฤษว่า Leadership ซึ่งหมายถึง การเป็นผู้นำโดยใช้อิทธิพล ในการดำเนินงาน ได้มีผู้ให้ความหมายของ ภาวะผู้นำไว้มากมาย ดังนี้

ทีต (Tead. 1951 : 20) กล่าวว่า ความเป็นผู้นำเป็นการกระทำที่มีอิทธิพลจูงใจให้ผู้อื่นร่วมมือปฏิบัติงาน เพื่อให้งานสำเร็จตามความมุ่งหมาย และความเป็นผู้นำเป็นกระบวนการใช้อิทธิพลในการปฏิบัติงานบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ที่มุ่งให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย ภายใต้สถานการณ์ที่กำหนด ถ้าสถานการณ์เปลี่ยนแปลง รูปแบบของกระบวนการใช้อิทธิพลก็ต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย

โซโลมอน (Solomon. 1987 : 11-12) กล่าวว่า ความเป็นผู้นำเป็นคุณสมบัติของการที่บุคคลใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่น ซึ่งสามารถทำให้ผู้อื่นรับฟัง เห็นด้วย และยอมทำตามคำแนะนำของเขา เพื่อให้กลุ่มดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ นอกจากนี้ รัศมี ภิบาลแทน (2521 : 40) มีความเห็นสอดคล้องกับโซโลมอนว่า ความเป็นผู้นำ หมายถึง ลักษณะส่วนตัวของบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรมออกมาเมื่อได้มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่ม เป็นความสามารถที่เกิดขึ้นระหว่างที่มีการทำงานร่วมกันหรือร่วมอยู่ในเหตุการณ์เดียวกัน ในอันที่จะทำให้กิจกรรมของกลุ่มดำเนินไปสู่เป้าหมายและประสบความสำเร็จ

กวี วงศ์พุ่ม (2536 : 95) ได้ให้ความหมายของ ภาวะผู้นำโดยวิเคราะห์ตามศัพท์ ได้ 3 ประการ คือ

1. ความสามารถของหัวหน้าที่จะต้องเป็นผู้นำ คือ หัวหน้าต้องมีความสามารถในการนำสมาชิกกลุ่ม สามารถชี้แนวทางหรือกำหนดวิธีอันเหมาะสมถูกต้องเพื่อปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนดไว้
2. ความสามารถของหัวหน้าที่จะต้องเอาชนะจิตใจสมาชิก ได้แก่ ความร่วมมือร่วมใจของบรรดาสมาชิกที่จะปฏิบัติงานให้สำเร็จ
3. ความสามารถของหัวหน้าที่จะต้องบากบั่นฟันฝ่าอุปสรรคในการนำ ซึ่งขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพของผู้เป็นหัวหน้าที่จะต้องรู้จักเปลี่ยนแปลงและปรับตัวตนเองให้เข้ากับสมาชิก ตลอดจนวิธีทำงานให้เข้ากับเหตุการณ์ได้อยู่เสมอ

จากความหมายที่มีผู้นิยามเอาไว้มากมายนั้น อาจรวมความได้ว่า ความเป็นผู้นำหรือภาวะผู้นำ ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Leadership นั้น หมายถึง บุคคลที่ได้รับการยอมรับให้มีอำนาจที่จะสร้างอิทธิพลต่อกลุ่มนั้น ๆ เพื่อก่อให้เกิดความพยายามในการดำเนินงานให้

บรรลุถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้และเป็นความสามารถในการใช้อิทธิพลจูงใจผู้อื่นให้ร่วมมือปฏิบัติงาน เพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งคนเหล่านั้นพึงปรารถนา และการที่ผู้นำจะมีภาวะผู้นำในลักษณะใดนั้น ขึ้นอยู่กับตัวแปรหลายประการ เช่น บุคลิกภาพของผู้นำ ทศนคติและบุคลิกภาพของสมาชิก ลักษณะการทำงาน เป็นต้น

1.3 แนวความคิดเกี่ยวกับความเป็นผู้นำ

รอสส์ และชาร์ลส์ (กี วังศ์พุม. 2536:87; อ้างอิงจาก Ross and Charles. 1959 : 17-36) ได้แสดงแนวความคิดเกี่ยวกับความเป็นผู้นำไว้ 3 ประการ คือ

1. ความเป็นผู้นำเป็นคุณสมบัติที่มีอยู่ภายในตัวผู้นำแต่ละคน (Leadership Astrait within the Individual Leader) ในสมัยก่อนเชื่อกันว่าความเป็นผู้นำเป็นผลมาจากพันธุกรรม คือเป็นสิ่งที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด(Leader was born, not made) แต่ในปัจจุบันเชื่อว่าความเป็นผู้นำสามารถเรียนรู้และปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลได้

2. ความเป็นผู้นำขึ้นอยู่กับกลุ่ม (Leadership as a Function of the Group) ความเป็นผู้นำเป็นโครงสร้างทางสังคมของกลุ่มมากกว่าบุคคล กล่าวคือ บุคคลแต่ละคนจะเอาลักษณะเฉพาะตัว ทศนคติ และความต้องการส่วนตัวติดตามมาด้วย เมื่อเข้ากลุ่มทุกคนจะต้องปรับตัวเพื่อที่ตนเอง และกลุ่มได้มีวัตถุประสงค์หรือความต้องการสอดคล้องกัน ทั้งนี้เพื่อให้ทุกฝ่ายได้รับผลตามเป้าหมาย กล่าวโดยสรุป ความเป็นผู้นำภายในกลุ่มถูกกำหนดโดยผลรวมของทศนคติ และความต้องการของกลุ่มมากกว่าบุคลิกภาพของบุคคลเพียงคนเดียว ซึ่งสอดคล้องกับ คมเพชร จิตรศุภกุล(2530:43) ที่กล่าวว่า ความเป็นผู้นำจะเกิดได้ก็ต่อเมื่อมีกลุ่ม มีการดำเนินงานหรือจุดมุ่งหมายร่วมกัน และมีการกระจายความรับผิดชอบสู่บุคคลต่าง ๆ

3. ความเป็นผู้นำขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ความเป็นผู้นำขึ้นอยู่กับสถานการณ์ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่ม หรือองค์การนั้นๆ สถานการณ์มีบทบาทต่อความเป็นผู้นำมาก สถานการณ์ที่กลุ่มกำลังเผชิญขณะนั้นก่อให้เกิดผู้นำได้ ซึ่งสอดคล้องกับ คมเพชร จิตรศุภกุล(2530:44) ที่กล่าวว่า ผู้นำบางคนอาจจะประสบความสำเร็จยอดเยี่ยมในกลุ่มหนึ่ง แต่ในอีกกลุ่มหนึ่งเขาอาจจะต้องการผู้นำอีกลักษณะหนึ่งก็ได้ ดังนั้นสถานภาพความเป็นผู้นำจะขึ้นอยู่กับสถานการณ์แต่ละสถานการณ์

นอกจากนี้ ชิคเคอริง (Chickering. 1993 : 254-259) กล่าวถึง อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนที่มีความเป็นผู้นำสรุปได้ว่า ในกรณีที่บุคคลอยู่ร่วมกันมีความสนิทสนมกัน จะสังเกตเห็นพฤติกรรมของกันและกันอยู่เสมอ ซึ่งจะเป็นผลให้เกิดการเลียนแบบพฤติกรรมนั้น อาจจะต้องใจหรือไม่ก็ตาม และกลุ่มเพื่อนในวัยศึกษาที่มีการคบหาสมาคมกันอย่างสนิทสนม การเลียนแบบซึ่งกันและกันย่อมจะเกิดขึ้นมากด้วย

1.4 ทฤษฎีความเป็นผู้นำ

ลักษณะของความเป็นผู้นำในตัวบุคคลนั้น มีอยู่หลายลักษณะ การที่ผู้นำจะดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จก็จะต้องมีความสามารถในการใช้ลักษณะของความเป็นผู้นำที่ตนเอง มีอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมด้วย ดังนั้นจึงได้มีผู้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความเป็นผู้นำจนเกิดเป็นทฤษฎีที่สำคัญของความเป็นผู้นำขึ้นหลายทฤษฎีซึ่งสอดคล้อง (ยาใจ วีระชาติ. 2521 : 29-35; อ้างอิงจาก Stogdill 1974 : 17-23) ก็ได้ศึกษาและสรุปรวมทฤษฎีความเป็นผู้นำจากนักทฤษฎีต่าง ๆ ไว้ดังนี้

1. ทฤษฎีบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ (Great Man Theories) ทฤษฎีนี้พยายามจะอธิบายความเป็นผู้นำในแง่ของการสืบทอด (Inheritance) คือ เชื่อว่าผู้ที่จะเป็นผู้นำนั้นจะต้องได้รับการถ่ายทอดทางสายโลหิต เช่น ถ้าพ่อแม่เป็นกษัตริย์ ลูกก็มีแนวโน้มที่จะเป็นบุคคลที่มีอำนาจและอิทธิพลไปด้วย และแต่ละบุคคลในทุกสังคมมีระดับสติปัญญา พลัง และศีลธรรมที่แตกต่างกัน แต่ไม่ว่ากลุ่มจะได้รับอิทธิพลให้ดำเนินไปในทิศทางใด กลุ่มก็จะถูกชักนำโดยผู้ที่เหนือกว่า ซึ่งมีอยู่เพียงจำนวนน้อย และจากแนวความคิดที่ว่าผู้นำได้รับคุณสมบัติที่เหนือกว่า ซึ่งทำให้เป็นบุคคลที่แตกต่างจากผู้ตามนี้เองได้นำไปสู่ทฤษฎีลักษณะของความเป็นผู้นำ (Trait Theories of Leadership) ซึ่งพยายามจะอธิบายความหมายเป็นผู้นำในแง่ของบุคลิกภาพและอุปนิสัย

2. ทฤษฎีสituational (Environmental Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าความเป็นผู้นำเป็นผลของเวลา สถานที่ และสถานการณ์ ผู้นำเกิดจากความสามารถ และทักษะที่จะช่วยให้เราแก้ปัญหาสังคมในเวลาที่ได้รับความคิดเห็น มีการเปลี่ยนแปลงหรือเวลาปรับตัว ซึ่ง วิจิตร อวระกุล(ม.ป.ป:246)มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ผู้นำไม่จำเป็นจะต้องเป็นผู้นำเสมอไป บางครั้งผู้ตามอาจเป็นผู้นำได้ถ้าสามารถแก้ไขสถานการณ์ที่มีปัญหาให้ลุล่วงไปได้

3. ทฤษฎีสituational and Personal (Personal-Situational Theories) นักทฤษฎีในกลุ่มนี้เชื่อว่าลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว ไม่ก่อให้เกิดความเป็นผู้นำได้ จะต้องอาศัยองค์ประกอบหลาย ๆ อย่างมารวมกัน ได้แก่ ลักษณะบุคลิกภาพของผู้นำ ธรรมชาติของกลุ่ม สมาชิกของกลุ่ม เหตุการณ์หรือปัญหาที่กลุ่มกำลังเผชิญอยู่

4. ทฤษฎีการปฏิสัมพันธ์และความคาดหวัง (Interaction Expectation Theories) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าการเพิ่มความถี่ของการมีปฏิสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมจะสัมพันธ์กับการเพิ่มความรู้สึกชอบพอกันและกัน และความเด่นชัดของเกณฑ์ในกลุ่ม ยิ่งถ้าหากว่าบุคคลนั้นมียตำแหน่งสูงในกลุ่ม กิจกรรมของเขาก็ยิ่งจะสอดคล้องกับเกณฑ์ของกลุ่มและมีการปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในกลุ่มยิ่งขึ้น ด้วยเหตุผลนี้ความเป็นผู้นำจึงถือว่าเป็นการเริ่มต้นของการปฏิสัมพันธ์ และเนื่องจากสมาชิกในกลุ่มมีการปฏิสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน ดังนั้นเขาเหล่านั้นคาดหวังว่าการกระทำและการมีปฏิสัมพันธ์ของแต่ละคนในกลุ่ม

จะก่อให้เกิดความชอบพอกันยิ่งขึ้นต่อไป

5. ทฤษฎีมนุษยนิยม (Humanistic Theories) ทฤษฎีในกลุ่มนี้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการขององค์การ ที่มีประสิทธิภาพและความสามัคคี โดยเชื่อว่า ตามธรรมชาติ มนุษย์เป็น สิ่งมีชีวิตที่มีแรงจูงใจ ส่วนองค์ประกอบที่จะได้รับการบังคับควบคุม จึงเป็นหน้าที่ของความเป็น ผู้นำ ที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไของค์การเพื่อให้บุคคลได้ตระหนักถึงแรงจูงใจ ที่จะตอบสนอง ความต้องการของตนเอง ขณะเดียวกัน ก็ทำให้จุดมุ่งหมายขององค์การได้รับผลสำเร็จ ตามที่ คาดหวังไว้

6. ทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (Exchange Theories) ทฤษฎีนี้มีพื้นฐาน ว่าการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม แสดงถึงการแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกกลุ่ม กล่าวคือกลุ่มได้จัดหา สถานะและการยกย่องให้แก่ผู้นำ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนกับความช่วยเหลือของผู้นำ ที่จะทำให้ กลุ่มบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ดังนั้น ความเป็นผู้นำ จึงหมายถึง การแลกเปลี่ยนความสัมพันธ์ที่ เท่าเทียมกัน ระหว่างผู้นำและผู้ตาม

จากทฤษฎีเหล่านี้ จะเห็นได้ว่า นักทฤษฎีไม่ได้อธิบายความเป็นผู้นำในแง่ของ บุคคลหรือของกลุ่มอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่ถือว่าความเป็นผู้นำเกิดจาก การปฏิสัมพันธ์ ระหว่างลักษณะของบุคคลและความต้องการของสถานการณ์นั้น ๆ จึงทำให้เป็น มูลเหตุสำคัญอย่างหนึ่ง ที่ทำให้นักการศึกษาแบ่งทฤษฎีความเป็นผู้นำ ตามองค์ประกอบของ ความเป็นผู้นำเป็น 3 ทฤษฎี คือ

1. ทฤษฎีลักษณะ (Trait Theories)
2. ทฤษฎีพฤติกรรมบุคคล (Personal Behavior Theories)
3. ทฤษฎีสถานการณ์หรือแล้วแต่กรณี (Situation or Contingency Theories)

แนวความเชื่อของนักทฤษฎีในกลุ่มต่างๆเหล่านี้ก็แตกต่างกันไป ซึ่งตามความ คิดเห็นของนักทฤษฎีกลุ่มลักษณะของผู้นำ (Trait Theories) เชื่อว่าบุคคลบางคนเกิดมาพร้อม ด้วยลักษณะบางประการที่จะช่วยสนับสนุนให้เขาเป็นผู้นำได้ ซึ่งทฤษฎีกลุ่มนี้จะพิจารณาคูณ ลักษณะเฉพาะตัวในการเป็นผู้นำเป็นหลัก โดยพยายามที่จะค้นหา หรือเสนอลักษณะบางสิ่ง บางอย่างทั้งด้านบุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถ คุณลักษณะด้านสังคม และคุณลักษณะ ทางด้านกายภาพ ดังนั้นทฤษฎีในกลุ่มนี้ จึงเห็นว่า การที่บุคคลได้เป็นผู้นำนั้น เพราะมีบุคลิก ลักษณะ และความสามารถที่เหมาะสมกับความเป็นผู้นำ เช่น มีรูปร่างหน้าตาดี มีสติปัญญา เฉลียวฉลาด มีความสามารถเหนือกว่าบุคคลอื่นหลายอย่าง และก็เชื่อว่า สิ่งเหล่านี้ มีมาตาม ธรรมชาติในตัวของบุคคลที่จะเป็นผู้นำ และลักษณะของความเป็นผู้นำนี้สามารถสืบทอดกันได้ ตามสายโลหิต ซึ่งก็เป็นความเชื่อเช่นเดียวกับกลุ่มนักทฤษฎีบุรุษผู้ยิ่งใหญ่

ความเชื่อของทฤษฎีพฤติกรรมบุคคล (Personal Behavior Theories) เชื่อว่า แบบ ของ พฤติกรรมผู้นำ เป็นเครื่องชี้ถึงแบบและความสำเร็จของความเป็นผู้นำ ซึ่งได้แบ่งพฤติกรรม ผู้นำออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. พฤติกรรมแบบเผด็จการ (Autocratic Style) เป็นผู้นำที่รวมการตัดสินใจไว้ที่ตนเอง จะเป็นผู้กำหนดเป้าหมายและวิธีการที่จะไปสู่เป้าหมายนั้น และจะควบคุมเกี่ยวกับพฤติกรรมของสมาชิกอย่างใกล้ชิด ซึ่ง เยาวพา เดชะคุปต์(2522:19) มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ผู้นำที่มีพฤติกรรมแบบเผด็จการนี้จะไม่เปิดโอกาสให้มีการอภิปรายหรือปรึกษาหารือในกลุ่มจะไม่ไว้วางใจหรือเชื่อมั่นความสามารถของใคร ๆ เพราะเกรงว่าจะทำงานได้ไม่ถูกต้อง แม้ผลผลิตของผู้นำประเภทนี้จะสูง แต่ความพอใจในการทำงานของสมาชิกจะมีน้อยขาดความกระตือรือร้นทำงานไม่ได้ เพราะความกลัวถูกลงโทษ

2. พฤติกรรมแบบประชาธิปไตย (Democratic Style) เป็นผู้นำที่เข้ามามีส่วนร่วมและดึงสมาชิกมาร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความเชื่อว่า การเข้ามามีส่วนร่วมจะทำให้ได้ความคิดเห็นที่กว้างขวางขึ้น และทำให้การยอมรับจากสมาชิกมีมากขึ้น

3. พฤติกรรมแบบเสรีนิยม (Laissez – Faire Style) เป็นผู้นำประเภทที่ค่อนข้างจะ “ปล่อย” คือ จะให้คำแนะนำทั่วไปเกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย แล้วปล่อยให้สมาชิกกำหนดแนวทางการปฏิบัติกันเอง ผู้นำประเภทนี้มีลักษณะเหมือนกับผู้ที่คอยให้ข่าวสาร ข้อมูล เมื่อสมาชิกต้องการเท่านั้น ลักษณะความสัมพันธ์จะมีน้อย การทำงานเป็นไปในลักษณะเกรงใจ ไม่มีกฎเกณฑ์ คือตัวใครตัวมัน ผู้นำจึงไม่สามารถเป็นหลักยึดได้

ดังนั้น อาจสรุปแนวคิดของนักทฤษฎีทางพฤติกรรมได้ว่า ความเป็นผู้นำเกิดขึ้นได้ เพราะผู้นำมีความสัมพันธ์กับบุคคลและกับงานเป็นอย่างดี คือ ผู้นำต้องระลึกอยู่เสมอว่า งานจะสำเร็จก็เพราะความร่วมมือจากผู้อื่นด้วย ฉะนั้น ต้องสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ประสานความร่วมมือของบุคคลให้เข้ากันเป็นอย่างดี ในขณะเดียวกัน ก็จะต้องพิจารณาถึงความสำคัญของลักษณะงานด้วยว่าเป็นอย่างไร ต้องวางแผนตามขั้นตอน กำหนดตัวบุคคลให้ปฏิบัติได้ตรง กับความสามารถเป็นอย่างดีด้วย

ทฤษฎีสถานการณ์หรือแล้วแต่กรณี (Situation or Contingency Theories) ทฤษฎีกลุ่มนี้มีความเชื่อว่า ภาวะผู้นำที่ประสบความสำเร็จเป็นภาวะที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ หมายถึง ผู้นำประพฤติดิปฏิบัติในงานประเภทใด ขึ้นอยู่กับสถานการณ์นั้นที่จะกำหนดออกมาว่าลักษณะผู้นำควรจะแสดงอย่างไร ซึ่ง บุซบงซ์ รักเรียน(2533:38-40) ได้อ้างถึง ทฤษฎีสามมติของเรตตินว่าเป็นทฤษฎีที่ศึกษาเกี่ยวกับความเป็นผู้นำและแบบพฤติกรรมผู้นำตามแนวทฤษฎีสถานการณ์โดยเชื่อว่า มนุษย์ทุกคนล้วนแต่มีลักษณะความเป็นผู้นำและมีแบบพฤติกรรมผู้นำอยู่ด้วยกันทั้งนั้นจะต่างกัน แบบพฤติกรรมผู้นำแต่ละคนไม่เหมือนกัน และลักษณะความเป็นผู้นำมีมากน้อยต่างกัน

กล่าวโดยรวมว่า ทฤษฎีสถานการณ์หรือเฉพาะกรณี มีความเชื่อว่า สถานการณ์สร้างผู้นำความเป็นผู้นำมิได้เป็นมาแต่กำเนิดหรือมีบารมีที่จะใช้อำนาจกับผู้อื่นให้ทำตาม แต่เชื่อว่าบุคคลที่มีความรู้ ความชำนาญจะทำให้กลุ่มดำเนินการไปสู่จุดมุ่งหมายได้ ฉะนั้นความ

เป็นผู้นำย่อมจะขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่ผู้นำจะแสดงความสามารถของตนนำคนอื่นได้ ดังนั้นในสถานการณ์ที่ต่างกัน ผู้นำอาจไม่ใช่คนเดียวกันและทุกคนก็มีโอกาสที่จะเป็นผู้นำได้ ถ้าอยู่ในสถานการณ์ที่ตรงตามความสามารถของตน

นอกเหนือจากทฤษฎีต่างๆที่กล่าวมานั้น วีระวัฒน์ อุทัยรัตน์(2527:18) ได้กล่าวถึงทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์ (Group Dynamic Theory) ซึ่งมีแนวคิดพื้นฐานว่า พฤติกรรมทั้งหลายของกลุ่มประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ กิจกรรม ปฏิสัมพันธ์ เจตสิกหรือความรู้สึกทางใจ

กิจกรรม (Activities) หมายถึง สิ่งที่ผู้คนกระทำ เช่น การปลูกต้นไม้ การเล่นเกม การทำงานต่างๆหรือการปฏิบัติการกิจต่างๆ เป็นต้น

ปฏิสัมพันธ์ (Interactions) หมายถึง การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล การติดต่อสื่อสารนั้นอาจเป็นแบบใช้วาจาหรือใช้ภาษาท่าทางก็ได้

เจตสิก (Sentiments) หมายถึง ภาวะภายในของร่างกายมนุษย์ ซึ่งรวมถึงแรงจูงใจ แรงขับ อารมณ์ ความรู้สึก และทัศนคติ เจตสิกอาจครอบคลุมตั้งแต่ความกลัว ความหวาดไปจนถึงความรักใคร่ พอใจ ซึ่งลักษณะ ธรรมโพโรจน์(2524:36) ได้อธิบายถึงความแตกต่างของเจตสิกหรือความรู้สึกทางใจกับกิจกรรมและปฏิสัมพันธ์ว่าเจตสิกไม่สามารถสังเกตได้ แต่กิจกรรมและปฏิสัมพันธ์สามารถสังเกตได้

1.5 แนวความคิดเกี่ยวกับทักษะหรือความสามารถของผู้นำ

พรรณราย ทรัพย์ประภา (2531 : 78-79) ได้ระบุไว้ว่า ผู้นำที่จะมีประสิทธิภาพสูงนั้นควรจะต้องประกอบด้วยทักษะหรือความสามารถ 3 ประการด้วยกัน คือ

1. ความสามารถทางเทคนิค (Technical Skills) หรือ เก่งงาน

เป็นความรู้เกี่ยวกับวิธีการทำงาน จัดเป็นความสามารถขั้นปฏิบัติงานเฉพาะอย่าง ที่ผู้นำจะต้องรู้ แม้ว่าจะมิได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองก็ตาม โดยปกติ ความสามารถนี้อาจได้มาด้วยการศึกษาอบรม การฝึกงาน หรือการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ตรง ซึ่งวิจิตร อาวะกุล(ม.ป.ป:247) มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มต้องอาศัยความสามารถในการเป็นผู้นำ ซึ่งสามารถพัฒนาได้โดยการฝึกอบรม และการสนับสนุนให้เป็นผู้นำ

2. ความสามารถทางมนุษยสัมพันธ์ (Human Relation Skills) หรือ เก่งคน

เป็นความสามารถในการเข้ากับคนได้ เข้าใจพฤติกรรมของแต่ละบุคคล ความสามารถที่จะใช้ถ้อยคำที่ถูกต้องเพื่อนร่วมงานเพื่อชักจูงให้เขาเหล่านั้นปฏิบัติหรืองดเว้นการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งได้ตามที่ต้องการความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีจะช่วยให้ได้รับความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่ายยิ่งขึ้น ความสามารถในเชิงมนุษยสัมพันธ์นี้ผู้นำอาจจะได้มาด้วยการฝึกฝนอบรม และจากประสบการณ์ประกอบกับบุคลิกภาพส่วนตัวของผู้นำเอง สอดคล้องกับ คมเพชร ฉัตรสุกกุล

(2530:100) ที่กล่าวว่า ผู้นำที่มีประสิทธิภาพจะต้องให้การยอมรับสมาชิกเท่าๆกับการยอมรับความสนใจของตนเอง และควรจะพยายามสร้างความสัมพันธ์ ความเชื่อถือ ความมั่นใจ และความเข้าใจที่จะทำให้เกิดความสำเร็จในการทำงานมากกว่าเกิดความสับสน

3. ความสามารถในการนึกคิด (Conceptual Skills) หรือ เก่งคิด

เป็นความสามารถในการนึกคิดต้องอาศัยสติปัญญา และการฝึกฝน ผู้นำที่ดีจะต้องสามารถเข้าใจปัญหาต่างๆเกิดขึ้นอย่างถ่องแท้ สามารถแยกแยะประเด็นได้ถูกว่าอะไรเป็นอะไร สามารถวิเคราะห์อย่างเป็นระบบว่า อะไรเป็นสาเหตุและอะไรเป็นผลที่ตามมา ใครเป็นผู้กระทำให้เกิด ควรจะส่งเสริมหรือควรจะคัดค้านการกระทำนั้นๆ หรือปัญหาใดมีธรรมชาติอันจะนำมาซึ่งเหตุการณ์ชนิดใด ดังที่ เยาวพา เดชะคุปต์(2522:134) ได้กล่าวว่า ผู้นำควรมีทักษะในการคิดค้นและหาวิธีแก้ปัญหา โดยผู้นำต้องคอยสอดส่องติดตามผลงานทุกกระยะ และจะต้องคอยสังเกตอุปสรรค และปัญหาที่ทำงานล่าช้า แล้วพยายามวินิจฉัยปัญหาและวิธีการแก้ปัญหานั้นอยู่เสมอ

ดังนั้นทักษะหรือความสามารถของผู้นำ ก็คือ ความรู้ ความเข้าใจในวิธีการปฏิบัติงานอย่างถ่องแท้ และสามารถที่จะเข้ากับผู้อื่นได้เพื่อที่จะนำไปสู่ความร่วมมือในการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย อีกทั้งสามารถที่จะแก้ไขสถานการณ์ใดที่เป็นปัญหาให้ลุล่วงไปได้ ซึ่งความสามารถทั้งหมดนี้ สามารถที่จะพัฒนาได้โดยการฝึกฝน

1.6 หน้าที่ของผู้นำ

หน้าที่ของผู้นำ หมายถึง งานที่ผู้นำต้องรับผิดชอบ ตามที่กลุ่มนั้นกำหนดไว้ซึ่ง ซึ่ง คมเพชร จัตรศุภกุล(2530 : 44-45) ได้แบ่งหน้าที่ของผู้นำเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1.หน้าที่ในการช่วยให้กลุ่มได้รับความสำเร็จ (Achievement Function or goal – attainment Functions) ในการทำงานกลุ่มนั้น ผู้นำจะต้องมีความสำคัญในการทำงานเช่นเดียวกับสมาชิกอื่น ๆ แต่เนื่องจากผู้นำมีตำแหน่งแตกต่างไปจากสมาชิก กล่าวคือ ต้องรับผิดชอบต่อความเป็นไปของกลุ่ม ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การทำงานจะสำเร็จหรือไม่ ผู้นำย่อมมีส่วนสำคัญ

2.หน้าที่ในการรักษาความเป็นไปของกลุ่ม หรือหน้าที่ในการพัฒนากลุ่ม (Group – Maintenance Or Group – Development Functions) โดยทั่วไปกลุ่มที่ร่วมกันทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง สมาชิกจะมีความพยายามเป็นอย่างยิ่งที่จะให้งานประสบผลสำเร็จ ดังนั้นในฐานะผู้นำกลุ่ม ควรจะสามารถเล็งเห็นความสำคัญของกลุ่มเท่า ๆ กับความสำคัญของผลงานที่จะได้รับ กล่าวคือ ผู้นำจะต้องเอาใจใส่ในเรื่องของความรู้สึกของสมาชิกในกลุ่มตามสมควร จึงจะทำให้กลุ่มดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ วิจิตร วรุมบางกูร(2525:31-33) ได้อธิบายถึง ภาระหน้าที่สำคัญของผู้นำ เอาไว้ว่า เป็นความรับผิดชอบในการทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จในขณะเดียวกันก็

ต้องทำหน้าที่พัฒนาสมาชิกผู้ร่วมงานให้มีความสามารถในการทำงาน มีสัมพันธ์ดีต่อกัน อำนวยความสะดวกในการทำงาน ตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ เพื่อให้งานนั้นๆ สำเร็จลุล่วงด้วยดี

เยาเวพา เดชะคุปต์(2522:132-133) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของผู้นำไว้ว่า ผู้นำควรกระทำในสิ่งที่สามารถทำงานให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งได้แก่ เป็นผู้ริเริ่มการทำงานของกลุ่ม วางระเบียบการทำงาน มีการเสนอข้อมูลและความคิดใหม่ ๆ สร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน และต้องมีการประเมินผลการทำงานด้วย

ดังนั้น หน้าที่ของผู้นำจึงมีหลักการเดียวกัน คือ มีหน้าที่ทำให้ผู้ร่วมงานมีความสนใจจดจ่อต่อวัตถุประสงค์ของงานทำให้การติดต่อสื่อสารชัดเจนปราศจากข้อสงสัย การใช้อิทธิพลจูงใจผู้อื่น ทำให้เห็นว่าจะต้องทำงานร่วมกันโดยช่วยกันให้ผู้อื่นรู้จักตนเอง และมองเห็นว่าการงานให้บรรลุวัตถุประสงค์เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับกลุ่ม

1.7 คุณสมบัติความเป็นผู้นำ

เมื่อผู้นำมีความสำคัญต่อการทำงานเป็นกลุ่ม และการรวมกลุ่มก่อให้เกิดภาวะผู้นำ เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากสมาชิกกลุ่ม การยอมรับของสมาชิกในกลุ่มจึงเป็นการยอมรับภาวะผู้นำตามลักษณะของผู้นำ การศึกษาเกี่ยวกับคุณสมบัติสำหรับผู้นำ พบว่า การมีความเข้มแข็ง ทั้งร่างกายและจิตใจ มีความเข้าใจในวัตถุประสงค์และความมุ่งหมาย มีความเข้าใจในด้านมนุษยสัมพันธ์ มีความกระตือรือร้น มีความสามารถในการตัดสินใจและตกลงใจ มีความฉลาดและมีความเชื่อมั่นในตนเอง (Tead. 1951:83) ผู้นำต้องมีเชาวน์ปัญญา วิจารณ์ญาณที่ดี มีความคิดคำนึงดี มีอารมณ์ดีคงเส้นคงวา มีความยุติธรรม มีความรับผิดชอบ และมีอารมณ์ขัน (ธรรมรส โชติบุญชร. 2519:151) ลักษณะดังกล่าวมีความสอดคล้องกับการศึกษาของอรุณ รักธรรม ที่พบว่า คุณสมบัติของผู้นำคือ มีความรู้ ความริเริ่ม ความกล้าหาญ ความเด็ดขาด ความแนบเนียน ความยุติธรรม ทำทางดี มีความอดทน กระตือรือร้น ไม่เห็นแก่ตัว มีความตื่นตัว มีวิจารณ์ญาณ มีความสงบเสงี่ยม เห็นอกเห็นใจ จงรักภักดี สังคมดี และสามารถบังคับตัวเองได้ดี(อรุณ รักธรรม. 2527 : 202)

ผู้นำที่ดี ควรมีคุณสมบัติด้านใดบ้างนั้น ได้มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับคุณสมบัติความเป็นผู้นำไว้หลายประการ ดังนี้

บาร์นาร์ด (Barnard. 1938 : 108) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับคุณสมบัติความเป็นผู้นำไว้ดังนี้

1. มีชีวิตชีวา และจิตใจที่เข้มแข็งอดทน
2. มีความสามารถในการตัดสินใจ
3. มีความสามารถในการจูงใจคน
4. มีความรับผิดชอบ

5. มีความฉลาดไหวพริบดี

ติเรก ตั้งสายัณห์ (2517 : 5) เสนอว่า คุณสมบัติที่ผู้นำควรจะมีคือ

1. มีความรับผิดชอบ
2. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
3. มีมนุษยสัมพันธ์
4. มีคุณธรรม
5. มีลักษณะชอบแสดงออก
6. รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
7. เชื้อมั่น และมีวินัยในตนเอง

ยาใจ วีระชาติ (2521 : 7) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติความเป็นผู้นำไว้ดังนี้คือ

1. มีความรับผิดชอบ
2. มีคุณธรรม
3. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
4. มีมนุษยสัมพันธ์
5. ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น
6. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
7. มีความสามารถในการทำงาน
8. มีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร
9. มีเหตุมีผล
10. มีจิตใจที่เข้มแข็งอดทน

ส่วน เยาวพา เดชะคุปต์ (2522:131-132) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้นำไว้ว่า
ควรประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ

1. มีความรู้และสติปัญญา คือมีความสามารถในการวิเคราะห์ แก้ไขปัญหา วางแผนงานได้ดีมีความยืดหยุ่นในการทำงาน และมีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร
2. มีวุฒิภาวะ คือ มีอารมณ์มั่นคง และสนใจในกิจกรรมต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง
3. มีแรงจูงใจ และความตั้งใจสูง และต้องใช้ความสามารถชักจูงผู้อื่นให้อยากทำงานและมีกำลังใจทำงานร่วมกับตน

4. มีความเข้าใจที่ถูกต้องต่อการสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อนมนุษย์

คุณสมบัติของคนที่จะเป็นผู้นำ คือ ลักษณะอันมีคุณค่ายิ่ง ซึ่งนับเป็นปัจจัยสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้สมาชิกเกิดความเชื่อถือ เชื้อมั่น เชื้อฟัง และให้ความร่วมมืออย่างจริงใจ อันจะทำให้การปฏิบัติการกิจสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี คุณสมบัติความเป็นผู้นำจึงเป็นพื้นฐานสำคัญซึ่งจะก่อให้เกิดผลสะท้อนตอบของสมาชิก ซึ่งกวี วงศ์พุ่ม(2536:107-113) ได้รวบรวมคุณสมบัติทั่วไปของความเป็นผู้นำไว้ว่า ประกอบด้วย ความประพฤติดีที่ต้งามเหมาะสม มี

ความไว้วางใจได้ มีความอดทนทั้งร่างกายและจิตใจ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความซื่อสัตย์ และไม่เห็นแก่ตัว ซึ่งคุณสมบัติต่าง ๆ นั้น ย่อมจะมีมากน้อยตามแต่ละบุคคล ซึ่งสามารถฝึกฝนและพัฒนาได้

ดังนั้น การจะเป็นผู้นำที่ดีนั้น จำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ซึ่งคุณสมบัติเหล่านั้นเป็นสิ่งที่สามารถที่จะสร้างสรรค์ขึ้นได้

1.8 คุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านต่าง ๆ

ผู้นำหรือหัวหน้าทุกคนจะไม่สามารถทำงานอยู่โดดเดี่ยวตามลำพังได้ ความสำเร็จของงานเป็นผลของความพยายาม และปฏิบัติการของผู้ร่วมงาน เพื่อให้การดำเนินการกิจเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้นำจึงจำเป็นต้องศึกษาทักษะต่างๆหลายประการเข้าช่วยจัดการเพื่อให้ได้ผลงานที่ถูกต้อง และตรงตามคาดหวังของทุกฝ่ายด้วย(เมืองทอง แคมมณี. 2517:1) ซึ่งคุณลักษณะความเป็นผู้นำนั้นมีหลายประการ แต่ในที่นี้จะเน้นคุณลักษณะพื้นฐาน 4 ด้าน คือ (Goodman, 1969: 117)

1. ด้านการติดต่อสื่อสาร
2. ด้านการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
3. ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง
4. ด้านมนุษยสัมพันธ์

1.8.1 ด้านการติดต่อสื่อสาร

การติดต่อสื่อสาร เป็นส่วนสำคัญในการเปิดทางนำไปสู่การปฏิบัติ การประสานงาน การสร้างความสัมพันธ์ เพราะการติดต่อสื่อสารเป็นกระบวนการสื่อความหมายที่มีการถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจของบุคคล ดังนั้น ผู้นำจึงจำเป็นที่จะต้องมีความรู้คุณลักษณะด้านการติดต่อสื่อสารที่ดี เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพในทุก ๆ ด้าน

สำหรับเรื่องการติดต่อสื่อสารนี้ มีผู้ให้ความหมายไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

คุนซ์ (วิจิตร วรุมบางกูร. 2525:68; อ้างอิงจาก koontz.1959:613) นิยามไว้ว่า การติดต่อสื่อสาร คือ การแลกเปลี่ยนความคิดหรือข่าวสารที่เกี่ยวกับความเข้าใจร่วมกัน เพื่อให้เกิดสัมพันธภาพอันดีต่อกัน

ปทานุกรมสังคมศาสตร์ (หลุย จำปาเทศ.2522:77 อ้างอิงจาก ปทานุกรมสังคมศาสตร์) นิยามว่า เป็นการติดต่อส่งข่าวสาร ข้อเท็จจริง ความคิดเห็นและท่าทีต่าง ๆ จากบุคคลหนึ่งหรือหลายคนไปยังอีกบุคคลหนึ่งหรือหลายคนได้

นอกจากนี้ คมเพชร ฉัตรศุภกุล(2530:119) ได้อธิบายถึง การติดต่อสื่อสารไว้ว่า เป็นการที่บุคคลหนึ่งทำการติดต่อบุคคลหนึ่งหรือบุคคลมากกว่าหนึ่งคน หรือเป็นกลุ่มก็ได้ ทั้งนี้เพื่อจะส่งข่าวสาร ข้อเท็จจริง รายละเอียด ข้อมูลบางอย่าง โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้บุคคลหรือกลุ่มคนที่ได้รับการติดต่อนั้น ได้รับรู้สิ่งต่าง ๆ และเข้าใจความหมายตรงกับผู้ทำการสื่อสาร

จากการให้คำนิยามต่าง ๆ สรุปว่า การติดต่อสื่อสาร หมายถึง การที่บุคคลหนึ่งพยายามที่จะสื่อความหมาย ความรู้สึกนึกคิด เรื่องราวต่าง ๆ ไปยังบุคคลอื่น เพื่อให้ผู้นั้นเกิดความรู้ ความเข้าใจ ปฏิบัติตามสิ่งที่ผู้ต้องการส่งปรารภณา โดยอาจใช้วิธีการต่าง ๆ คือ การพูด การเขียน ท่าทาง เป็นต้น

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การติดต่อสื่อสารเป็นกระบวนการสื่อความหมายที่สามารถจะถ่ายทอดความคิดและความเข้าใจของตนไปสู่บุคคลอื่น ซึ่งกระบวนการสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพนั้น หลุย จาปาเทศ(2522:78) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของการติดต่อสื่อสาร ไว้ดังนี้

1.ผู้ส่งสาร หมายถึง ผู้พูด ผู้เขียน หรือเจ้าของความคิด ซึ่งคมเพชร ฉัตรศุภกุล(2530:122) ได้เพิ่มเติมว่า หมายถึง บุคคลที่ถ่ายทอดข่าวสารโดยการพูด เขียนหรือด้วยวิธีอื่น ๆ ซึ่งอาจจะแหล่งข่าวเอง หรือเป็นผู้พบแหล่งข่าว แล้วนำมาสื่อสารต่อไปยังบุคคลอื่น

2. ผู้รับ หมายถึง ผู้ที่รับข้อมูลต่าง ๆ ด้วยการฟัง อ่านหรือ สังเกตท่าทาง

3. ข่าวสาร หมายถึง เรื่องราวที่ผู้ส่ง ส่งไปยังผู้รับ

4. สื่อหรือเครื่องมือที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร ซึ่งอาจจะ เป็น คำพูด

ระเบียบข้อบังคับ วิทยุ หนังสือพิมพ์ การใช้สัญลักษณ์ การแสดงกิริยาท่าทางต่าง ๆ เป็นต้น

วิจิตร วรอุบงกูร (2525 : 159) กล่าวว่า การติดต่อสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับผู้นำ จึงจำเป็นต้องหมั่นฝึกฝนทักษะในการพูด ฟัง อ่าน เขียน และแสดงออกทางสีหน้า ท่าทาง ผู้นำควรยึดหลักการสื่อสารในเรื่องความสมบูรณ์ ชัดเจน รัดกุม ถูกต้องเป็นสำคัญ และการฝึกฝนจะช่วยพัฒนาความสามารถในการสื่อความหมายให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

คมเพชร ฉัตรศุภกุล(2530:122)กล่าวว่า เมื่อเราได้ทราบองค์ประกอบของการติดต่อสื่อสารแล้วจะทำให้เข้าใจว่าวงจรการติดต่อสื่อสารเริ่มต้นจากการมีข่าวสารเกิดขึ้น แล้วมีบุคคลพบข่าวสารนั้น และนำข่าวสารไปถ่ายทอดต่อกับบุคคลอื่น โดยเลือกวิธีการที่ตนเองคิดว่าเหมาะสม

นอกจากนี้ สมบัติ ชาติวงศ์ไพสิฐ (2539: 72-78) กล่าวว่า กระบวนการของการติดต่อสื่อสารจะต้องประกอบด้วย ผู้ส่งสาร และผู้รับสาร โดยผู้ส่งสารจะต้องเป็นผู้กำหนดข้อความเนื้อหาที่จะส่ง และหาช่องทางที่จะส่งเพื่อให้บรรลุจุดหมายปลายทาง เมื่อผู้รับได้รับข้อความแล้ว จะแปลความหมายและควรมีปฏิกิริยาตอบกลับมายังผู้ส่ง เพื่อผู้ส่งจะได้

ทราบถึงความเข้าใจของผู้รับต่อเนื่องกันนั้น ซึ่งประเภทของการติดต่อสื่อสารแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. การสื่อสารทางวาจา (Verbal communication) เป็นการสื่อความหมายชนิดที่ผู้ส่งและผู้รับมีการพบปะพูดจากันโดยตรง หรือการติดต่อกันแบบตัวต่อตัว การติดต่อแบบนี้เป็นการติดต่อที่ได้ผลมากที่สุด และสามารถสร้างความเข้าใจระหว่างกันได้ดี ซึ่งสอดคล้องกับคมเพชร ฉัตรศุภกุล(2530:123)ที่กล่าวว่า มักจะพบเห็นเสมอว่า คนที่ประสบความสำเร็จในอาชีพหลาย ๆ อาชีพจะต้องเป็นผู้ที่สามารถใช้การสื่อสารด้วยคำพูดด้วย

2. การสื่อสารโดยไม่ใช้วาจา (Non-Verbal communication) เป็นการสื่อความหมายโดยใช้สัญญาณ ท่าทาง น้ำเสียง การเคลื่อนไหวของร่างกายต่าง ๆ สัญลักษณ์ รูปภาพ การแสดงสีหน้า เช่น เห็นคนหน้าบึ้ง แสดงว่าเขากำลังโกรธ เป็นต้น

การที่จะสื่อสารได้ดีนั้น สุปาณี เสนาดีสัย(2519:3) กล่าวว่า ต้องส่งสารด้วยวิธีที่ผู้รับสามารถตีความหมายได้ถูกต้องและเข้าใจวิธีการสื่อความหมายในเรื่องเดียวกันนั้น ต้องใช้วิธีแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล เพราะบุคคลย่อมแตกต่างกันในเพศ อายุ บุคลิกภาพฐานะ สังคม และภูมิหลัง ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลทำให้การตีความหมายแตกต่างกันออกไป ซึ่งคมเพชร ฉัตรศุภกุล(2530:119) มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การสื่อสารภายในกลุ่มเป็นสิ่งจำเป็นต่อการรักษาความเป็นไปของกลุ่ม การสื่อสารบางลักษณะก็ทำให้กลุ่มมีปัญหา แต่การสื่อสารบางลักษณะก็จะช่วยพัฒนากลุ่ม บ่อยครั้งจะพบว่า กลุ่มประสบปัญหามาก เพราะการสื่อสารระหว่างบุคคลไม่ชัดเจน ดังนั้น การปรับปรุงเรื่องการติดต่อสื่อสารให้อยู่ในลักษณะที่น่าพึงพอใจก็จะมีผลดีต่อการทำงานของทุกคน นอกจากนี้ยังทำให้สัมพันธภาพของกลุ่มเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

1.8.2 ด้านการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

การทำงาน การเกี่ยวข้องประสานงานกับผู้อื่นนั้น ผู้นำต้องพยายามที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่นให้ดีที่สุด และการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นวิถีทางเบื้องต้นของการร่วมกำลังกันทำงานในสังคมประชาธิปไตย ซึ่งในเรื่องนี้ เกื้อกุล หาสิทธิ์(2522:158) ได้ให้ความหมายของการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นไว้ว่า คือการเป็นผู้มีใจกว้าง มีความอดทนพอที่จะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งจะช่วยให้เราได้ในแง่มุมอื่นที่เราไม่ทันได้คิด และจะช่วยให้เรารู้จักและเข้าใจความคิดของผู้อื่นมากขึ้นด้วย นอกจากนี้ เมืองทอง แคมมณี(2517:9) ยังได้ให้ความหมายของการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นไว้ว่าเป็นการกระทำที่เปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้แสดงออกซึ่งความคิดเห็นของตนโดยไม่ปิดกั้นหรือจำกัดความคิด และนำความคิดเห็นเหล่านั้นมาพิจารณาทั้งลักษณะที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ซึ่งการยอมรับซึ่งกันและกันเป็นสิ่งสำคัญที่ก่อให้เกิดความ

สัมพันธ์ระหว่างบุคคล และรักษาความรู้สึกมั่นใจไว้โดยมีทักษะที่สำคัญในการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ดังที่ ศรีธรรม ฐะภูมิ (2517:3) ได้นำเสนอไว้ ดังนี้

1. การฟังด้วยความเข้าใจ เป็นการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยความตั้งใจ เป็นการแสดงออกถึงความจริงใจ และการให้ความสนใจในเรื่องรานั้น ๆ ก็จะทำให้มีความไว้วางใจซึ่งกันและกันมากขึ้น

2. การแสดงถึงความอบอุ่นใจและความนิยมชมชอบโดยกระตุนหรือสนับสนุนความคิดเห็นของผู้อื่น การให้ความอบอุ่นมิได้หมายความว่า การเห็นด้วยกับการกระทำของบุคคลนั้น ๆ ทุกประการ

1.8.3 ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง

ความเชื่อมั่นในตนเองจะมีประโยชน์ต่อสถานการณ์ต่าง ๆ คือ เมื่อเกิดความขัดแย้ง มีการต่อรอง ความเป็นผู้นำ และการสร้างกำลังใจ การให้และการรับผลกระทบความร่วมมือในการทำงาน การพูดในที่ประชุม หรือชุมชน ส่วนเป้าหมาย ก็คือ เพื่อสร้างและปกป้องความนับถือตนเอง เพื่อให้สามารถติดต่อสื่อสารกับเพื่อนร่วมงานอย่างชัดเจน หรือโปร่งใส ทำการเจรจาต่อรองด้วยความยุติธรรมและประสบผลสำเร็จ สามารถควบคุมสถานการณ์ได้เมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้น การใช้ความเชื่อมั่นมาช่วยพัฒนาความมั่นใจ จะเป็นการช่วยส่งเสริมให้มีความสามารถมากขึ้น ซึ่งในเรื่องของความเชื่อมั่นในตนเองได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ซูซีฟ อ่อนโคสูง (2516:7) ได้ให้ความหมายของความเชื่อมั่นในตนเอง หมายถึง ความแน่ใจ มั่นใจ หรือความกล้าหาญของบุคคลที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงตามที่บุคคลนั้นตั้งใจไว้ แม้จะมีเหตุการณ์หรือสิ่งอื่นใดมาเป็นอุปสรรคก็ไม่ได้ท้อถอยแต่อย่างใด ยังคงตั้งใจกระทำสิ่งนั้นๆต่อไปด้วยความถูกต้องเหมาะสม

สมดี ชาครวงศ์ไพสิฐ (2539 : 85-86) ได้กล่าวว่า บุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง คือ บุคคลที่ไม่ยอมจำนนต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยสิ้นเชิงทีเดียว ต่างกับคนที่ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง คือ มีความขลาดกลัว และไม่แน่ใจในตนเอง ซึ่งใช้เวลาส่วนใหญ่ไปในทางนึกวาดภาพเอาเองในสิ่งที่ตนต้องการ หรือปรารถนาสิ่งใดก็จะไม่ทำตามลำดับขั้นแห่งความเป็นจริง เนื่องจากเกิดความหวาดกลัว หวั่นวิตก จนกลายเป็นคนทำอะไรไม่เป็นเลย

จากเอกสารดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า ความเชื่อมั่นในตนเอง หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้สึกนึกคิดที่ดีต่อตนเอง ภาควิชาใจในตนเอง ยอมรับตนเอง มีความเป็นตัวของตัวเอง มีความพึงพอใจในความสามารถของตนเอง มีจิตใจมั่นคง หนักแน่น แน่วแน่ ไม่หวั่นไหวต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ สามารถคิดและกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความมั่นใจให้ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ เป็นผู้มีความสัมพันธ์ ปรับตัวเข้ากับผู้อื่นและสังคมได้ดี และเป็นบุคคลที่มีความ

สามารถในด้านการกล้าแสดงออก เช่น กล้ากระทำ กล้าพูด กล้าซักถาม กล้าแสดงความคิดเห็น ในทางที่ถูกที่ควร กล้าตัดสินใจ ไม่ลังเลใจ กล้าที่จะเผชิญ ยอมรับความจริงของตน ชอบการต่อสู้ มีความอดทน ความเป็นผู้นำ ชอบช่วยเหลือผู้อื่น รักความยุติธรรม มีเหตุผลและมีความรับผิดชอบ

ความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นลักษณะบุคลิกภาพอย่างหนึ่ง que ควรปลูกฝังให้เกิด และส่งเสริมให้พัฒนาอยู่เสมอ เพราะคนที่มีความเชื่อมั่นในตนเองจะมีบุคลิกภาพดี มองโลกในแง่ดี และมีความรู้สึกปลอดภัย กล้าแสดงออกในทางที่ถูกที่ควร มีความรับผิดชอบในหน้าที่การงานของตน และสามารถประสบความสำเร็จในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่ตนประสบนั้น อย่างมีกำลังใจเข้มแข็ง (ราตรี ผาตัด. 2532: 36-37; อ้างอิงมาจาก สุขา จันทน์เฒ. 2510) คนรุ่นใหม่เริ่มสนใจที่จะพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองให้มากขึ้น เพื่อจะได้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและร่วมทำงานกับผู้อื่นได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และคนที่ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง จะทำให้เกิดปัญหาในการทำงานร่วมกับคนอื่น การเข้าสังคม การติดต่อกับผู้อื่นและการตัดสินใจ (วิจิตร วรุษบางกูร. 2521 : 8) ซึ่งวิธีการปฏิบัติตนเป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง ได้มีผู้กล่าวไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

วิสันต์ บัณฑะวงศ์(2523: 38-45) กล่าวว่า การที่จะสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ตนเองจนเกิดเป็นนิสัยนั้น ปฏิบัติได้ดังนี้

1. สำนวจข้อบกพร่องของตนเองด้วยใจบริสุทธิ์ เพื่อแก้ไข
2. พยายามหัดแก้ไขอุปสรรคที่ละเล็กทีละน้อยเรื่อยไป
3. ให้เวลาแก่ตนเองตามสมควรในการที่จะกระทำสิ่งใดให้สำเร็จผลตาม

ประสงค์

4. แสวงหาภาวะการณ์ที่จะทำให้เกิดอุปสรรคเสมอ เพื่อเป็นการบริหารจิตใจให้เกิดความแข็งแกร่งอยู่เสมอ

ละเอียด จงกลนี้(2529 : 14-15) กล่าวว่า ในการสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง สำหรับบุคคลที่ต้องการปรับปรุงและพัฒนาตนเองนั้นมีแนวทางปฏิบัติดังนี้

1. กล้าเป็นตัวของตัวเอง รับสภาพความเป็นจริงทั้งหมดเกี่ยวกับตนเองว่าเด่นด้อยด้านใด กล้าหาญในการตัดสินใจ และเป็นตัวของตัวเอง
2. สร้างความสามารถให้กับตนเอง เมื่อรู้ว่าตนขาดความเชื่อมั่นด้านใด เพราะอะไรก็ควรศึกษาหาความรู้ ฝึกฝนให้รู้และเชี่ยวชาญยิ่งขึ้น เพราะยิ่งมีความรู้มากก็มีคนมาขอคำแนะนำปรึกษา มีคนนิยมเชื่อถือมากขึ้น จะก่อให้เกิดความรู้จักพอใจ และภูมิใจในตนเอง ซึ่งเป็นพื้นฐานของความเชื่อมั่นในตนเอง

3. สะสมความสำเร็จ ผลความสำเร็จของงานที่เราสามารถแก้ปัญหาต่างๆ หรือคำยกย่องชมเชยจากผู้อื่น จะทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น ในทางตรงข้ามงานที่เราทำไม่ค่อยสำเร็จ ความผิดพลาดต่างๆ ตลอดจนคำตำหนิติเตียนจากผู้อื่น จะเป็นสิ่งที่ทำให้

ความเชื่อมั่นในตนเองลดน้อยลงได้เช่นกัน บางครั้งการดิ้นรนอาจเชื่อถือไม่ได้นัก ถ้าคนอื่นมีความลำเอียง จึงควรใช้วิจารณญาณเลือกรับคำชมที่เป็นประโยชน์ และสมเหตุสมผลไว้เป็นรากฐานสร้างความเชื่อมั่นต่อไป

4. ปรับปรุงแก้ไขสิ่งที่เป็นปัญหาสำคัญต่ออาชีพหรือชีวิตประจำวัน ปัญหาที่เล็กน้อยไม่สำคัญควรตัดทิ้งไป ไม่เอามาวิตกกังวลและเป็นปมด้อย ถ้าปัญหานั้นสำคัญต่ออาชีพหรือชีวิตประจำวันของเราก็ควรปรับปรุงแก้ไขเสีย ถ้าสามารถแก้ไขได้ เราจะรู้สึกภูมิใจและมีความเชื่อมั่นในตนเองยิ่งขึ้น

5. เห็นคุณค่าของสิ่งที่ดีที่ตนมีอยู่ เราควรมองเห็นคุณค่าตนเอง เพราะเราเป็นผู้เดียวที่มองเห็นความสามารถและความเจริญเติบโตของตัวเรามาตลอด ใช้สิ่งที่เป็นข้อดีที่เรามีอยู่นั้นให้เป็นประโยชน์พร้อมกับศึกษาหาทางปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งๆขึ้นไปเพราะจะได้สร้างความเชื่อมั่นในตนเองให้สูงขึ้น

จากแนวทางปฏิบัติดังกล่าว สรุปได้ว่า ในการสร้างความเชื่อมั่นในตนเองนั้น ควรจะเริ่ม ส่งเสริมพัฒนาตั้งแต่บุคคลอยู่ในวัยเด็ก โดยให้เด็กได้กระทำสิ่งต่าง ๆ ที่ง่าย ๆ ด้วยตนเอง และเมื่อทำสำเร็จก็ควรจะได้ยกย่องชมเชยตามสมควร แต่เมื่อไม่สำเร็จก็ไม่ควรตำหนิตีเดียวน ควรให้กำลังใจและปลอบโยน เด็กก็จะเกิดการพึ่งพาตนเอง และเมื่อบุคคลเจริญเติบโตขึ้น การสร้างความเชื่อมั่นในตนเองก็ต้องเป็นการฝึกฝนประสบการณ์จากสภาพแวดล้อมต่าง ๆ โดยการพึ่งพาตนเอง หมั่นฝึกฝน ช่วยเหลือตนเองให้มากที่สุด ตรวจสอบตนเองหาจุดเด่น จุดด้อย มีจุดเด่นก็ส่งเสริมพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น ส่วนจุดด้อยที่เป็นปมด้อยก็พยายามปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น มีความนับถือศรัทธาในความสามารถของตนเอง กำจัดความกลัวที่เป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จ และทำให้เราไม่กลัว คิดหรือทำในสิ่งที่ดีทำให้เป็นสุขกลายเป็นตัวของตัวเอง สร้างความสามารถให้กับตนเอง ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในสิ่งที่ยังไม่รู้ และสุดท้ายมองเห็นคุณค่าในสิ่งที่ตนมีอยู่ภาคภูมิใจในตนเอง

1.8.4 ด้านมนุษยสัมพันธ์

คมเพชร จัตรศุภกุล(2530:107-108) กล่าวว่า การอยู่ร่วมกันของกลุ่มบุคคลอย่างมีความสุขนั้น ประกอบด้วยการมีจุดมุ่งหมายของกลุ่มที่ชัดเจน มีการสื่อสารระหว่างสมาชิก ผู้นำมีการส่งเสริมให้สมาชิกทำงานได้ดี แต่เมื่อพิจารณาแล้วพบว่า เรื่องมนุษยสัมพันธ์จะเป็นสิ่งที่เข้าไปแทรกอยู่ในกลุ่มตลอดเวลาเพราะเป็นองค์ประกอบที่จะช่วยให้มนุษยสัมพันธ์สามารถทำสิ่งต่าง ๆ ร่วมกันได้ดี

มนุษยสัมพันธ์ คือ ศาสตร์และศิลปะในการเสริมสร้างสัมพันธภาพอันดีของบุคคล เพื่อให้ได้ความรักใคร่รักนับถือ จงรักภักดี และความร่วมมือ (ธรรมรส โชติคุณุช. 2515 :6)

สมพงษ์ เกษมสิน (2519 : 147) ให้ความหมายของมนุษยสัมพันธ์ไว้ว่าเป็นศิลปะในการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างบุคคลทั้งในองค์กรและนอกองค์กร เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

มนุษยสัมพันธ์ คือ การศึกษาถึงความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่มีต่องานต่อองค์กร ต่อเพื่อนร่วมงาน ต่อหัวหน้า ตลอดจนต่อสภาพสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวบุคคล (อารี เพชรผุด: 2530 : 93)

มนุษยสัมพันธ์ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์กรใดองค์กรหนึ่ง ซึ่งถ้าหากมีมนุษยสัมพันธ์อันดี จะก่อให้เกิดความชอบพอและสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันและกันมีผลทำให้การทำงานประสบความสำเร็จ แต่ถ้ามนุษยสัมพันธ์ไม่ดีก็ทำให้เกิดความขัดแย้งหรือไม่เข้าใจกัน และส่งผลให้งานส่วนรวมขององค์กรล้มเหลวได้ (เมธีย์ อรุณหทัย. 2534 : 68)

จากนิยามดังกล่าวสรุปได้ว่า มนุษยสัมพันธ์ หมายถึง การสร้างความเข้าใจอันดีต่อบุคคลอื่นเพื่อให้ผู้อื่นเกิดความรู้สึกที่ดี เกิดความพอใจ เกิดความรักใคร่ มีความสามัคคี มนุษยสัมพันธ์เป็นเรื่องที่ศึกษาเกี่ยวกับจิตใจของคน การเข้ากับบุคคลอื่น การเอาชนะใจคนและการสร้างความสำเร็จให้แก่ตนเองด้วยการมีสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่น

ในการสร้างมนุษยสัมพันธ์นั้น คมเพชร ฉัตรศุภกุล(2530:117-118) กล่าวว่า บุคคลควรจะรู้ตนเองว่าจะต้องทำอะไรบ้างจึงจะสามารถสร้างมนุษยสัมพันธ์กับคนอื่นได้ ซึ่งได้เสนอวิธีการคือต้องมีศิลปะในการพูดคุยสนทนา และมีบุคลิกภาพที่ดี

อารี เพชรผุด (2530: 100-105) การที่คนรวมกันเป็นกลุ่มนั้น กลุ่มจะสามารถดำเนินกิจกรรมอยู่ได้เป็นเวลานานนั้นจะต้องมีมนุษยสัมพันธ์ในกลุ่มซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการปฏิบัติงานของกลุ่ม นอกจากมนุษยสัมพันธ์ที่ต้องสร้างระหว่างสมาชิกในกลุ่มยังจะต้องสร้างมนุษยสัมพันธ์กับกลุ่มอื่นด้วย เพราะในสังคมมนุษย์นั้นสมาชิกคนหนึ่งอาจสังกัดในกลุ่มต่าง ๆ ได้หลายกลุ่ม เพราะฉะนั้น การสร้างมนุษยสัมพันธ์ ในกลุ่มที่อาจประมวลจากแนวคิดของนักบริหาร และนักจิตวิทยา มีดังต่อไปนี้

1. ต้องเชื่อความสามารถและมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ในการทำงานร่วมกันนั้น สมาชิกต้องมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เชื่อถือและให้เกียรติกัน เชื่อว่าเขามีความสามารถที่จะทำงานของเขาได้ด้วยตัวเองสำเร็จ ไม่ก้าวก่ายสิทธิ และหน้าที่ของผู้อื่น ถ้าเขาไม่ต้องการความช่วยเหลือ

2. พร้อมที่จะช่วยเหลือกันเสมอ สมาชิกในกลุ่มทุกคนต้องพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จนสามารถปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ ไม่เกี่ยงงาน มีน้ำใจต่อเพื่อนร่วมงานเสมอ

3. มีการติดต่อสื่อสารที่ดี พยายามทุกวิถีทางที่จะให้ทุกคนมีโอกาสดำเนินการ ความคิดเห็นในปัญหา และงานของกลุ่ม การติดต่อสื่อสารควรเป็นไปในลักษณะสองทาง หรือ หลายทาง รู้จักการพูดในทางสร้างสรรค์มากกว่าการทำลาย

4. รู้จักการทำงานร่วมกันอย่างมีระบบ ความสัมพันธ์ในกลุ่มจะเกิดขึ้นถ้าการทำงานนั้นเป็นไปอย่างขั้นตอน และเป็นระบบที่คล่องตัว หัวหน้างานและผู้ปฏิบัติงานรู้จักวิธีการทำงานของตน

5. รู้จักใช้กระบวนการกลุ่มในการทำงาน ในการทำงานร่วมกันต้องมีวิธีการทำงานที่เป็นขั้นตอน สมาชิกในกลุ่มทุกคนต้องมีส่วนในการทำงาน การจัดกระบวนการในการทำงานของกลุ่มนั้น จะทำให้งานลุล่วงไปได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ และพร้อมกับการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในกลุ่มด้วย

มนุษย์สัมพันธ์เป็นปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้ผู้นำประสบความสำเร็จและความเจริญก้าวหน้า ผู้นำควรจะต้องใส่ใจกับศิลปะของการสร้างมนุษย์สัมพันธ์ ทำความเข้าใจกับธรรมชาติของคนโดยเฉพาะในเรื่องความต้องการของมนุษย์และการจูงใจ หัวใจของมนุษย์สัมพันธ์ คือ การที่ผู้นำเป็นคนที่รู้จักตน รู้จักเพื่อนร่วมงาน และรู้จักความสำคัญของมนุษย์สัมพันธ์ด้วย

1.9 บทบาทของผู้นำนักเรียน

ผู้นำย่อมมีบทบาทแตกต่างกันไปตามลักษณะของกลุ่ม และสถานการณ์ ผู้นำนักเรียนก็ควรจะมีบทบาทในหน้าที่ของนักเรียน ซึ่งปราณี วัฒนานิมิตกุล (2532 : 39) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้นำนักเรียนไว้ว่า

1. สร้างความสามัคคีมีระเบียบวินัยในหมู่คณะ ผู้นำนักเรียนจะต้องสามารถควบคุมให้สมาชิกทุกคนเคารพสิทธิและหน้าที่ของตน และผู้อื่น

2. สร้างเสริมความรับผิดชอบ และรู้จักการทำงานร่วมกันในระบบกลุ่ม ในการทำงานร่วมกันทุกคนควรได้เรียนรู้ฝึกฝนหาประสบการณ์ผู้นำจะต้องมีความรับผิดชอบต่อตนเอง และสมาชิกเป็นอย่างดี และช่วยให้สมาชิกเกิดความรับผิดชอบในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย

3. ส่งเสริมให้มีกิจกรรมทางสร้างสรรค์ ผู้นำนักเรียนควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ โดยตรงและยังต้องชักชวนให้สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมอย่างเต็มที่

4. ส่งเสริมให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และต่อสังคม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะความเป็นผู้นำ

1.10 งานวิจัยต่างประเทศ

เทอร์เรล และเชรฟเฟอร์ (จันทรเพ็ญ เจริญผลารักษ์. 2516 : 51; อ้างอิงจาก Terrel and Shreffler.1958 : 98) ได้ศึกษาพัฒนาการของความเป็นผู้นำในกลุ่มนักเรียนสาธิตมหาวิทยาลัย ลัยฟลอริดา โดยเลือกนักเรียนที่เป็นผู้นำตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 12 ด้วยวิธีให้ครูเป็นผู้คัดเลือกนักเรียนเอง ผลปรากฏว่า ครูใช้เกณฑ์การพิจารณาลักษณะของผู้เป็นผู้นำ ดังนี้คือ เป็นผู้ที่ทำกิจกรรมภายในกลุ่มได้คล่องแคล่ว เป็นผู้มีอิทธิพลต่อกลุ่มในการตัดสินใจ เป็นผู้ที่เป็นเพื่อนในชั้นให้ความเคารพในความคิดเห็นและยินดีเข้าร่วมกิจกรรมด้วย

ฟีดเลอร์ (นงนิต ธรรมสารสมบัติ. 2518: 29; อ้างอิงจาก Fiedler. 1967 : 163) ได้สรุปงานวิจัยมากกว่า 35 เรื่อง และกลุ่มต่างๆอีก 16 กลุ่ม พบว่ามีข้อสรุปที่สำคัญคือ ประสิทธิภาพของกลุ่ม ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแบบการนำในสถานการณ์เฉพาะ ประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับสถานการณ์กลุ่มที่จะทำให้ผู้นำใช้อิทธิพลได้มากน้อยเพียงไร ดังนั้น ถ้าประสิทธิภาพของความเป็นผู้นำขึ้นอยู่กับแบบของผู้นำ และสถานการณ์แล้วเราสามารถเลือกผู้นำหรือฝึกฝนผู้นำเพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่ม อีกประการหนึ่งคือจัดการสถานการณ์กลุ่มให้เหมาะสมกับผู้นำ แต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพและความเป็นผู้นำของคน ทำได้ยากกว่าเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ จึงมักอาศัยการจัดการกลุ่มสถานการณ์มากกว่า ทั้งนี้เพื่อให้ได้ผลงานที่ดี

สตอกดิลล์ (บุษบงค์ รักเรียน. 2533: 29; อ้างอิงจาก Stogdill. 1969 : 91-133) ได้ศึกษาองค์ประกอบต่างๆของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับลักษณะความเป็นผู้นำ พบว่า ลักษณะความเป็นผู้นำนั้นสัมพันธ์กับองค์ประกอบต่างๆ ดังต่อไปนี้ คือ

1. ความสามารถทางด้านสติปัญญา ทางด้านภาษา ด้านการตัดสินใจสูง
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การทำงาน สังคม
3. ความรับผิดชอบ ความเชื่อถือได้ และความเชื่อมั่นใจตนเอง
4. ความร่วมมือกับกลุ่ม ความสามารถในการปรับตัว และเข้าสังคมเก่ง
5. มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมดี

ชอร์ (แก้วจิต มากปาน. 2540 : 40-41; อ้างอิงจาก Shaw. 1981 : 329) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการยึดความคิดของตนเองของผู้นำกลุ่ม ที่มีผลต่อกลุ่ม โดยใช้ผู้นำที่ได้รับการฝึกให้แสดงพฤติกรรมยึดความคิดของตนเป็นหลักในระดับต่างๆกัน พบว่า ผู้นำที่ไม่ยึดความคิดของตน คือยอมรับความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่ม ทำให้กลุ่มมีโอกาสที่จะเป็นเอกฉันท์ได้ นอกจากนี้กลุ่มจะมองว่าผู้นำแบบนี้เป็นผู้นำที่มีความสามารถ และเที่ยงตรงกว่าผู้นำที่ยึดความคิดของตนเป็นหลัก

1.11 งานวิจัยในประเทศ

ส่วนงานวิจัยในประเทศ ได้มีผู้ศึกษาไว้หลายคน ดังนี้

ผ่องพรรณ อยู่ประเสริฐ (2511:70) ได้ศึกษาความแตกต่างระหว่างลักษณะการเป็นผู้นำของนิสิตที่เป็นผู้นำและไม่เป็นผู้นำ โดยใช้นิสิตชายหญิงจำนวนเท่ากัน กลุ่มละ 50 คน สำหรับการวัดลักษณะความเป็นผู้นำ ใช้แบบสอบถาม The Leadership Ability Evaluation (LAE) เป็นเครื่องมือสำหรับวัด โดยแบ่งลักษณะการเป็นผู้นำออกเป็น 4 แบบ คือ

1. ลักษณะการเป็นผู้นำแบบปล่อยตามสบาย (Laissez-Faire)
2. ลักษณะการเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย และคำนึงถึงความต้องการของทุกฝ่ายในการบริหารงาน (Democratic – Co-operative)
3. ลักษณะการเป็นผู้นำแบบอัตนนิยม และผู้นำชอบยอมตามคนอื่น (Autocratic-Submissive)
4. ลักษณะการเป็นผู้นำแบบอัตนนิยม และผู้ที่มีพฤติกรรมแสดงออกมาในทางก้าวร้าว (Autocratic - Aggressive)

ผลการศึกษาพบว่า

1. มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระหว่างกลุ่มที่เป็นผู้นำและกลุ่มนิสิตที่ไม่เป็นผู้นำในลักษณะ 1, 2 และ 3 แต่ลักษณะ 4 ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
2. ลักษณะการเป็นผู้นำในทุกๆลักษณะ ตามแบบสอบถาม LAE นั้น เมื่อนำมาเปรียบเทียบในแต่ละประเภทระหว่างกลุ่มนิสิตชายที่เป็นผู้นำ และกลุ่มนิสิตหญิงที่เป็นผู้นำปรากฏว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
3. ลักษณะการเป็นผู้นำ ในทุกลักษณะตามแบบสอบถาม LAE นั้น เมื่อนำมาเปรียบเทียบในแต่ละประเภท ระหว่างกลุ่มนิสิตชายที่ไม่เป็นผู้นำ และนิสิตหญิงที่ไม่เป็นผู้นำก็ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จุมพล พูลภัทรนาวิน (2515 : 72-74) ศึกษาโนภาพแห่งตน ความวิตกกังวล ความเกรงใจ และลักษณะความเป็นผู้นำและผู้ตามของนักเรียนในระดับชั้น ม.ศ. 3 พบว่า นักเรียนในกลุ่มผู้นำมีมโนภาพแห่งตนสูงกว่านักเรียนในกลุ่มผู้ตาม ซึ่งหมายความว่า ผู้นำเป็นบุคคลที่คิดเกี่ยวกับตนเอง รู้จักตนเองว่า “ฉันเป็นใคร” และ “ฉันมีความสัมพันธ์กับคนอื่นอย่างไร มากน้อยเพียงไหน” มากกว่ากลุ่มผู้ตาม

ติเรก ตั้งสายัณห์ (2517 : 58-59) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาผลการสอนแบบสืบสวนสอบสวนที่มีต่อลักษณะความเป็นผู้นำ และความคิดแบบอเนกนัย เมื่อเปรียบเทียบกับผลการสอนทั่วไป วัดอุปประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาผลของการสอนแบบสืบสวนสอบสวนลักษณะความเป็นผู้นำและลักษณะการคิดแบบอเนกนัย เพื่อเปรียบเทียบกับผลการสอนทั่วไป

และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการคิดแบบสืบสวนสอบสวนกับลักษณะความเป็นผู้นำ การคิดแบบบอเนกนัยกับการคิดแบบสืบสวนสอบสวนและลักษณะความเป็นผู้นำกับการคิดแบบบอเนกนัย ตัวอย่างประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสายน้ำทิพย์ กรุงเทพมหานคร จำนวน 2 ห้องเรียน โดยแบ่งเป็นกลุ่มควบคุม 1 ห้องเรียน จำนวน 36 คน และกลุ่มทดลอง 1 ห้องเรียน จำนวน 38 คน รวมเป็นจำนวน 74 คน เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วยแบบทดสอบการคิดแบบสืบสวนสอบสวน แบบทดสอบลักษณะความเป็นผู้นำ และแบบทดสอบการคิดแบบบอเนกนัย ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีการคิดแบบสืบสวนสอบสวน ส่วนมากจะมีลักษณะความเป็นผู้นำสูง การคิดแบบบอเนกนัยมีความสัมพันธ์กับการคิดแบบสืบสวนสอบสวน และผู้ที่มีลักษณะความเป็นผู้นำสูง จะมีการคิดแบบบอเนกนัยสูงด้วย ในส่วนที่เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด ได้ศึกษาถึงลักษณะผู้นำที่ดีด้วย ผลปรากฏว่า สรุปได้ดังนี้ ผู้นำที่ดีมีความรับผิดชอบ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีมนุษยสัมพันธ์ ให้ความร่วมมือกับส่วนรวม มีคุณธรรม รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีเหตุผล เชื่อมั่นและมีวินัยในตนเอง

จากการศึกษาของ ยาใจ รีละชาติ (2521 : 118) ได้ศึกษาพฤติกรรมความเป็นผู้นำของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในภาคตะวันออก เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับพฤติกรรมที่พึงประสงค์และนำข้อสนเทศที่ได้จากการวิจัยมาเป็นแนวทางในการเสนอแนะการปลูกฝังคุณลักษณะความเป็นผู้นำให้กับนักเรียน พบว่า คุณลักษณะความเป็นผู้นำที่นักเรียนเลือก ซึ่งอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าพฤติกรรมที่พึงประสงค์ คือความรับผิดชอบ ความคิดสร้างสรรค์ และการวางแผน นอกจากนี้ยังได้เสนอแนะแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ควรพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านความรับผิดชอบ ความคิดสร้างสรรค์และการวางแผนเป็นพิเศษ

นิตยา นวลนั่ม (2525 : 93) ได้ศึกษาเรื่องลักษณะผู้นำของนักศึกษาวิทยาลัยครูสกลนคร และเปรียบเทียบลักษณะผู้นำของนักศึกษาที่มีความแตกต่างกันในด้านเพศ ภูมิฐานะ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระดับ ป.กศ. สูงปีที่ 2 และปริญญาตรี ปีที่ 4 ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะผู้นำของนักศึกษาอยู่ในระดับที่พึงประสงค์ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่า มีลักษณะที่อยู่ในระดับที่พึงประสงค์ 6 ด้าน คือ การรับฟัง ความคิดเห็นของผู้อื่น ความรับผิดชอบ ความมีเหตุผล ความมีจิตใจเข้มแข็งอดทน การวางแผน และคุณธรรมตามลำดับ นอกจากนั้น อยู่ในระดับที่ไม่พึงประสงค์ ซึ่งได้แก่ ด้านความสามารถในการตัดสินใจ ความเชื่อมั่นในตนเอง ส่วนการมีมนุษยสัมพันธ์ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นด้านที่นักศึกษามีน้อยที่สุด

จากเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น จะเห็นได้ว่า ความเป็นผู้นำมีความสำคัญและสามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลได้ และความเป็นผู้นำยังประกอบด้วยคุณลักษณะต่างๆหลายประการ ซึ่งถ้าแต่ละคุณลักษณะนั้นได้รับการพัฒนา ก็จะทำให้คุณลักษณะความเป็นผู้นำมีมากขึ้น

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำ

วิธีการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำ หรือเป็นวิธีการเพื่อพัฒนาบุคคลนี้ คมเพชร ฉัตรศุภกุล(2530:137)ได้ให้แนวคิดไว้ว่า วิธีการที่จะช่วยให้บุคคลเรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกับคนอื่น และเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองย่อมมีหลายวิธีการ เช่น การสอน การบรรยายให้ฟัง การอ่านหนังสือ เป็นต้น วิธีการสอนหรืออ่านตำราเพื่อปรับปรุงตนเองนั้น อาจจะใช้ได้สำหรับบางคน แต่ส่วนใหญ่จะไม่ได้ผลเพราะว่ามนุษย์มักจะเข้าข้างตนเอง ดังนั้น การให้ประสบการณ์ตรงในการทำกิจกรรมกลุ่มจึงเป็นวิธีการที่ดี เหมาะที่จะนำไปใช้พัฒนาตัวบุคคลและกลุ่ม ทั้งนี้ เพราะว่า กิจกรรมกลุ่มเป็นการเรียนรู้โดยการปฏิบัติ แม้ว่าจะเป็นการสร้างสถานการณ์จำลอง ก็ยังสามารถช่วยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีความซาบซึ้งและพึงพอใจที่จะเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงตนเองต่อไป

2.1 ความหมายของกิจกรรมกลุ่ม

โอลเซน (Ohlsen. 1970 : 6-7) ได้สรุปความหมายของกิจกรรมกลุ่มไว้ 2 ประการ คือ

1. กิจกรรมกลุ่มที่ผู้นำเป็นผู้ให้ข้อมูลรายละเอียดต่างๆแก่สมาชิก หรือผู้นำการอภิปรายเพื่อที่สมาชิกได้บรรลุถึงความมุ่งหมายต่างๆของกลุ่ม โดยปกติผู้นำกลุ่มชนิดนี้จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษา อาชีพ หรือสังคม และส่งเสริมให้สมาชิกในกลุ่มนำข้อมูลเหล่านั้นมาอภิปรายเพื่อประโยชน์สำหรับตน เช่น การประชุมนิเทศ การปัจฉิมนิเทศ หรือกิจกรรมต่างๆ
2. กิจกรรมกลุ่มต่างๆที่สมาชิกเป็นผู้ดำเนินการ เป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคลมีโอกาสรวมกันเป็นกลุ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาหรือกระทำการใดอย่างหนึ่งโดยมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนและร่วมกันคิดและทำด้วยกันของกลุ่มสมาชิก

หลุยส์ จำปาเทศ(2522:48) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมกลุ่มไว้ว่าเป็นกระบวนการศึกษาการมีปฏิภิกิริยาโต้ตอบกันในกลุ่ม อิทธิพลต่าง ๆ ที่มีต่อกกลุ่ม ลักษณะของสมาชิกกลุ่ม ผู้นำผู้ตาม ตลอดจนการแก้ปัญหาของกลุ่มว่ากลุ่มมีเทคนิคหรือวิธีการในการแก้ปัญหาอย่างไร และวิธีใดจึงจะได้ผลมากที่สุด

จากความหมายดังกล่าว พอสรุปได้ว่า กิจกรรมกลุ่มหมายถึง กระบวนการที่ทำให้บุคคลมีโอกาสเข้ารวมกันเป็นกลุ่มมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม นำเอาประสบการณ์ความรู้ ความสามารถที่ตนมีอยู่มาร่วมมือกันแก้ปัญหาหรือกระทำการใดสิ่งหนึ่งร่วมกันเพื่อนำไปสู่พัฒนาการในตัวบุคคลและกลุ่มโดยมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน

2.2 จุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่ม

แทรกเลอร์ และนอร์ธ (ทองเรียน อมรัชกุล. 2520 : 5-6 ; อ้างอิงจาก Traxler and North. 1957 : 320) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่ม ไว้ดังนี้

1. เพื่อให้การศึกษาอบรมแก่บุคคลที่ยังไม่คุ้นเคยกับสิ่งแวดล้อม เช่น การปฐมนิเทศ
2. เพื่อส่งเสริมประสบการณ์ที่แตกต่างไปจากประสบการณ์ที่ได้รับในหลักสูตร
3. เพื่อเป็นรากฐานที่จะนำไปสู่การให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลเพราะสมาชิกจะได้รับความคุ้นเคยกับผู้นำกลุ่มขณะร่วมกิจกรรม
4. เพื่อการปรับตัว การบำบัดรักษา และความเจริญงอกงามของบุคคลในกลุ่มกิจกรรมกลุ่มเป็นเครื่องช่วยในการแก้ไขเรื่องส่วนตัวได้ เช่น การปรับปรุงบุคลิกภาพ การพัฒนาทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ เป็นต้น

ดังนั้น กิจกรรมกลุ่มจึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อสมาชิกได้รับประสบการณ์โดยตรงจากการปฏิบัติ ให้แต่ละคนได้เห็นความสำคัญของกลุ่มมากขึ้น และในที่สุดแต่ละคนจะมีทักษะที่จะทำงานร่วมกันได้ดีขึ้น

วินิจ เกตุขำ และคมเพชร ฉัตรศุภกุล (2522 : 170-172) กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่มว่าเพื่อพัฒนาบุคคลโดยอาศัยผู้จัดกิจกรรมกลุ่มที่มีความสามารถ ตลอดจนรู้กระบวนการของการจัดกิจกรรมกลุ่มเป็นอย่างดี โดยแบ่งจุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่ม ดังนี้

1. เพื่อให้เกิดความเข้าใจตนเอง การอยู่ร่วมกับสมาชิกอื่นในสังคมจะมีส่วนร่วม โดยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองได้ดีขึ้น เช่น รู้ความสามารถบางประการของตน รู้ข้อบกพร่องบางอย่าง เพราะกลุ่มจะมีปฏิกริยาให้เห็นข้อเท็จจริง
2. เพื่อให้เข้าใจบุคคลอื่น กิจกรรมที่กระทำร่วมกัน ส่งผลให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้และรู้จักกันได้ดีขึ้น
3. เพื่อให้บุคคลทำงานร่วมกันได้ดีขึ้น

2.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่ม

ทิสนา แคมมณี และเยาวพา เดชะคุปต์ (2522:12-17) ได้รวบรวมแนวคิดเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่มที่เป็นต้นแบบของการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มในปัจจุบันนี้ นิยมศึกษาทางทฤษฎีหลัก 4 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีบุคลิกภาพของกลุ่ม (Group Syntality Theory) ซึ่งนำเสนอโดย แคทเทล (R.B. Cattell, 1905) ทฤษฎีสัมฤทธิ์ผลของกลุ่ม (A Theory of Group Achievement) ซึ่งนำเสนอโดย สตอกดิลล์ (Stogdill, 1959) ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม

(Social Exchange Theory) ของ ทิโบท์ และเคลลี (Thibaut และ Kelley, 1959) และทฤษฎีพื้นฐานสัมพันธภาพระหว่างบุคคล (Fundamental Interpersonal Relations Orientations FIRO) ของ ชูลท์ (Schutz, 1958)

1. ทฤษฎีบุคลิกภาพของกลุ่ม

แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีบุคลิกภาพ อธิบายว่าส่วนหนึ่งขององค์ประกอบทางบุคลิกภาพของมนุษย์คือ การที่บุคลิกภาพถูกควบคุมโดยพลังงานภายในตัวบุคคลที่คอยผลักดันให้บุคคลกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งเป้าหมาย บุคคลจะทุ่มเทและพยายามกระทำจนกว่าจะได้รับความสำเร็จ พลังงานเหล่านี้ส่วนหนึ่งถือกำเนิดภายในตัวบุคคล อีกส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อม การอธิบายพฤติกรรมกลุ่มตามแนวคิดนี้จะกล่าวถึงธรรมชาติของกลุ่มมีลักษณะคือ คนที่มีบุคลิกภาพไปในทางเดียวกันมีแนวโน้มจะเข้ามารวมกลุ่มกันได้ บุคลิกลักษณะเฉพาะตัวเหล่านี้ ได้แก่ เซวณปัญญา เจตคติ ความคิดเห็นและอารมณ์ เป็นต้น และเมื่อกลุ่มสนใจมารวมตัวกันดีแล้ว ก็จะมีทิศทางพฤติกรรมตามความสนใจของกลุ่ม

อีกเรื่องที่เกี่ยวข้อง คือ พลังที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพของกลุ่ม สมาชิกแต่ละคนเมื่อมารวมเป็นกลุ่มแล้วก็จะเกิดมีพลัง ซึ่งหมายถึง ความร่วมมือร่วมใจของบรรดาสมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม เพื่อจุดมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง ลักษณะของการผูกพันภายในกลุ่มจะมี 2 ลักษณะ ลักษณะแรกคือ คุณลักษณะที่จะทำให้เกิดการรวมกลุ่มได้ หมายถึง การที่จะมีตัวแปรบางประการมาส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในการทำกิจกรรมของกลุ่ม เมื่อสมาชิกได้มีโอกาสสร้างสัมพันธภาพกันแล้วจะเกิดความผูกพัน สัมผัสกันและกัน สมาชิกจะไม่แตกแยก แต่ถ้าหากขาดตัวแปรเหล่านี้แล้วกลุ่มจะขาดตัวเชื่อมโยงระหว่างสมาชิก สมาชิกจะแตกแยก พลังของกลุ่มจะสลายตัวไป ลักษณะที่สอง คือ คุณลักษณะที่ทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จ หมายถึงการที่มีตัวแปรบางประการมาส่งเสริมให้สมาชิกมุ่งมั่นที่จะกระทำเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่ม

โดยสรุป แคทเทล มีความเห็นว่า คุณภาพหรือบุคลิกภาพของกลุ่มจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพของสมาชิกในกลุ่ม และเมื่อบุคคลได้รวมกลุ่มแล้วพลังที่ติดตัวสมาชิกแต่ละคนจะส่งเสริมให้พลังของกลุ่มเด่นชัดขึ้น พลังของสมาชิกทำให้ประสบความสำเร็จ

2. ทฤษฎีสัมฤทธิ์ผลของกลุ่ม

สตอกดิลล์ (Stockdill, 1958:143) ได้เสนอแนวคิดที่ว่ากลุ่มประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ การรวมตัวของสมาชิก คือ สิ่งที่จะทำให้พฤติกรรมกลุ่มประสบผลสำเร็จ และสัมฤทธิ์ผลของกลุ่ม

2.1 การรวมตัวของสมาชิก การวิเคราะห์พฤติกรรมของกลุ่มที่เป็นผลมาจากการรวมตัวกันของบุคคลจนทำให้เกิดเป็นกลุ่มขึ้นมา จะมีประเด็นที่ควรสังเกตไว้ 3 ประการ ประการแรก เมื่อบุคคลแต่ละคนมารวมตัวกันก็จะมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกทั้งในด้านภาษา อารมณ์ เจตคติ ประการที่สอง เมื่อบุคคลได้สื่อสารสัมพันธ์กันแล้ว ก็จะมีผลต่อการ

แสดงพฤติกรรมในทางใดทางหนึ่งเป็นการเฉพาะ ได้แก่ การตอบโต้ การตัดสินใจ การให้ความร่วมมือ การขัดแย้ง โต้เถียง เป็นต้น ประการที่สาม คือ มีการคาดหวังซึ่งกันและกันในบรรดาสมาชิกของกลุ่ม การคาดหวังนี้จะเป็นตัวคอยเสริมแรงให้สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกแนบแน่นหรือแตกแยก มุ่งหมายให้เกิดสัมฤทธิ์ผลในงานหรือขัดขวางการทำงานของกลุ่ม

2.2 สื่อที่จะทำให้พฤติกรรมกลุ่มประสบผลสำเร็จ เมื่อสมาชิกมารวมตัวเป็นกลุ่ม มีการสื่อสารสัมพันธ์และสร้างความคาดหวังซึ่งกันและกันได้แล้ว สิ่งที่จะเกิดตามมาคือ การที่จะดำเนินกิจกรรมของกลุ่มให้ได้รับเป้าหมายที่สมบูรณ์ การที่กลุ่มจะประสบผลสำเร็จในเป้าหมายหรือไม่จะขึ้นอยู่กับโครงสร้างของกลุ่ม และบทบาทของสมาชิก โครงสร้างของกลุ่มจะเป็นตัวกำหนดไว้ กลุ่มก็จะประสบผลสำเร็จ นอกจากนั้นบทบาทของสมาชิกก็จัดได้ว่าเป็นส่วนที่สำคัญที่จะส่งเสริมสัมฤทธิ์ผลของกลุ่ม เพราะบทบาทของสมาชิก หมายถึง ภาระหน้าที่ความรับผิดชอบในงานที่กลุ่มมอบหมาย

2.3 สัมฤทธิ์ผลของกลุ่ม หมายถึง ผลที่ได้รับจากการรวมตัวกันของสมาชิก และการที่สมาชิกได้ใช้กลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ สัมฤทธิ์ผลของกลุ่มสามารถประเมินได้จากคุณลักษณะ 3 ประการ ได้แก่ ผลของการทำงานทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ขวัญของกลุ่ม คือ สมาชิกรู้สึกอบอุ่น มีกำลังใจในการปฏิบัติงาน และความผูกพัน ความซื่อสัตย์ต่อกลุ่มที่จะทำให้สมาชิกมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและสามัคคีผูกพันกันอย่างแน่นแฟ้น

3. ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม

ธิโบต์ และเคลลี (Thibaut and Kelly, 1977:68) มีความเห็นว่าสัมพันธภาพระหว่างบุคคลเป็นเรื่องของการลงทุน และการลงทุนทุกชนิดล้วนหวังผลกำไร ผลกำไรนี้คือ การสร้างสัมพันธภาพ หรือจากการรวมกลุ่ม หากการรวมกลุ่มหรือการสร้างสัมพันธภาพเกิดภาวะขาดทุน ผลกลุ่มจะลดลง สัมพันธภาพระหว่างบุคคลจะเสื่อมลง แนวคิดเชิงทฤษฎีนี้ มีสาระสำคัญ 2 ประการ คือ

3.1 การรวมกลุ่มของบุคคลจะมีลักษณะเป็นการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน มีทั้งการรับและการให้ เช่น การสื่อสาร มีทั้งผู้สื่อสารและผู้ส่งข่าวสาร หากบุคคลหนึ่งแสดงพฤติกรรมออกไป อีกฝ่ายหนึ่งจะต้องตอบสนอง การตอบสนองนี้จะส่งผลให้ฝ่ายแสดงออก แสดงพฤติกรรมต่อไป และกระทำติดต่อกันเชื่อมโยงเป็นลูกโซ่ เรียกว่า ลูกโซ่แห่งสัมพันธภาพ ดังนั้น ถ้าต้องการให้สัมพันธภาพดี ก็ต้องมีการเลือกสรรหรือคัดเลือกพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมออกไป เพราะถ้าแสดงออกในทางที่ไม่เหมาะสมก็จะไม่ได้รับการตอบสนอง

3.2 ผลจากการสร้างปฏิสัมพันธ์จะออกมาในรูปของกำไรและขาดทุน ผลที่อยู่ในลักษณะของกำไร เช่น ความสบายใจ ความสนุกสนาน รู้สึกเป็นสุข รู้สึกว่าตนเองได้รับการยอมรับภาคภูมิใจ ผลที่อยู่ในลักษณะของการขาดทุนจากการสร้างสัมพันธภาพ เช่น รู้สึกอึดอัดใจ รำคาญ รู้สึกว่าไม่ได้รับการยอมรับ ไม่น่าภาคภูมิใจ เหนื่อย มีความวิตกกังวลเมื่อจะต้อง

สร้างสัมพันธภาพด้วย ผลของกำไรและการขาดทุนนี้จะเป็นตัวกำหนดระดับสัมฤทธิ์ผลของสัมพันธภาพและสัมฤทธิ์ผลของงานกลุ่ม

4. ทฤษฎีพื้นฐานสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

ชูลท์ (Schutz.1958 : 135) มีความเห็นว่า มนุษย์เรามีธรรมชาติภายในที่คอยผลักดันให้ปรับตัวเข้าหากันและทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ ความต้องการเชิงจิตวิทยาที่ผลักดันให้คนเข้ากลุ่มมี 3 ลักษณะ คือ ประการแรก คือความต้องการที่จะเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การได้เข้ากลุ่มเข้าพวกทำให้เรามีความรู้สึกว่าเรามีส่วนร่วม เราเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เราได้รับการยอมรับและเป็นที่น่าพอใจของคนที่อยู่ในกลุ่ม ต่อไปพัฒนาเป็นความรู้สึกว่าตนเองมีเกียรติที่ได้อยู่ในกลุ่มนี้ ถ้ากลุ่มไม่ยอมรับตนก็จะตีจากไป และแสวงหากลุ่มใหม่ที่จะยอมรับตนเข้าพวกเข้ากลุ่มด้วย ประการที่สอง คือ ความต้องการที่จะควบคุมหรือการแสดงอำนาจเหนือผู้อื่นในกลุ่ม การได้เข้ากลุ่มทำให้บุคคลมีสถานภาพ สถานภาพส่งเสริมให้มีบทบาทที่จะแสดงออกเชิงอำนาจ และการควบคุมคนอื่น ถ้าคนไม่รวมอยู่ในกลุ่ม เขาก็จะไม่มีอำนาจที่จะควบคุมคนอื่น ประการสุดท้าย คือความต้องการเป็นที่รักของคนอื่นภายในกลุ่ม การได้รับความรักจากสมาชิกทำให้บุคคลเกิดความสุข ปลอดภัย และมีอารมณ์มั่นคง และมีความมั่นใจ การได้เข้ากลุ่มทำให้มีมิตร มีผู้คอยช่วยเหลือเกื้อกูล ถ้าไม่ได้อยู่ในกลุ่มก็จะไม่มีคุณลักษณะเหล่านี้

โดยสรุป ทฤษฎีบุคลิกภาพของกลุ่มมีความเห็นว่าบุคลิกภาพเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้มนุษย์มีการรวมตัวกัน คนที่มีบุคลิกภาพไปในทางเดียวกันมีแนวโน้มที่จะเข้ามารวมกลุ่มกันได้ กลุ่มจะมีลักษณะเป็นเอกลักษณ์หรือมีบุคลิกภาพของกลุ่มไปด้วย ทฤษฎีสัมฤทธิ์ผลของกลุ่ม มีความเห็นว่ากลุ่มเกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของสมาชิกแต่ละคน มีสื่อบางประการที่จะทำให้พฤติกรรมกลุ่มประสบความสำเร็จ และการรวมตัวกันของสมาชิกที่ได้ใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพจะทำให้เกิดเป็นสัมฤทธิ์ผลของผลงานกลุ่มขึ้นมา ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคมมีความเห็นว่า การที่คนต้องมารวมกลุ่มกันนั้นก็เพื่อจะแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน สัมพันธภาพระหว่างบุคคลในกลุ่มมีลักษณะของการลงทุนและต้องการผลประโยชน์คือกำไรจากการลงทุนนั้น ประการสุดท้าย ทฤษฎีพื้นฐานสัมพันธภาพระหว่างบุคคลมีความเห็นว่า มนุษย์เรามีธรรมชาติภายในที่คอยผลักดันให้ต้องปรับตัวเข้าหากันและทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ

2.4 คุณค่าของกิจกรรมกลุ่ม

การเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมกลุ่มก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากมาย เพราะในขณะดำเนินกิจกรรมกลุ่มนั้น บุคคลจะมีความเจริญงอกงาม เพิ่มความมั่นใจในตนเอง มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองดีขึ้น เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีค่า ดังที่

พนม ลิ้มอารีย์ (2522 : 56-57) ได้กล่าวถึงคุณค่าของการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มว่า

1. กลุ่มเป็นสนามสำหรับทดลองฝีมือของบุคคลได้อาศัยกลุ่มเพื่อทดลองหรือแสดงความสามารถ
2. กลุ่มจะเป็นที่แลกเปลี่ยนประสบการณ์ เจตคติ ความคิดเห็น และผู้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มจะได้ผลจากการเข้ากลุ่มในการปรับปรุงเจตคติ นิสัยใจคอของตน โดยมีสมาชิกเป็นกำลังใจซึ่งกันและกัน
3. กลุ่มจะช่วยให้ผู้เข้าร่วมเกิดความรู้สึกปลอดภัย ให้ความอบอุ่น ให้กำลังใจ ให้ความรัก เป็นเครื่องบำรุงขวัญของสมาชิกด้วย การทำให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มเกิดความรู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มเป็นที่รักและได้รับการยกย่องจากกลุ่ม จะช่วยให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มมีความเข้าใจตนเอง เกิดความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย เชื่อมมั่นในตนเอง เกิดความรู้สึกว่าตนเป็นบุคคลที่มีค่าคนหนึ่ง และอยากทำประโยชน์ให้กับกลุ่มมากยิ่งขึ้น

4. กลุ่มช่วยเสริมสร้างพลังทางร่างกาย เช่น การออกกำลังกายเป็นกลุ่ม หรือการฝึกหัดสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นกลุ่มจะช่วยให้สมาชิกมีความอดทนที่จะฝึกมากขึ้น ซึ่งเป็นผลดีแก่สมาชิก

วิไลวรรณ สันตะโกมล (2522 : 20) ได้สรุปคุณค่าของกิจกรรมกลุ่มไว้ดังนี้

1. ทักษะทางสังคม เป็นทักษะที่ช่วยให้อยู่ร่วมกันและทำงานกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น เช่น ทักษะการเป็นผู้ให้และผู้รับ การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม การควบคุมตนเอง การยอมรับความสามารถของตนเองและผู้อื่น การรู้จักสิทธิของตนเองและผู้อื่น
2. ทักษะในการศึกษาค้นคว้า เป็นทักษะในการค้นคว้าหาความรู้ เก็บรวบรวม ข้อมูลการพูด การฟัง การอ่าน และการรายงาน เป็นต้น
3. ทักษะทางปัญญา ได้แก่ ทักษะในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การวิพากษ์วิจารณ์ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการคิดอย่างมีเหตุผล
4. ทักษะในการทำงานกลุ่ม ทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ฝึกการวางแผน การเป็นผู้นำ การแสดงความคิดเห็นด้วยการอภิปราย การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น

คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2530 : 15-19) ได้กล่าวถึงคุณค่าของกิจกรรมกลุ่มว่า นอกเหนือจากความสำเร็จของกิจกรรมที่ทำแล้ว กิจกรรมกลุ่มยังมีคุณค่าด้านอื่นๆอีก ได้แก่

1. คุณค่าในด้านพัฒนาการ เช่น การสนองความต้องการพื้นฐานของบุคคล การสร้างพัฒนาการด้านอารมณ์และสังคม การพัฒนาการด้านทัศนคติ ความสนใจ ความสามารถ และปกติวิสัยทางสังคม คุณค่าด้านอาชีพตลอดจนความเจริญงอกงามด้านความรู้และทักษะ
2. คุณค่าด้านการวินิจฉัยสำหรับผู้ในกลุ่ม เมื่อมีการทำกิจกรรมกลุ่มจะทำให้มีโอกาสที่จะสังเกตสมาชิกในกลุ่มแต่ละคน ทำให้ได้รับความเข้าใจเป็นอย่างดีในตัวผู้เรียน
3. คุณค่าในการบำบัดในการรวมกลุ่มของบุคคลนั้น จะมีค่าต่อการบำบัดได้เป็นอย่างดีในโรงพยาบาล คลินิก จะนำวิธีการทางกลุ่มไปใช้ในการรักษาคนไข้โดยทำการบำบัดทางจิตวิทยากับคนไข้เป็นกลุ่ม

4. คุณค่าต่อโรงเรียน และชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มจะช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ทำให้เป็นบุคคลที่มีความสามารถ มีคุณค่า สร้างประโยชน์ให้แก่โรงเรียนและชุมชนได้

อาจกล่าวได้ว่าการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมกลุ่มเป็นวิธีการหนึ่งที่ช่วยให้สมาชิกมีการพัฒนาทัศนคติ ค่านิยมและพฤติกรรม เพราะกิจกรรมกลุ่มนำไปสู่การวิเคราะห์โดยการได้ปฏิบัติจริง ทำให้บุคคลได้รู้จักตนเองผู้อื่นมากขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นบุคคลยังยอมรับข้อบกพร่องของตนเองพร้อมจะแก้ไข สมาชิกจะได้รับประสบการณ์ในการดำรงชีวิตแบบประชาธิปไตยสู่บทบาทของตนเอง รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล รู้จักวางแผนแก้ไขปัญหา เห็นอกเห็นใจผู้อื่นและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดีขึ้น

2.5 เทคนิคในการศึกษาเรื่องกลุ่ม

การที่จะศึกษาให้เข้าใจความเป็นไปในกลุ่มสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สาเหตุของพฤติกรรมที่บุคคลแสดง ผู้ศึกษาสามารถใช้ได้หลายวิธีการ สุดแล้วแต่กรณี ซึ่งเทคนิคที่นิยมนำมาใช้ในการวิเคราะห์ต่อเนื่องเป็นเทคนิคในการศึกษากลุ่มนั้น คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2530:33-36) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. การสังเกตปฏิสัมพันธ์ (Observation of Interaction) ใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมของกลุ่ม แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมของสมาชิกคนหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อคนอื่นหรือขึ้นกับคนอื่น ซึ่งถือว่าเป็นวิธีที่ได้ผลดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสังเกต การอภิปรายที่ไม่มีพิธีรีตอง (Informal Discussion) ผู้ที่มีความสามารถในการสังเกตสูงจะสามารถจดจำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น การเกิดความเครียด วิธีการลดความเครียด และอาจจะสังเกตในสิ่งต่อไปนี้ คือ

- 1.1 สมาชิกคนใดในกลุ่มที่พูด หรือไม่พูด
- 1.2 สมาชิกพูดกับใคร พูดกับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือพูดกับกลุ่ม
- 1.3 สมาชิกพูดเรื่องอะไรบ้าง
- 1.4 สิ่งที่สมาชิกพูดมีผลต่อบุคคลอื่นอย่างไร
- 1.5 มีความขัดแย้งในเรื่องเกี่ยวกับตำแหน่งในกลุ่มหรือไม่

หลังจากการประชุมสิ้นสุดลง กลุ่มควรจะได้ศึกษาถึงองค์ประกอบในเรื่องของความร่วมมือ ความเกี่ยวข้องของสมาชิก ความเห็นที่สอดคล้องกัน ความรู้สึกของกลุ่ม การยอมรับจุดมุ่งหมายของกลุ่ม การทำหน้าที่ของผู้นำ หรือจะศึกษากันในด้านอื่น ๆ ที่สนใจ ซึ่งในการสังเกตนี้บางครั้งจะมีการตั้งผู้สังเกตกระบวนการกลุ่มไว้ เพื่อสังเกตดูพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแล้วรายงานให้กลุ่มทราบ ทำให้สมาชิกได้รับการกระตุ้นให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมขึ้น

2. การวิเคราะห์ความขัดแย้งของกลุ่ม (Analysis of Group Conflicts) วิธีการนี้จะทำให้ทราบว่าปัญหาที่กลุ่มดำเนินการไปไม่ได้เพราะอะไร และควรแก้ไขปัญหอย่างไรจึงจะประสบความสำเร็จในการวิเคราะห์

2.1 ให้สมาชิกในกลุ่มเป็นผู้ที่เขียนรายการปัญหา โดยพิจารณาว่ามีปัจจัยทางด้านจิตวิทยาอะไรบ้างที่ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการร่วมมือระหว่างสมาชิกแต่ละคน เช่น สมาชิกไม่คุ้นเคยกัน การสื่อสารระหว่างสมาชิกไม่ดี ภูมิหลังของสมาชิกต่างกันมาก เป็นต้น นอกจากนี้ให้เขียนถึงความรู้สึกอันแท้จริงของสมาชิกว่ามีความเป็นตัวของตัวเองมากน้อยเพียงใด

2.2 ให้สมาชิกแต่ละคนช่วยกันชี้แจง เหตุผลในการที่จะแก้ปัญหที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการร่วมมือในกลุ่ม และจะช่วยในการดำรงความเป็นกลุ่มไว้ต่อไป

2.3 ให้สมาชิกเสนอแนะวิธีการเฉพาะอย่างที่จะนำมาแก้ปัญหากลุ่ม เพื่อให้กลุ่มมีความร่วมมือที่ดีขึ้น ในกรณีนี้ผู้นำจะได้แนวความคิดที่ดีจากสมาชิกหลาย ๆ คนแล้วนำมาพิจารณาร่วมกันเสร็จแล้วก็จะได้วิธีการที่ดีซึ่งเป็นความคิดของกลุ่มสามารถนำไปแก้ไขสถานการณ์ของกลุ่มได้

วิธีการศึกษากระบวนการกลุ่มโดยการวิเคราะห์ความขัดแย้งของกลุ่มนี้ ปัจจัยทางด้านจิตวิทยาที่เป็นปัญหาที่สมาชิกได้กล่าวถึง แม้ว่าจะเป็นข้อมูลที่แปรปรวนมาก เพราะบางคนได้จากผู้ที่มีทัศนคติทางสังคมไม่ดี บางคนมีอารมณ์ไม่ปกติ บางคนขาดเหตุผลในการเสนอปัญหา ผู้นำก็ควรจะต้องรับฟังเพราะจะทำให้ทราบและเข้าใจธรรมชาติของสมาชิกดีขึ้น ส่วนการเสนอวิธีการแก้ปัญหาก็เป็นการเปิดโอกาสให้แต่ละคนได้แสดงความคิดเห็น ทำให้เกิดความเจริญงอกงามด้านความคิด

นอกจากนี้ คมเพชร ฉัตรศุภกุล(2530:36) ยังกล่าวว่า วิธีการศึกษากลุ่มต่าง ๆ นี้จะทำให้แต่ละคนมีความไวต่อการรับรู้พลังต่าง ๆ ในกลุ่ม ซึ่งมีผลทำให้บุคคลได้แสดงพฤติกรรมอย่างที่เขาแสดงอยู่ ทำให้เกิดการยอมรับดีขึ้นต่อสมาชิก สุดท้ายจะทำให้สมาชิกได้เพิ่มความสมบูรณ์ให้แก่ตนเองจากประสบการณ์ของกลุ่ม

2.6 กิจกรรมที่ใช้ในกิจกรรมกลุ่ม

คมเพชร ฉัตรศุภกุล(2530:140) ได้เสนอแนวคิดที่ว่า ปัจจุบันมีผู้คิดกิจกรรมกลุ่มเพื่อนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาบุคคลและกลุ่มมากมาย กิจกรรมแต่ละประเภทจะช่วยให้สมาชิกได้เรียนรู้เรื่องต่างๆ แตกต่างกันไป ซึ่งในเรื่องของประเภทของกิจกรรมที่ใช้นี้ ทิศนา ขัมมณี (2522 : 201-202) ได้กล่าวถึง การจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับหลักทฤษฎีว่า มีอยู่หลายวิธี ดังนี้

1. เกม (Game) เป็นวิธีการวิธีหนึ่งซึ่งผู้สอนสร้างสถานการณ์สมมติขึ้น ให้ผู้เรียนลงเล่นด้วยตนเองภายใต้ข้อตกลงหรือกติกาบางอย่างตามที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้เรียนจะต้องตัดสินใจ

ทำอย่างใดอย่างหนึ่ง อันจะมีผลออกมาในรูปของการแพ้ชนะ วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ นอกจากนั้น ยังช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานในการเรียนด้วย และสมชาติ กิจยรรยง(2537:5-9) ได้แบ่งประเภทของเกมหรือกิจกรรม ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

กิจกรรมละลายพฤติกรรม เป็นการสร้างความรู้จักคุ้นเคยระหว่างผู้เข้ารับการอบรม ซึ่งมาจากต่างฝ่ายต่างแผนก เกมจะช่วยอุ่นเครื่องและสร้างบรรยากาศแห่งการเปิดเผยตนเอง อันจะเป็นประโยชน์ในการเรียนรู้ การแสดงความคิดเห็น และการทำกิจกรรมร่วมกันต่อไป ซึ่งเป็นการผสมผสานกันระหว่างนันทนาการและกิจกรรมเข้าจังหวะไปด้วยกัน

กิจกรรมเพื่อประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นเกมที่เป็นสาระรวบยอด เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทัศนคติ ความเข้าใจ และก่อให้เกิดทักษะใหม่ๆ อันจะนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหาร และการดำเนินชีวิต

กิจกรรมสนทนากลุ่มหรือนันทนาการ เป็นการเสริมบรรยากาศให้มีความสนุกสนานรื่นเริง เพื่อให้คลายจากความตึงเครียด ทั้งยังเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เข้ารับการอบรมให้มากยิ่งขึ้น ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นในการรวมกลุ่มหรือพบปะสังสรรค์

กิจกรรมเข้าจังหวะ เป็นกิจกรรมที่ร่างกายและจิตใจมีปฏิริยาตอบสนองต่อดนตรี และจังหวะที่ใช้ประกอบ ซึ่งขอบข่ายของกิจกรรมเข้าจังหวะมีหลายรูปแบบ เช่น การเคลื่อนไหวร่างกาย การเลียนแบบท่าทาง การเล่นประกอบเพลง การละเล่นพื้นเมือง ลีลาศ เป็นต้น

กิจกรรมทดสอบสมรรถภาพ เป็นกิจกรรมส่งเสริมความสามารถด้านความแข็งแรง สมรรถภาพทางร่างกาย ส่งเสริมความเจริญของกล้ามเนื้อหรือหลักในการเคลื่อนไหว และความยืดหยุ่นของข้อต่อต่าง ๆ ของร่างกาย นอกจากนี้ยังเป็นการวัดประสิทธิภาพของร่างกายอีกด้วย กิจกรรมประเภทนี้ เช่น ยืนย่อเข้าข้างเดียว ดันพื้น แก้อ้อโยก

2. บทบาทสมมติ (Role – Play) เป็นวิธีการที่มีลักษณะเป็นสถานการณ์สมมติ เช่นเดียวกับเกม แต่มีการกำหนดบทบาทของผู้เล่นในสถานการณ์ที่สมมติขึ้นมานั้น แล้วให้ผู้เรียนเข้าสวมบทบาทนั้นและแสดงออกตามธรรมชาติ โดยอาศัยบุคลิกภาพ ประสบการณ์ และความรู้สึกนึกคิดของตนเป็นหลัก ดังนั้นวิธีการนี้จึงมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสศึกษาวิเคราะห์ถึงความรู้สึกและพฤติกรรมของตนอย่างลึกซึ้ง และยังช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่น่าสนใจ และน่าติดตามอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ คมเพชร จิตรศุภกุล(2530:73) ที่กล่าวว่า การแสดงบทบาทสมมติเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทักษะและความเข้าใจในขอบเขตของความสัมพันธ์ของบุคคล โดยการแสดงออกมาในสถานการณ์ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับปัญหาของชีวิตจริง โดยใช้บทบาทสมมติในสถานการณ์ เทคนิคนี้จะช่วยเปลี่ยนนิสัยและความรู้สึกเกี่ยวกับบุคคลอื่น

3. กรณีตัวอย่าง (Case) เป็นวิธีการสอนซึ่งใช้กรณีหรือเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจริงนำมาดัดแปลงและใช้เป็นตัวอย่างในการให้ผู้เรียนได้ศึกษาวิเคราะห์และอภิปรายกันเพื่อ

สร้างความเข้าใจ และฝึกฝนหาทางแก้ไขปัญหานั้น วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดและพิจารณาข้อมูลที่ตนได้รับอย่างถี่ถ้วน และการอภิปรายจะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูล ช่วยให้การเรียนรู้มีลักษณะใกล้เคียงกับความจริง ซึ่งมีส่วนทำให้การเรียนรู้มีความหมายสำหรับผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

4. สถานการณ์จำลอง (Simulation) คือ การจำลองสถานการณ์จริง หรือ สร้างสถานการณ์ให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริง แล้วให้ผู้เรียนลงไปอยู่ในสถานการณ์นั้น และมีปฏิริยาโต้ตอบกัน วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทดลองพฤติกรรมต่างๆ ซึ่งในสถานการณ์จริง ผู้เรียนอาจจะไม่กล้าแสดงออก เพราะอาจเป็นการเสี่ยงต่อผลที่จะได้รับจนเกินไป

5. ละคร (Acting or Dramatization) คือ วิธีการที่ให้ผู้เรียนได้ทดลองแสดงบทบาทตามบทที่กำหนดไว้ โดยผู้แสดงจะต้องพยายามแสดงให้สมตามที่กำหนดไว้ โดยไม่นำเอาบุคลิกภาพและความรู้สึกนึกคิดของตนเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง อันจะมีส่วนทำให้เกิดผลเสียต่อการแสดงบทบาทนั้น ๆ วิธีการนี้เป็นวิธีการที่ช่วยให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ในกรณีจะเข้าใจในความรู้สึก เหตุผลและพฤติกรรมของผู้อื่น ซึ่งความเข้าใจนี้มีส่วนเสริมสร้างความเห็นอกเห็นใจกัน นอกจากนี้การที่ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงละครร่วมกันจะช่วยฝึกให้ผู้เรียนเกิดความรับผิดชอบในการเรียนร่วมกัน และได้ฝึกการทำงานร่วมกันด้วย

6. กลุ่มย่อย (Small Group) เป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนได้มีส่วนในการแสดงออก และช่วยให้ผู้เรียนได้ข้อมูลเพิ่มเติมมากขึ้น

ส่วนเทคนิควิธีการ และสื่อต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในกลุมนั้น นภาพร พุ่มพฤษ (2529 : 38-39) ได้เสนอว่า ปัจจุบัน มีการพัฒนาสื่อใหม่ ๆ มาใช้มากมาย เช่น เครื่องไมโครคอมพิวเตอร์ ภาพยนตร์ สไลด์ เทป หนังสือนิทาน หุ่นเชิดมือ ภาพวาด การสะท้อนบทบาท การเต้นรำ ดนตรี การเคลื่อนไหวต่างๆ สื่อท้องถิ่น บทกวี นวัตกรรม ความคิดใหม่ๆ เป็นต้น ซึ่งจากการพัฒนาเทคนิค สื่อ วิทยาการความก้าวหน้าทางจิตวิทยาและกิจกรรมแปลกใหม่เข้ามาใช้ ในกิจกรรมกลุ่มนี้ จะเป็นแนวทางในการพัฒนากิจกรรมกลุ่มให้สามารถกำหนดโครงสร้างกิจกรรมให้บรรลุจุดประสงค์ของการทำกิจกรรมกลุ่มได้

2.7 ขนาดของกลุ่มที่ใช้ในกิจกรรมกลุ่ม

ขนาดของกลุ่มอาจจะเป็นปัจจัยที่สำคัญ ดังที่ คมเพชร จิตรสุภกุล (2530 : 36) กล่าวว่า ในการพิจารณาธรรมชาติของปฏิสัมพันธ์ของกลุ่ม กลุ่มที่มีขนาดแตกต่างกัน จะทำให้กระบวนการปฏิสัมพันธ์แตกต่างกันไปด้วย ในกลุ่มที่มีสมาชิกมากเกินไปจนความจำเป็น สมาชิกจะต้องทำงานซ้ำซ้อนกัน บางคนคาดหวังว่าจะรับผิดชอบทั้งหมด ในขณะที่สมาชิกคนอื่นรู้สึกคับข้องใจที่ไม่มียานพาหนะ ไม่มีโอกาสได้ใช้ทักษะที่ตนเองมีอยู่ ขนาดของกลุ่มไม่ควรเกิน 15 คน จะใหญ่โตเท่าใด ย่อมขึ้นอยู่กับความจำเป็นของสถานการณ์ จุดมุ่งหมายของกลุ่ม ซึ่งมีความสอดคล้อง

คล้องกับความเห็นของ เยาวพา เดชะคุปต์ (2517 : 34) ซึ่งกล่าวว่า ขนาดของกลุ่มที่จะช่วยในการทำงานหรือการเรียนการสอนประสพผลดีควรเป็นกลุ่มขนาดเล็ก ประมาณ 5-15 คน และยังสอดคล้องกับความคิดเห็นของ จำเนียร ช่างโชติ และคนอื่นๆ (2511 : 5) ที่กล่าวว่า ในวงการศึกษานักจิตวิทยามักจะศึกษากลุ่มขนาดเล็กมีสมาชิกไม่เกิน 15 คน เพราะเห็นความสัมพันธ์ได้อย่างใกล้ชิด และในด้านการเรียนรู้ก็มีการเรียนรู้ที่ได้ผลดีกว่ากลุ่มขนาดใหญ่

สำหรับขนาดของกลุ่มที่ใช้ในกิจกรรมกลุ่ม อ็อตตาเวย์ (Ottaway. 1966 : 7) กล่าวว่ากลุ่มควรมีขนาดเล็ก เพราะจะช่วยให้สมาชิกมีโอกาสแสดงออกอย่างเป็นอิสระโดยทั่วถึงกัน โดยสมาชิกไม่ต้องใช้เสียงดังมากนัก ทุกคนในกลุ่มก็จะได้ยินอย่างทั่วถึง ดังนั้นกลุ่มควรมีขนาดอย่างมากที่สุด 12 คน หรือถ้ามากกว่านั้นก็ไม่ควรเกิน 15 คน เพราะมีฉะนั้นแล้วจะทำให้แบบแผนพฤติกรรมผิดไปจากเดิม ขนาดของกลุ่มที่เหมาะสมที่สุดควรมีจำนวนสมาชิก 9-10 คน จึงจะทำให้การทำงานบังเกิดผลดีที่สุด วัตสัน และแฮร์ (Deighton. 1971 : 225; citing Watson and Hare. n.d.) กล่าวว่า กลุ่มย่อยควรมีขนาดไม่ใหญ่มาก และควรมีจำนวน 5 คนเป็นอย่างน้อย แต่บางทีก็อาจกำหนดให้มีจำนวน 12-15 คนก็ได้ เพื่อเหตุผลทางเศรษฐกิจ เพราะจะทำให้สิ้นเปลืองน้อยลง แต่ก็ควรมีการแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อย 2 กลุ่ม เพื่อให้มีขนาดเหมาะสม ถ้ากลุ่มมีขนาดใหญ่เกินไป โอกาสที่สมาชิกจะมีส่วนร่วมจะลดน้อยลง อาจทำให้กลุ่มแตกแยกกันง่ายขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ ทรัม และมิลเลอร์ (Deighton. 1971: 255) มีความเห็นว่า สมาชิกของกลุ่มควรมีประมาณ 12-15 คน กลุ่มไม่ควรเล็กกว่านี้ เพราะจะทำให้สิ้นเปลือง แต่ถ้าขนาดใหญ่ไปกว่านี้ก็ไม่ใช่ เพราะสมาชิกจะขาดโอกาสในการมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง

2.8 ลำดับขั้นของกิจกรรมกลุ่ม

วีณา วโรตมะวิษญ์ (2530 : 253) กล่าวถึง ลำดับขั้นของการเรียนการสอน โดยใช้กิจกรรมกลุ่มไว้ ดังนี้

1. ขั้นลงมือปฏิบัติ เป็นขั้นที่สมาชิกทุกคน มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
2. ขั้นค้นพบ เมื่อนักเรียนได้มีส่วนร่วม โดยมีการลงมือปฏิบัติด้วยตนเองแล้ว เขาจะเกิดความรู้สึก และเกิดความเข้าใจตนเอง อันจะนำไปสู่การค้นพบสิ่งที่เรียนรู้ด้วยตนเอง
3. ขั้นวิเคราะห์ เป็นขั้นที่สำคัญที่สุด เป็นขั้นที่ผู้เรียนได้วิเคราะห์ถึงสิ่งที่ได้กระทำลงไป โดยครูจะตั้งคำถามว่า อะไร ทำไม และอย่างไร เพื่อผู้เรียนสามารถรวบรวมสิ่งต่างๆทั้งด้านความรู้ และการมีส่วนร่วมทางอารมณ์ ไว้รวมกันเป็นจุดเดียว
4. ขั้นนำไปใช้ หรือประยุกต์ใช้กับตนเองและผู้อื่น เป็นขั้นที่ผู้เรียนได้ก้าวหน้าไปอีกขั้นหนึ่ง คือ สามารถเชื่อมโยงสิ่งที่ได้เรียนรู้กับตนเองและผู้อื่นได้

ประนอม เดชชัย (2531 : 103) กล่าวถึง การดำเนินงานของกลุ่มไม่ว่าจะเป็นกลุ่มใน ลักษณะใด จะมีกระบวนการดำเนินงาน เป็นขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นรวมกลุ่ม (Forming Stage) เป็นขั้นแรกที่สมาชิกของกลุ่มมารวมกัน ถ้าไม่รู้จักดีพอ ทุกคนจะสงวนท่าที ไม่ค่อยแสดงออกในระยะนี้ จึงเป็นหน้าที่ของผู้สอนที่จะต้องประสานงาน ให้สมาชิกในกลุ่มรู้จักและคุ้นเคยกันก่อน เช่น อาจมีการแนะนำตัว เป็นต้น

2. ขั้นกำหนดจุดมุ่งหมายของกลุ่ม (Normal Stage) เมื่อสมาชิกภายในกลุ่มรู้จักกันแล้ว กลุ่มจะเริ่มคิดถึงเป้าหมายของกลุ่ม และภารกิจของกลุ่มที่จะต้องรับผิดชอบ ในขั้นนี้ผู้สอนจะมีบทบาทร่วมกับผู้เรียน ในการกำหนดเป้าหมาย และการเรียนรู้กิจกรรมที่สมาชิกของกลุ่มจะทำงานร่วมกัน

3. ขั้นระดมความคิด (Storming Stage) เป็นขั้นที่บรรยากาศของการทำงานเริ่มจริงจังมากขึ้น สมาชิกภายในกลุ่มพยายามกำหนดร่างกฎเกณฑ์ และระเบียบของกลุ่ม ในขั้นนี้ผู้สอนอาจมี 2 บทบาท คือ ปลดปล่อยให้ผู้เรียนดำเนินการโดยลำพัง หรือเข้าร่วมในฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่ม

4. ขั้นกระชับความสัมพันธ์ (Reforming Stage) เป็นขั้นที่กลุ่มรู้จักคุ้นเคย และเข้าใจในบทบาทของตนเป็นอย่างดี จึงทำให้การดำเนินงานของกลุ่มเป็นไปอย่างดี

5. ขั้นสลายตัว (Disbanding Stage) เป็นขั้นสุดท้ายเมื่อสมาชิกของกลุ่มได้ร่วมมือกันดำเนินการตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย จนบรรลุเป้าหมายแล้ว ภารกิจของกลุ่มเริ่มลดลงไปด้วย ทำให้กลุ่มเริ่มสลายตัว ในขั้นนี้ผู้สอนจะมีบทบาทในการทบทวนการดำเนินงานของกลุ่มที่ผ่านมา เพื่อทำการสรุปผล และเสนอแนะแนวทางในการนำผลไปใช้หรือนำไปศึกษาค้นคว้าต่อไป

นอกจากนั้น ทิศนา ขัมมณี (2536 : 32) ยังได้กล่าวว่า หลักการเรียนรู้เรื่องกลุ่มสัมพันธ์ จะจัดเป็นขั้นตอนการสอนไว้ 4 ขั้น คือ ขั้นนำ ขั้นกิจกรรม ขั้นอภิปราย ขั้นสรุปและนำไปใช้

จากลำดับขั้นของกิจกรรมกลุ่มดังกล่าว พอสรุปได้ว่า ลำดับขั้นของกิจกรรมกลุ่มนั้น จะประกอบไปด้วย ขั้นนำเพื่อสร้างความคุ้นเคยให้กับสมาชิก ขั้นลงมือปฏิบัติกิจกรรม ขั้นวิเคราะห์ และขั้นสรุปเพื่อนำไปประยุกต์ใช้กับตนเอง

2.9 งานวิจัยในต่างประเทศ

ควิแนน และ ฟูลด์ส (เอกชัย เอื้อเฟื้อ, 2537 : 58; อ้างอิงจาก Quiana and Foulds, 1970 : 145-149) ได้ศึกษาเกี่ยวกับผลของการฝึกกิจกรรมกลุ่ม ต่อการรับรู้ความเข้าใจตนเองของผู้เข้ารับการฝึก โดยการใช้การฝึกแบบกลุ่มทบทวน ซึ่งให้ทุกคนแสดงกิจกรรมเกี่ยวกับการแสดงบทบาท การสื่อสารด้วยคนพูด และการอภิปรายตนเอง ใช้เวลาในการฝึก 30 ชั่วโมงติดต่อกัน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่ได้รับการฝึกมีการเปลี่ยนแปลงความเข้าใจตนเองในทางที่ดีขึ้น ในด้าน

คุณค่าตนเองตามความเป็นจริง ด้านความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพ การควบคุมความรู้สึกและอารมณ์ของตนเอง

เทรปปา และไฟร์ค (วิมล หนองพงษ์. 2538:71; อ้างอิงจาก Treppa and Frike. 1972 : 466-467) ได้ศึกษาเกี่ยวกับผลของกลุ่มมาราธอนที่มีต่อความเข้าใจในตนเอง โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับความเข้าใจตนเองดีขึ้น มีความสามารถในการควบคุมตนเองมากขึ้น เห็นคุณค่าของการมีชีวิตอยู่ยอมรับตนเอง เข้าใจในความเป็นมนุษย์มีความสามารถในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ และมีความคิดเกี่ยวกับตนเองในอุดมคติ

เล็กซ์(ลัดดาวรรณ ณ ระนอง. 2525:29 ; อ้างอิงจาก Lex. 1973:6093-A) ได้วิจัยเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของนักศึกษาด้วยวิธีการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ กับกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาปีที่ 1 ในมลรัฐอินเดียนา ผู้วิจัยแบ่งนักศึกษาออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มควบคุมใช้วิธีสอนแบบเก่ากับกลุ่มทดลอง ใช้วิธีการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ผลการวิจัยปรากฏว่า การพัฒนาจิตใจทางด้านศาสนาของผู้เรียนทั้ง 2 กลุ่ม ในระหว่างการทดลองก่อนสอน และทดสอบหลังสอน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแต่จากการรายงานของกลุ่มทดลองพบว่า นักศึกษารู้สึกพอใจต่อประสบการณ์ที่ได้รับ เพราะได้รับแรงกระตุ้นให้เกิดการอภิปรายอย่างอิสระในเรื่องค่านิยม และทุกคนยินดีร่วมในกิจกรรมกลุ่ม และอยากเรียนแบบกลุ่มสัมพันธ์อีกต่อไป

สปรองเกอร์(ลัดดาวรรณ ณ ระนอง. 2525:30 ; อ้างอิงจาก Sprenger. 1973:75) ได้วิจัยเกี่ยวกับการเรียนภาษาต่างประเทศโดยใช้กิจกรรมกลุ่มกับกลุ่มตัวอย่าง นักศึกษาปีที่ 4 กับปีที่ 2 ที่เรียนภาษาเยอรมันในไต้หวัน ได้ทดลองโดยนักศึกษาทุกกลุ่ม ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มย่อย ทุกกลุ่มต้องพูดแต่ภาษาเยอรมัน เรียนสัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง ผลปรากฏว่า ทุกคนได้รับความรู้อย่างมากด้วยการเรียนแบบกลุ่มย่อย ทำให้เกิดความสนใจแม้แต่นักศึกษาที่ขี้อายก็พยายามพูดทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และปรับปรุงกิจกรรมในกลุ่ม ได้เรียนรู้คุณค่าทางสังคมเกี่ยวกับการทำงานร่วมกัน การมีชีวิตร่วมกันต่างช่วยกันแก้ความผิดพลาดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกลุ่ม และมีการพัฒนาทักษะในการติดต่อสื่อสารอย่างมาก

2.10 งานวิจัยในประเทศ

มณฑนา อึ้งตระกูล (2524 : 45-49) ได้ทดลองใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนามโนภาพแห่งตนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จังหวัดขอนแก่น โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม โดยใช้โปรแกรมการฝึกกิจกรรมกลุ่ม ส่วนกลุ่มควบคุม เรียนรู้โดยการสอนตามปกติ ผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า กลุ่มที่ได้รับการฝึกกิจกรรมกลุ่ม มีการพัฒนามโนภาพแห่งตนแตกต่างจากกลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกกิจกรรมกลุ่ม หลังจากทดลอง ได้ประเมินผลการเข้าร่วมกิจกรรม

กลุ่ม นักเรียนได้ประเมินว่า กิจกรรมกลุ่มได้ช่วยให้เขาได้พัฒนาตนเอง เกิดการยอมรับตนเอง และผู้อื่น เข้าใจผู้อื่นมากขึ้น เกิดความสามัคคีในกลุ่มดีขึ้น มีความรับผิดชอบ และมีพฤติกรรมกล้าแสดงออกในทางที่เหมาะสมดีขึ้น

เมตตา จินดารักษ์ (2525 : 43-44) ได้ศึกษาผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มในการพัฒนาความสามารถ ในการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการฝึกการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีความสามารถในการปรับตัวทางสังคมดีขึ้น

ลาวัณย์ มหาทุมะรัตน์ (2529 : 52) ได้ศึกษาผลของการใช้กิจกรรมกลุ่ม ในการพัฒนามนุษยสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนศรีศักดิ์สุวรรณวิทยา จังหวัดสิงห์บุรี โดยกลุ่มทดลองได้รับการฝึกกิจกรรมกลุ่ม ส่วนกลุ่มควบคุม ได้รับการให้ข้อเสนอแนะ ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการฝึกกิจกรรมกลุ่ม มีการพัฒนามนุษยสัมพันธ์สูงขึ้นกว่าเดิม

พวงแก้ว เนตรโอภารักษ์ (2533 : 65-66) ได้ศึกษาการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความร่วมมือในการอภิปรายกลุ่มของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านลานแหลม จังหวัดนครปฐม โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 7 คน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการฝึกโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม มีความร่วมมือในการอภิปรายกลุ่มสูงขึ้น หลังจากเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มและสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับการให้ข้อเสนอแนะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วิมล หนองพงษ์ (2538 : 128) ได้ศึกษาผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อสัมพันธภาพระหว่างบุคคลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนงคราญ อำเภอนครักษ์ จังหวัดนครนายก จำนวน 24 คน กลุ่มทดลองเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคล และกลุ่มควบคุมได้รับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ผลการศึกษา สรุปได้ว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีสัมพันธภาพระหว่างบุคคลดีขึ้นมากกว่านักเรียนที่ได้รับข้อเสนอแนะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สมชาย แสงถนอม (2540 : 130) ได้เปรียบเทียบผลการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มและการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มที่มีต่อทัศนคติต่อการเรียนกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาขาสุทธิราชอุปถัมภ์ จังหวัดสมุทรปราการ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 คน กลุ่มทดลองที่ 1 ได้รับการทดลองโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม กลุ่มทดลองที่ 2 ใช้การให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม ผลการวิจัยปรากฏว่านักเรียนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มและได้รับการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มมีทัศนคติต่อการเรียนกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี ไม่แตกต่างกันภายหลังการทดลอง

จากผลการวิจัยดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การใช้กิจกรรมสามารถนำมาพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำได้เป็นอย่างดี ทั้งยังช่วยเสริมสร้างสมาชิกในกลุ่มให้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เกิดทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ช่วยให้เข้าใจตนเอง และผู้อื่น ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำกิจกรรมกลุ่มมาใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้สุ่มกลุ่มตัวอย่างของการศึกษาคุณลักษณะความเป็นผู้นำ เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียน โรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย กรุงเทพมหานคร จำนวน 91 คน

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตามโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย กรุงเทพมหานคร ที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียน ที่มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา โดยสอบถามความสมัครใจของนักเรียนในการเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ปรากฏว่ามีนักเรียน จำนวน 17 คนสมัครใจเข้าร่วมโครงการ ผู้วิจัยจึงคัดเลือกนักเรียนที่มีคะแนนคุณลักษณะความเป็นผู้นำจากน้อยไปมากได้นักเรียนจำนวน 15 คน เพื่อเข้าร่วมโครงการ โดยมีขั้นตอนการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอความร่วมมือจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียน จำนวน 91 คน ตอบแบบสอบถามคุณลักษณะความเป็นผู้นำ
2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามคุณลักษณะความเป็นผู้นำ มาตรวจให้คะแนนตามที่กำหนดไว้ เรียงตามลำดับจากคะแนนสูงไปต่ำ แล้วคัดเลือกเฉพาะนักเรียนที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียน ที่ได้คะแนนตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา ได้นักเรียน จำนวน 22 คน
3. ผู้วิจัยสอบถามความสมัครใจในการเข้าร่วมโครงการจากนักเรียนที่ได้จากข้อ 2 มีนักเรียนสมัครใจเข้าร่วมโครงการจำนวน 17 คน ผู้วิจัยจึงคัดเลือกนักเรียนที่มีคะแนนคุณลักษณะความเป็นผู้นำจากน้อยไปมากได้นักเรียน จำนวน 15 คน เพื่อเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

การสร้างเครื่องมือ

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือในการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. แบบสอบถามคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
2. โครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม

ขั้นตอนการสร้างแบบสอบถาม

ในการสร้างแบบสอบถาม ผู้วิจัยดำเนินการสร้าง ดังนี้

1. ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นผู้นำ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม
2. ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามคุณลักษณะความเป็นผู้นำให้สอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ
3. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามคุณลักษณะความเป็นผู้นำที่สร้างขึ้น จำนวน 20 ข้อ ไปหาความเที่ยงตรงเชิงประจักษ์ โดยให้ประธานและกรรมการควบคุมสารนิพนธ์ ตรวจสอบข้อคำถาม ทั้งด้านเนื้อหาและภาษาที่ใช้ให้สอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ และผู้วิจัยนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมก่อนนำไปทดลองใช้
4. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามคุณลักษณะความเป็นผู้นำ ที่ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของประธานและกรรมการควบคุมสารนิพนธ์ จำนวน 20 ข้อไปทำการทดลองใช้ (Try out) กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียน โรงเรียนสิริรัตนาร จำนวน 81 คน ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อวิเคราะห์หาค่าอำนาจ จำแนกเป็นรายข้อ โดยใช้เทคนิค 25 % ของกลุ่มสูง กลุ่มต่ำ แล้วใช้ t-test (ลัวน-อังคณา สายยศ. 2538:100-104) และพิจารณาค่า t ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หรือ ค่า t ตั้งแต่ 1.75 ขึ้นไปมาใช้เป็นแบบสอบถาม ได้แบบสอบถามจำนวน 16 ข้อ มีค่า t อยู่ระหว่าง 1.76-6.11
5. นำแบบสอบถามที่คัดเลือกแล้วในข้อ 4 จำนวน 16 ข้อ มาหาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้วิธีสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของ ครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้ง 4 ด้าน โดยหาค่าความเชื่อมั่นเป็นรายด้าน ดังนี้

ด้านการติดต่อสื่อสาร	มีค่าความเชื่อมั่น 0.91
ด้านการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	มีค่าความเชื่อมั่น 0.30
ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง	มีค่าความเชื่อมั่น 0.69
ด้านมนุษยสัมพันธ์	มีค่าความเชื่อมั่น 0.30

ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.83 เพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยต่อไป

ลักษณะแบบสอบถาม

แบบสอบถามคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านความเป็นผู้นำ จำแนกเป็นคุณลักษณะความเป็นผู้นำ 4 ด้าน จำนวน 16 ข้อ โดยจัดเรียงข้อดังนี้

- ข้อ 1 - 4 คุณลักษณะด้านการติดต่อสื่อสาร
- ข้อ 5 - 8 คุณลักษณะด้านการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
- ข้อ 9 - 12 คุณลักษณะด้านความเชื่อมั่นในตนเอง
- ข้อ 13 - 16 คุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์

ลักษณะการตอบเป็นแบบเลือกตอบ ซึ่งมี 3 ตัวเลือก คือ ก , ข และ ค โดยกำหนดให้ระดับพฤติกรรมของแต่ละคำตอบมีน้ำหนักต่างกันตามลำดับ ดังนี้

- ระดับ 3 มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำมาก
- ระดับ 2 มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำปานกลาง
- ระดับ 1 มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำน้อย

เกณฑ์การแปลผล

1. การแปลผลคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนใช้ระดับคะแนนเป็นเกณฑ์ ดังนี้
 - ระดับคะแนน 33 - 48 มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำมาก
 - ระดับคะแนน 17 - 32 มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำปานกลาง
 - ระดับคะแนน 1 - 16 มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำน้อย

2. การแปลผลคุณลักษณะความเป็นผู้นำรายด้านได้แก่ ด้านความสามารถในการติดต่อสื่อสาร ด้านการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง และด้านการมีมนุษย -สัมพันธ์ ใช้ระดับคะแนนเป็นเกณฑ์เหมือนกัน ดังนี้

ระดับคะแนน	9 - 12	มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำรายด้านอยู่ในระดับมาก
ระดับคะแนน	5 - 8	มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง
ระดับคะแนน	1 - 4	มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำรายด้านอยู่ในระดับน้อย

ตัวอย่างแบบสอบถามคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

- คำชี้แจง 1. โปรดทำเครื่องหมาย **X** ทับตัวอักษร ก. ข. ค. ที่นักเรียนต้องการเลือกเพียงคำตอบเดียว
2. แบบสอบถามนี้ ไม่มีคำตอบที่ถูกหรือผิด ขอให้นักเรียนตอบตามความคิดเห็นเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาต่อไป

คุณลักษณะด้านการติดต่อสื่อสาร

(0) ในกลุ่มเพื่อนของนักเรียน ได้มีการพูดคุยถึงเพื่อนคนหนึ่งที่อยู่นอกกลุ่มว่าเป็นคนที่ไม่น่ารักนิสัยไม่ดี ถ้านักเรียนเป็นหัวหน้ากลุ่มนี้ นักเรียนจะปฏิบัติอย่างไร

- ก. สนับสนุน และแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม
- ข. นำเรื่องนี้ไปบอกกับเพื่อนคนที่ถูกกล่าวถึง
- ค. นิ่งเฉย ไม่พูดอะไร

คุณลักษณะด้านการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

(0) ในการประชุมเพื่อจัดงานปีใหม่ของห้องเรียน นักเรียนเสนอให้มีการเล่นเกมในห้องด้วย แต่เพื่อนไม่เห็นด้วย นักเรียนจะอย่างไร

- ก. ไม่ร่วมงานด้วย ถ้าไม่จัดให้มีการเล่นเกม
- ข. พิจารณากิจกรรมอื่นๆที่เพื่อนๆเสนอ แล้วหาข้อสรุปว่าจะมีกิจกรรมใด
- ค. พยายามอธิบายเหตุผลถึงการจัดให้มีการเล่นเกมให้ทุกคนเห็นด้วยกับตน

คุณลักษณะด้านความเชื่อมั่นในตนเอง

(0) ครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่มเพื่อทำรายงานแล้วนำมารายงานหน้าชั้น เพื่อนๆในกลุ่มเลือกให้นักเรียนเป็นตัวแทนรายงานหน้าชั้น นักเรียนจะอย่างไร

- ก. รับหน้าที่ด้วยความเต็มใจ
- ข. เสนอบุคคลอื่นแทน
- ค. บอกให้กลุ่มพิจารณาเลือกผู้รายงานอีกครั้ง

คุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์

(0) นักเรียนได้รับเลือกเป็นตัวแทนนักกีฬาโบว์ลิ่งของโรงเรียนไปประสานงานกับสมาคมโบว์ลิ่งแห่งประเทศไทย ในสมาคมนักเรียนไม่รู้จักใครเลย เมื่อไปถึงสมาคมนักเรียนจะอย่างไร

- ก. กล่าวคำทักทายกับผู้ที่พบกันในสมาคม แล้วแนะนำตัว
- ข. รอโอกาสให้มีคนใดคนหนึ่งเข้ามาทักทาย
- ค. พยายามติดสนิทกับใครสักคนหนึ่งที่พบ เพื่อจะได้มีเพื่อนคุย

โครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับหลักการ ทฤษฎี แนวคิด และวิธีการที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำ และการใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำ จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดเนื้อหา และขั้นตอนการสร้างโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า และผู้เข้าร่วมโครงการ

2. สร้างโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้รูปแบบวิธีการของกิจกรรมกลุ่ม และนำโครงการไปให้ประธานและกรรมการควบคุมสารนิพนธ์ ตรวจสอบพิจารณาความสอดคล้องของจุดมุ่งหมายและวิธีดำเนินการ

3. นำโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำ มาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ ก่อนนำไปใช้ซึ่งลักษณะโครงการ เป็นดังนี้

1. ชื่อโครงการ โครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

2. หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันเราเชื่อว่า คุณลักษณะความเป็นผู้นำเป็นสิ่งที่สามารถจะปลูกฝังได้เยาวชนไทยก็สมควรได้รับการปลูกฝัง ฝึกฝน และเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้นำโดยเฉพาะนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งจัดอยู่ในระยะวัยรุ่นที่มีความพร้อมในการที่จะเปลี่ยนแปลงและยอมรับสิ่งใหม่ๆ มีความต้องการที่จะพัฒนาตนเอง อีกทั้งสามารถปรับตัวให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลงทั้งหลายได้เป็นอย่างดี เด็กวัยนี้จึงสมควรได้รับการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้สามารถนำตนเองก้าวไปพร้อม ๆ กับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและมีคุณลักษณะประจำตัวที่พึงประสงค์

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาวิธีการต่าง ๆ ทางจิตวิทยาที่มีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียน และจัดทำขึ้นเป็นโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้กิจกรรมกลุ่มในการดำเนินโครงการ

3. จุดมุ่งหมาย

เพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม

4. วิธีดำเนินการ

4.1 ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับหลักการ ทฤษฎี แนวคิด และวิธีการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำ และการใช้กิจกรรมกลุ่มในการดำเนินการ

4.2 สร้างโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้กิจกรรมกลุ่มและจัดทำเป็นโปรแกรมการพัฒนา ซึ่งประกอบด้วยหัวข้อเรื่อง วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการ และการประเมินผล

4.3 คัดเลือกนักเรียน จำนวน 15 คน เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตามโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตามโปรแกรมที่สร้างขึ้น จำนวน 8 ครั้ง ครั้งละ 60 นาที โดยแต่ละครั้งจะเป็นกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำในแต่ละด้าน ดังนี้

- ครั้งที่ 1 ปฐมนิเทศ
- ครั้งที่ 2 การพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านความสามารถในการติดต่อสื่อสาร
- ครั้งที่ 3 การพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
- ครั้งที่ 4 การพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านความเชื่อมั่นในตนเอง
- ครั้งที่ 5 การพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านการมีมนุษยสัมพันธ์
- ครั้งที่ 6 การพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านการมีมนุษยสัมพันธ์(ต่อ)
- ครั้งที่ 7 การพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำ
- ครั้งที่ 8 บัณฑิตนิเทศ

4.4 ดำเนินโครงการโดยผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้นำกลุ่มโดยในการจัดกิจกรรมพยายามสร้างบรรยากาศในการร่วมกิจกรรมให้เป็นกันเอง สนับสนุนคุ้นเคย และยอมรับซึ่งกันและกัน และให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้ แนวคิดและการปฏิบัติด้วยตนเองให้มากที่สุด

5. ระยะเวลาในการดำเนินการ

ทุกวันอังคารและวันพฤหัสบดี ตั้งแต่วันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ.2542 ถึงวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2543 ระหว่างเวลา 15:00 น. ถึง 16:00 น.รวม 4 สัปดาห์สัปดาห์ละ 2 ครั้ง

6. สถานที่

อาคาร 2 ชั้น 2 ห้อง 223 โรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย กรุงเทพมหานคร

7. การประเมินผล

หลังจากนักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตามโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำแล้วให้นักเรียนตอบแบบสอบถามคุณลักษณะความเป็นผู้นำฉบับเดียวกับที่ใช้การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มแล้วนำมาเปรียบเทียบ

8. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

นักเรียนมีคุณลักษณะความเป็นผู้นำเพิ่มขึ้นหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตามโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

4. นำโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิไปใช้กับนักเรียนที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 15 คน เพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนที่ทำการศึกษา และศึกษาข้อดี และข้อบกพร่องของโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำ

โครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยใช้เวลาในการทดลองจำนวน 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 60 นาที ในวันอังคาร และวันพฤหัสบดี เวลา 15:00 ถึง 16:00 น. สถานที่ดำเนินการ คือ โรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย กรุงเทพมหานคร

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ขอนหนังสือขอความร่วมมือเพื่อการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนสิริรัตนาร เพื่อขอความอนุเคราะห์ให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เป็นหัวหน้าชั้นเรียนและรองหัวหน้าชั้นเรียน จำนวน 81 คน ตอบแบบสอบถาม คุณลักษณะความเป็นผู้นำ ในการทดลองเครื่องมือ (try out) เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์ในการทำวิจัย

2. ขอนหนังสือขอความร่วมมือเพื่อการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เป็นหัวหน้าชั้นเรียน และรองหัวหน้าชั้นเรียน จำนวน 91 คน ตอบแบบสอบถามคุณลักษณะความเป็นผู้นำ เพื่อคัดเลือกนักเรียนที่มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา แล้วเลือกตามความสมัครใจในการเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยขอความอนุเคราะห์ใช้สถานที่ของโรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย

แบบแผนการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง โดยดำเนินการทดลองแบบ One Group Pretest-Posttest Design (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2538:60)

ตาราง 1 แบบแผนการทดลองแบบ One Group Pretest-Posttest Design

สอบก่อน	ทดลอง	สอบหลัง
T ₁	X	T ₂

ความหมายของสัญลักษณ์

T₁ แทน การทดสอบก่อนการทดลอง

T₂ แทน การทดสอบหลังการทดลอง

X แทน การเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำ

วิธีดำเนินการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการทดลองดังนี้

1. ก่อนการทดลอง

ผู้วิจัยขอความร่วมมือให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียน จำนวน 91 คน ตอบแบบสอบถามคุณลักษณะความเป็นผู้นำ แล้วคัดเลือกเฉพาะนักเรียนที่ได้คะแนนตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา ได้นักเรียนจำนวน 22 คน และสอบถามความสมัครใจของนักเรียนในการเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำ ปรากฏว่า มีนักเรียนจำนวน 17 คน สมัครใจเข้าร่วมโครงการ ผู้วิจัยคัดเลือกนักเรียนที่มีคะแนนคุณลักษณะความเป็นผู้นำจากน้อยไปมาก ได้นักเรียน จำนวน 15 คน เพื่อเข้าร่วมโครงการ แล้วเก็บคะแนนจากแบบสอบถามคุณลักษณะความเป็นผู้นำของกลุ่มตัวอย่างเป็นคะแนน Pretest

2. การดำเนินการทดลอง

ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตามโปรแกรมการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโดยใช้กิจกรรมกลุ่มทุกวันอังคาร และวันพฤหัสบดี ระหว่างเวลา 15:00 น. ถึง 16:00 น. รวมเป็นเวลา 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 60 นาที รวมทั้งสิ้น 8 ครั้ง ตั้งแต่วันที่ 21 ธันวาคม 2542 ถึง วันที่ 13 มกราคม 2543 สถานที่ดำเนินการ คือ อาคาร 2 ชั้น 2 ห้อง 223 โรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย กรุงเทพมหานคร

3. หลังการทดลอง

3.1 ผู้วิจัยให้นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตอบแบบสอบถามคุณลักษณะความเป็นผู้นำแบบเดียวกับที่ใช้ก่อนการดำเนินโครงการอีกครั้งหนึ่ง แล้วเก็บคะแนนที่ได้เป็นคะแนน Posttest

3.2 ผู้วิจัยนำคะแนน Pretest-Posttest ที่ได้จากการตอบแบบสอบถามคุณลักษณะความเป็นผู้นำมาวิเคราะห์ตามวิธีทางสถิติ เพื่อทดสอบสมมติฐาน

การจัดกระทำกับข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากได้คะแนนจากแบบสอบถามคุณลักษณะความเป็นผู้นำแล้ว ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์คุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

1.1 คะแนนเฉลี่ย (ล้วน-อังคณา สายยศ. 2538:73-76)

1.2 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (ล้วน-อังคณา สายยศ. 2538:79)

2. สถิติสำหรับวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือ

2.1 หาค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามคุณลักษณะความเป็นผู้นำ โดยใช้วิธีหาค่า t เป็นรายข้อตามวิธีการ t -test (ล้วน-อังคณา สายยศ. 2538:100-104)

2.2 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามคุณลักษณะความเป็นผู้นำ โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) (ล้วน-อังคณา สายยศ. 2538:200)

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบ ได้แก่ การทดสอบความแตกต่างของคะแนนคุณลักษณะความเป็นผู้นำก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการ โดยใช้ t -test for dependent Samples (ล้วน-อังคณา สายยศ. 2538:104-105)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลความหมายของผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาค้างนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ต่างๆที่ใช้แทนความหมายดังต่อไปนี้

N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
X	แทน	คะแนนเฉลี่ย
S.D.	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
D	แทน	คะแนนเฉลี่ยของผลต่าง ของคะแนนก่อนและหลังการทดลอง
t	แทน	ค่าสถิติ t ที่ใช้พิจารณาใน t Distribution

ผลการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1.คุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียนที่ตอบแบบสอบถามคุณลักษณะความเป็นผู้นำ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงในตาราง 2 และ 3

ตาราง 2 คุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียน

ตัวแปร	จำนวนนักเรียน	$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล
คุณลักษณะความเป็นผู้นำ	91	42.77	2.73	คุณลักษณะความเป็นผู้นำอยู่ในระดับมาก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตาราง 2 พบว่า นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียน มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำอยู่ในระดับมาก

ตาราง 3 คุณลักษณะความเป็นผู้นำรายด้านของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียน

คุณลักษณะความเป็นผู้นำรายด้าน	จำนวนนักเรียน	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
ด้านความสามารถในการติดต่อสื่อสาร	91	10.89	1.54	อยู่ในระดับมาก
ด้านการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	91	10.81	1.39	อยู่ในระดับมาก
ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง	91	11.02	0.98	อยู่ในระดับมาก
ด้านการมีมนุษยสัมพันธ์	91	10.05	1.24	อยู่ในระดับมาก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตาราง 3 พบว่า คุณลักษณะความเป็นผู้นำรายด้านของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียน อยู่ในระดับมากทุกด้าน และมีคะแนนคุณลักษณะความเป็นผู้นำรายด้าน ได้แก่ ด้านความสามารถในการติดต่อสื่อสาร ด้านการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง และด้านการมีมนุษยสัมพันธ์

2. ผลการเปรียบเทียบคะแนนคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียนก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม ดังแสดงในตาราง 4 และ 5

ตาราง 4 เปรียบเทียบคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เป็นหัวหน้าและ รองหัวหน้าชั้นเรียน ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม

การทดสอบ	N	$\bar{X}$	S.D.	ΣD	ΣD^2	t
ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม	15	38.67	1.72	75	435	9.35*
หลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม	15	43.67	2.09			

$$t (.05 ; df 14) = 1.761$$

จากตาราง 4 พบว่า คุณลักษณะความเป็นผู้นำรายด้านของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียนก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านความสามารถในการติดต่อสื่อสาร ด้านการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง ด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตาราง 4 พบว่า ภายหลังเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียนมีคุณลักษณะความเป็นผู้นำเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า การเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำ โดยใช้กิจกรรมกลุ่ม ทำให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีคุณลักษณะความเป็นผู้นำเพิ่มขึ้น

ตาราง 5 เปรียบเทียบคุณลักษณะความเป็นผู้นำรายด้าน ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เป็นหัวหน้า และรองหัวหน้าชั้นเรียน ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตาม โครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

คุณลักษณะความเป็นผู้นำ		$\bar{X}$	S.D	T
ด้านความสามารถในการติดต่อสื่อสาร				
	ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม	10.20	1.42	
	หลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม	11.00	1.20	2.04*
ด้านการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น				
	ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม	9.53	0.99	
	หลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม	10.93	1.28	4.17*
ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง				
	ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม	9.20	1.26	
	หลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม	11.07	0.96	6.81*
ด้านการมีมนุษยสัมพันธ์				
	ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม	9.87	1.33	
	หลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม	10.67	0.98	3.09*

$$t (.05 ; df 14) = 1.761$$

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตารางที่ 5 พบว่าก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตามโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

คุณลักษณะความเป็นผู้นำรายด้านของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านความสามารถในการติดต่อสื่อสาร ด้านการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง ด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บทที่ 5

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาคูณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
2. เพื่อเปรียบเทียบคูณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการพัฒนาคูณลักษณะความเป็นผู้นำโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม

สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า

นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีคูณลักษณะความเป็นผู้นำเพิ่มขึ้น หลังจากเข้าร่วมกลุ่มตามโครงการพัฒนาคูณลักษณะความเป็นผู้นำโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ประชากร

ประชากรที่ใช้สุ่มกลุ่มตัวอย่างของการศึกษาคูณลักษณะความเป็นผู้นำเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียน โรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย กรุงเทพมหานคร จำนวน 91 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตามโครงการพัฒนาคูณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียน โรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย กรุงเทพมหานคร ที่มีคูณลักษณะความเป็นผู้นำตั้งแต่เปอร์เซนต์ไทล์ที่ 25 ลงมาจำนวน 20 คน และสอบถามความสมัครใจของนักเรียนในการเข้าร่วมโครงการ ปรากฏว่า มีนักเรียนจำนวน 17 คน สมัครใจเข้าร่วม

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
2. โครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม

การดำเนินการทดลอง

1. ก่อนการทดลอง ผู้วิจัยขอความร่วมมือให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียน จำนวน 91 คน ตอบแบบสอบถามคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น แล้วคัดเลือกเฉพาะนักเรียนที่ได้คะแนนตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมาจำนวน 22 คน และสอบถามความสมัครใจของนักเรียนในการเข้าร่วมโครงการ ปรากฏว่า มีนักเรียนจำนวน 17 คน สมัครใจเข้าร่วมโครงการ ผู้วิจัยจึงคัดเลือกนักเรียนที่มีคะแนนคุณลักษณะความเป็นผู้นำจากน้อยไปมาก ได้นักเรียนจำนวน 15 คน เข้าร่วมโครงการ แล้วเก็บคะแนนจากแบบสอบถามคุณลักษณะความเป็นผู้นำของกลุ่มตัวอย่างเป็นคะแนนก่อนการทดลอง(Pretest)

2. ขั้นตอนการทดลอง ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตามโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้กิจกรรมทุกวันอังคาร และวันพฤหัสบดี ระหว่างเวลา 15:00 น. ถึง 16:00 น. เป็นเวลา 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 60 นาที รายละเอียด ดังนี้

วันอังคารที่ 21 และ 28 ธันวาคม 2542, วันอังคารที่ 4 และ 11 มกราคม 2543 เวลา 15:00 น. ถึง 16:00 น.

วันพฤหัสบดีที่ 23 และ 30 ธันวาคม 2542, วันพฤหัสบดีที่ 6 และ 13 มกราคม 2543 เวลา 15:00 น. ถึง 16:00 น.

สถานที่ดำเนินการ คือ อาคาร 2 ชั้น 2 ห้อง 223 โรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย กรุงเทพมหานคร

3. หลังการทดลอง

3.1 ผู้วิจัยให้นักเรียนตอบแบบสอบถามคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นฉบับเดียวกับที่ใช้ทดสอบก่อนการทดลอง แล้วเก็บคะแนนไว้เป็นคะแนนหลังการทดลอง (Posttest)

3.2 ผู้วิจัยนำคะแนน Pretest-Posttest ที่ได้จากการตอบแบบสอบถามคุณลักษณะความเป็นผู้นำมาวิเคราะห์ตามวิธีทางสถิติ เพื่อทดสอบสมมติฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนคุณลักษณะความเป็นผู้นำ และเปรียบเทียบคุณลักษณะความเป็นผู้นำโดยทดสอบความแตกต่างของคะแนนคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้ t-test for dependent Samples

สรุปผลการศึกษาวิจัย

การศึกษาค้นคว้าสรุปผลได้ดังนี้

1. นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียน มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำอยู่ในระดับมาก
2. นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียนมีคุณลักษณะความเป็นผู้นำเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตามโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำ

การอภิปรายผล

1. ผลการศึกษาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียน พบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะความเป็นผู้นำอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาคุณลักษณะความเป็นผู้นำเป็นรายด้าน ซึ่งได้แก่ ด้านความสามารถในการติดต่อสื่อสาร ด้านการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง และด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ พบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะความเป็นผู้นำทุกด้านอยู่ในระดับมาก ผลการศึกษารังนี้แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียนนั้น เป็นผู้ที่มีความเป็นผู้นำอยู่ในระดับมาก ซึ่งคุณลักษณะความเป็นผู้นำดังกล่าวนี้ ได้แก่

มีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร คือ สามารถนำความเข้าใจ ความคิดเห็น ความปรารถนาต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้อื่นเกิดการรับรู้ และเข้าใจตรงกัน

รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น คือ เปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้แสดงความคิดเห็นโดยไม่ปิดกั้น และนำความคิดเห็นเหล่านั้นมาพิจารณา

มีความเชื่อมั่นในตนเอง คือ การกระทำที่แสดงถึงความมั่นใจไม่หวั่นวิตกหรือลังเลใจ

มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี คือ การแสดงออกถึงการที่จะร่วมงานกับบุคคลอื่น มีการติดต่อสัมพันธ์กับกลุ่มได้อย่างคล่องแคล่ว

2. จากการศึกษาผลของการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตามโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของนักเรียนที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียน โรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย กรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียน มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำเพิ่มขึ้น หลังจากเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตามโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อเปรียบเทียบคะแนนคุณลักษณะความเป็นผู้นำรายด้านของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียน มีคะแนนคุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านความสามารถในการติดต่อสื่อสาร ด้านการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง และด้านมนุษยสัมพันธ์ เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตามโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ทำให้นักเรียนที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียน มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เป็นเพราะนักเรียนได้เกิดการเรียนรู้จากการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ อันได้แก่ การทำความรู้จักกัน การวิเคราะห์การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การแสดงบทบาทสมมติ ศึกษาสถานการณ์จำลอง การวิเคราะห์เกมทางจิตวิทยา การฝึกพฤติกรรมกล้าแสดงออก การร่วมอภิปรายและแสดงความคิดเห็น ซึ่งประสบการณ์ที่จัดให้กับกลุ่มนี้ทำให้นักเรียนมีโอกาสนเรียนรู้เนื้อหาวิชาจากการมีส่วนร่วมกระทำกิจกรรมที่ส่งเสริมการวิเคราะห์ความรู้สึก ความต้องการ ตลอดจนพฤติกรรมและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มซึ่งการร่วมกิจกรรมกลุ่มตามโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำนั้น ทำให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านความสามารถในการติดต่อสื่อสาร ด้านการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง และด้านมนุษยสัมพันธ์ได้เป็นอย่างดี

การดำเนินโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำหน้าที่เป็นผู้นำกลุ่ม โดยอาศัยหลักการและแนวความคิดเกี่ยวกับกลุ่มฝึกอบรมในการวิจัยและประสบการณ์จากการเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มาเป็นพื้นฐานและแนวทางในการจัดกิจกรรมโดยพยายามให้เกิดบรรยากาศในการร่วมกิจกรรมที่เป็นกันเอง สนับสนุนกันและกัน และยอมรับซึ่งกันและกัน และให้สมาชิกได้เกิดการเรียนรู้ แนวความคิด และการปฏิบัติด้วยตนเองให้มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ ทิศนา ขัมมณี(2522:7) ที่กล่าวว่า วิธีที่ดีที่สุดในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ คือ การสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีอิสระใน

การแสดงความรู้สึกนึกคิดของตนให้กลุ่มได้รับรู้ และเปิดเผยตนเองให้มากที่สุด ซึ่งจะมีประโยชน์ต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนเป็นอย่างมาก และสำหรับการเข้ากลุ่มนี้ คมเพชร นัตรศุภกุล(2530:9-10) กล่าวว่า การที่บุคคลมาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มย่อมเปิดโอกาสให้มีการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน การแก้ปัญหาาร่วมกัน และช่วยให้บุคคลได้เกิดพัฒนาการและการเรียนรู้สิ่งต่างๆ จากกลุ่ม และการทำกิจกรรมกลุ่มมีคุณค่าสำหรับสมาชิกมาก เพราะในขณะที่ดำเนินกิจกรรมกลุ่มนั้น สมาชิกจะได้รับการตอบสนองทั้งร่างกายและจิตใจอย่างสมดุล มีโอกาสเรียนรู้เรื่องการปฏิบัติตนในสังคม และในขณะเดียวกันก็จะได้เรียนรู้เรื่องการควบคุมการแสดงออกทางอารมณ์ด้วย แนวความคิดดังกล่าวสอดคล้องกับ จอห์นสัน และจอห์นสัน (บุษบงค์ รักเรียน, 2533:68; อ้างอิงจาก Johnson and Johnson, 1982:17) ที่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลง 3 ด้าน คือ

1. ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้าง ความรู้ ความคิด หรือพฤติกรรม
2. ก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติ
3. ก่อให้เกิดทักษะในการแสดงพฤติกรรมใหม่เมื่ออยู่ในกลุ่มเพื่อน และยังสามารถนำพฤติกรรมใหม่ไปใช้ในสังคมภายนอกได้อีกด้วย

ในการดำเนินโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เปิดโอกาสและสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนได้แสดงออกและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ อย่างทั่วถึงจึงมีผลทำให้นักเรียนได้มีโอกาสแสดงบทบาทต่างๆ ได้ฝึกปฏิบัติสังเกตและอภิปรายแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก นอกจากนี้ยังมีการให้ข้อมูลย้อนกลับซึ่งกันและกัน จนทำให้นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการนี้เรียนรู้และเข้าใจความคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นผู้นำ ทำให้สามารถพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำได้ดียิ่งขึ้น

จากการสังเกตของผู้วิจัย ซึ่งเป็นผู้ดำเนินโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการมีความสนใจและให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมโครงการอย่างดียิ่ง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่านักเรียนที่เข้าร่วมโครงการในครั้งนี้ เป็นผู้ที่มีสมาธิในการเข้าร่วมโครงการดังที่ ทิศนา ขัมมณี(2522:248) กล่าวว่า การทำกิจกรรมกลุ่มไม่ควรเป็นกิจกรรมที่บังคับให้บุคคลเข้ารับการฝึก แต่ควรเป็นไปด้วยความสมัครใจ เพราะหากผู้เข้าร่วมกิจกรรมมาด้วยความสมัครใจแล้ว การทำกิจกรรมมักเป็นไปอย่างราบรื่นและให้ประโยชน์มาก ประกอบกับในระหว่างการฝึก ผู้วิจัยได้ให้ความเป็นกันเอง ให้การใส่ใจกับนักเรียนทุกคนในกลุ่ม ให้การเสริมแรงทางบวกตลอดระยะเวลาการดำเนินโครงการ นักเรียนทุกคนต่างก็มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน อาจเป็นเพราะว่านักเรียนอยู่ในวัยใกล้เคียงกัน และเคยทำกิจกรรมร่วมกันมาก่อน จึงทำให้บรรยากาศในการดำเนินการเป็นไปด้วยดี นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่าการเข้าร่วมโครงการในครั้งนี้หลังๆ นักเรียนกล้าแสดงออกมากขึ้น ทั้งด้านความคิด ความรู้สึก และการกระทำ กล้าซักถาม ให้ข้อเสนอแนะ และให้ข้อมูลย้อนกลับที่เป็นประโยชน์

แก่สมาชิกในกลุ่มมากขึ้น ทำให้นักเรียนมีการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำเพิ่มขึ้นหลังจากได้เข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

เมื่อพิจารณาคะแนนคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียนหลังการเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า นักเรียนมีคะแนนคุณลักษณะความเป็นผู้นำเพิ่มขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการ แสดงว่า โครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ทำให้นักเรียนมีคุณลักษณะความเป็นผู้นำเพิ่มขึ้น ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า การทำกิจกรรมกลุ่มทำให้ผู้เรียนมีโอกาสร่วมทำกิจกรรมได้อย่างทั่วถึง ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยการวิเคราะห์ประสบการณ์ การเรียนรู้ซึ่งกันและกันตลอดเวลา นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง จึงก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางทัศนคติและพฤติกรรม เพื่อให้เข้ากับเกณฑ์ที่กลุ่มยอมรับ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการที่ ซิมบาร์โด (มัทธนา อังตระกูล. 2524:31; อ้างอิงจาก Zimbardo.1969:20) กล่าวไว้ว่า กลุ่มเป็นเครื่องมือที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางทัศนคติและพฤติกรรม และคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนนั้น มีประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ในห้องเรียนและมีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นต่อไป

ข้อสังเกตของโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ข้อดี

1. สามารถนำความรู้ทางทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องคุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านต่างๆ ไปสู่การปฏิบัติในการพัฒนานักเรียนให้สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวัน
2. การทำกิจกรรมต่างๆในโครงการนี้เป็นกิจกรรมที่ต้องแสดงออกซึ่งเหมาะสมกับวัยของนักเรียนและเป็นการปลูกฝังให้นักเรียนกล้าแสดงพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสม
3. ทำให้นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการนี้มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านความสามารถในการติดต่อสื่อสาร ด้านการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง และด้านการมีมนุษยสัมพันธ์เพิ่มขึ้น

ข้อบกพร่อง

1. จำนวนครั้งในการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำแต่ละด้าน คือ ด้านละ 1 ครั้ง น้อยเกินไป ทำให้การสังเกตพัฒนาการไม่ชัดเจนเท่าที่ควร

2. กิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านความสามารถในการติดต่อสื่อสาร ไม่ควรเน้นเฉพาะในเรื่องของการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เพราะทำให้นักเรียนไม่ได้ฝึกในเรื่องการสื่อความโดยทั่ว ๆ ไป

3. เนื้อหาการบรรยายเรื่อง การวิเคราะห์เกมทางจิตวิทยา เพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านมนุษยสัมพันธ์ ก่อนข้างยากต่อความเข้าใจสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ควรมีการติดตามผลของคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ภายหลังสิ้นสุดการทดลอง 3 เดือน หรือ 6 เดือน เพื่อศึกษาว่าคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนพัฒนา หรือเปลี่ยนแปลงมากน้อยเพียงใด

1.2 สำหรับผู้ที่นำโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นไปใช้เพื่อการวิจัยหรือเพื่อประโยชน์ในด้านอื่นๆควรได้เรียนรู้และศึกษารายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นผู้นำและวิธีการทำกิจกรรมกลุ่ม รวมทั้งควรได้มีการฝึกฝนหาประสบการณ์ และเตรียมตัวให้พร้อมในการทำกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นให้กับนักเรียนกลุ่มอื่นๆที่ไม่ได้เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียน

2.2 ควรเพิ่มเติมการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านอื่นๆ เช่น ด้านบุคลิกภาพ ด้านความมีเหตุผล ด้านความมีวินัย ในโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนในครั้งต่อไป

2.3 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กวี วงศ์พุ่ม. (2536). *ภาวะผู้นำ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาชีพบัญชี
- แก้วจิต มากปาน. (2540). *การเปรียบเทียบผลของการฝึกวิเคราะห์ติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กับกิจกรรมกลุ่มที่มีต่ออัตมโนทัศน์ด้านสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียน ศรีอยุธยา กรุงเทพมหานคร. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.*
- คมเพชร จัตรศุกุล. (2530). *กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- จันทร์เพ็ญ เจริญผลารักษ์. (2516). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะความเป็นผู้นำ (Leadership) กับความเกรงใจ (Kreingchai) และโลกทัศน์แบบควบคุมจากภายนอก-ภายใน (World View of External – Internal Control).* ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การแนะแนว) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- จารุลักษณ์ พินพรหมราช. (2529). *ผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ ของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนปทุมคงคา กรุงเทพมหานคร. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.*
- ชวนใจ คำวัฒนา. (2537). *ผลการใช้กลุ่มฝึกอบรมที่มีต่อความเป็นผู้นำของนักเรียนชั้น ม.5. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว) พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.*
- ชมภู พิงธรรม. (2526). *การสร้างแบบทดสอบวัดบุคลิกภาพด้านความเป็นผู้นำ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เขตการศึกษา 3 กรุงเทพมหานคร. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.*
- ทิตนา แหมมณี. (2522). *กลุ่มสัมพันธ์:ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ:โครงการเผยแพร่การสอนกลุ่มสัมพันธ์.
- นิภา วิจิตรศิริ. (2525). *ผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหนองแค “สรกิจวิทยา” จังหวัดสระบุรี. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร*
- ธนู แสงศักดิ์. (2509). *ทฤษฎีและแนวคิดในการจัดและการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย.
- ธรรมรส โชติบุญขร. (2515). *มนุษย์สัมพันธ์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิมพ์เนต.
- นงนิต ธรรมสารสมบัติ. (2518). *ลักษณะความเป็นผู้นำและขนาดของกลุ่มที่มีผลต่อการ คล้อยตาม*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

- นฤพนธ์ สีแสง. (2541). ผลของการฝึกอบรมการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเองของนิสิตชั้นปีที่ 2 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- นิคม ชนะไพฑูรย์. (2535). การเปรียบเทียบผลของการเข้ากลุ่มฝึกอบรมและกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความรับผิดชอบของผู้นำนักเรียน โรงเรียนบ้านดุงวิทยา จังหวัดอุดรธานี. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- บุษบงษ์ รักเรียน. (2533). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมผู้นำด้านมนุษยสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยวิธีสอนกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และวิธีสอนตามคู่มือครู. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ปราณี เล้าตระกูล. (2529). แบบประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้นำนักเรียน ฝ่ายส่งเสริมอนามัยเขตการศึกษา 8. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (สุขศึกษา) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ปราณี วัฒนานิมิตกุล. (2532). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมความเป็นผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยการสอนแบบโครงการกับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ปรีชา เศรษฐจิธร. (2527). การศึกษากับการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ผ่องพรรณ อยู่ประเสริฐ. (2511). ความแตกต่างระหว่างลักษณะการเป็นผู้นำของนิสิตที่เป็นผู้นำและนิสิตที่ไม่เป็นผู้นำ. วิทยานิพนธ์ ค.ม.(จิตวิทยา). กรุงเทพฯ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พนม ลิ้มอารีย์. (2521). กลุ่มสัมพันธ์. มหาสารคาม: ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- พรณราย ทรัพย์ะประภา. (2531). จิตวิทยาสำหรับนักบริหาร. กรุงเทพฯ: วิชั่นอาร์ต.
- พิพิธ พุ่มแก้ว. (2538). เกมนันทนาการ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า.
- มัทธนา อังตระกูล. (2524). การใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนามโนภาพแห่งตนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนหนองเรือวิทยา จังหวัดขอนแก่น. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- เมธิย์ อรุณทัย. (2534). เสห์กลคนเมืองฝึกยุทธ์ชนะขั้นเด็ดขาด. กรุงเทพฯ: แสงรายา บิสซิเนส

- เมืองทอง เขมมณี. (2517). คุณสมบัติของกลุ่มที่ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ. เอกสารประกอบการศึกษาของหน่วยแพทยศาสตรศึกษา คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยาใจ ริละชาติ. (2521). การศึกษาพฤติกรรมความเป็นผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนในภาคตะวันออก. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การสอนสังคมศึกษา) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์.
- เยาวพา เดชะคุปต์. (2516). ทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สำหรับการสอนในระดับประถมศึกษา. กรุงเทพฯ:บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัศมี ภิบาลแทน. (2521). การศึกษาพฤติกรรมความเป็นผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของ โรงเรียนจังหวัดภาคใต้. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การสอนสังคมศึกษา) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- _____. (2538). เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ล้วน และอังคณา สายยศ. (2539). เทคนิคการวัดผลการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: ชมรมเด็ก.
- ลักขณา ธรรมไพโรจน์. (2524). การปรับพฤติกรรมไม่กล้าแสดงออกด้วยวิธีการกลุ่มสัมพันธ์. วิทยานิพนธ์. กศ.ม.(จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ลัดดาวรรณ ณ ระนอง.(2525). การทดลองใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความมีวินัยในตนเอง. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- วรรณพร โรจน์สัญญากุล. (2538). ผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อสัมพันธภาพกับเพื่อนของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนีวัชรบุรี กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- วิจิตร วุฒบางกูร. (2525). ศิลปศาสตร์น่ารู้สำหรับผู้เฝ้า. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- วิจิตร อาระกุล. (ม.ป.ป.). เทคนิคมนุษยสัมพันธ์. กรุงเทพฯ:โอ.เอส.พรินติ้ง เฮ้าส์.
- วิมล หนองพงษ์. (2538). ผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อสัมพันธภาพระหว่างบุคคลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนครักษ์ อำเภอนครักษ์ จังหวัดนครนายก. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- วศิณี มุกดอกไม้. (2541). การเปรียบเทียบผลของกิจกรรมกลุ่มและการฝึกพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมที่มีต่อสัมพันธภาพกับเพื่อนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนชุมชนบึงพา อำเภอนองเสือ จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

- วิระวัฒน์ อุทัยรัตน์. (2527). *ภาวะผู้นำ : ธรรมชาติ พื้นฐานและแนวคิดทางการบริหาร*.
กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิรัช วัชรวิชัย และคณะ. (2514). *แนวคิดเกี่ยวกับการประสานงานและประสานงาน*.
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สมชาติ กิจยรรยง. (2539). *108 เกมกิจกรรมเพื่อพัฒนาบุคลากร*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- สมชาย แสงถนอม. (2540). *การเปรียบเทียบผลการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มและการให้คำปรึกษา
แบบกลุ่มที่มีต่อทัศนคติต่อการเรียนกิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี ของนักเรียนชั้นมัธยม
ศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาขาสุทธธรรมาอุปถัมภ์ จังหวัดสมุทรปราการ*. ปรินิพนธ์
กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สมดี ชำรงศรีไพสิฐ. (2539). *สุขภาพจิตและมิติบางด้านเกี่ยวกับตนกับพฤติกรรมการกล้า
แสดงออกของนักศึกษาพยาบาลในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน*. ปรินิพนธ์ กศ.ม.
(จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สมพงษ์ เกษมสิน. (2519). *การบริหารงานบุคคลแผนใหม่*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สมพร พลอยงาม. (2525). *การทดลองสอนความเชื่อมั่นในตนเองแก่เด็กที่มีระดับพัฒนาการทาง
สติปัญญาต่างกันโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์*. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา)
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สมพร พูลตาล. (2529). *ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้นำกับความสำเร็จในการทำงานของ
ผู้บริหาร ห้องสมุดมหาวิทยาลัย*. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (บรรณารักษศาสตร์) กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สมพิศ ไหมงาม. (2527). *รายงานการวิจัย เรื่อง พฤติกรรมความเป็นผู้นำกิจกรรมนักศึกษา
มหาวิทยาลัยรามคำแหง*. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สลี จบศรี. (2531). *ผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนคลองสิบสาม "ฉวีราษฎร์บำรุง" จังหวัดปทุมธานี*.
ปรินิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สาโรจน์ โอพิทักษ์ชีวิน. (2539). *ภาวะผู้นำ*. กรุงเทพฯ: คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์.สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.(2535). *แนวคิดและทิศทาง
การพัฒนาประเทศในช่วงแผนพัฒนาประเทศในช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 8*. กรุงเทพฯ:
สำนักนายกรัฐมนตรี
- สุขุสา จันทรอินทร์. (2542). *ผลของการฝึกการวิเคราะห์การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีต่อ
ความเป็นผู้นำของนักเรียนนายเรือ ชั้นปีที่ 1 โรงเรียนนายเรือ จังหวัดสมุทรปราการ*.
สารนิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร.

- ✓ อารี เพชรผุด. (2530). *มนุษย์สัมพันธ์ในการทำงาน*. กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- เอกชัย เอื้อเฟื้อ. (2537). *การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำและด้านการทำงานเป็นกลุ่มสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง*. ปริญญา นิพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ✓ Barnard, Chester I.(1938). *The Functions of the Executive*. London : Cambridge, Mass : Harvard University.
- ✓ Chickering, Aurther W. (1969). *Education and Identity*. Sanfrancisco : Jossey – Bass.
- ✓ Fiedler, Xlaus. (1996). *Applied Social Psychology*. London : Sage.
- Havighurst, Robert J. (1971). *Leaders in American Education : the Seventy Yearbook of The National Society for the Study of Education, by The Yearbook Committee and Associated Contributors*. Chicago : National Society for the Study of Education.
- Ohlsen, Merle M. (1970). *Group Counseling*. New York : Holt, Rinehart.
- Ottaway, A.K.G. (1966). *Learning Through Group Experience*. London : Routhledge and Kegan Paul.
- Shaw, Marwin E. (1981). *Group Dynamic : The Psychology of Small Group Behavior*. 3rd ed. New York : Mc Graw – Hill book Company.
- ✓ Solomon, Eldra Pearl. (1987). *Understanding Human Anatomy and Physiology*. Philadelphia:W.B. Saunder.
- ✓ Tead, Ordway. (1951). *The Art of Adminstration*. New York : Mc Graw – Hill.
- Truitt, T.E. (1975, July). "A Study of the Relationship between the Leader Behavior of Principle and Organization Output of Highschool", *Dissertation Abstracts International*. 36 :85 – A.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล

ที่ ทม 1007/ 5320

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

24 พฤศจิกายน 2542

เรื่อง ขอความร่วมมือเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนสิริรัตนาร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางสาวสุกัญญา วรรณบุตร นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกจิตวิทยาการ
แนะแนว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำสารนิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาคุณ
ลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น” โดยมีรองศาสตราจารย์ ดร.คม
เพชร ฉัตรสุกกุล และศาสตราจารย์ ดร.ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ เป็นคณะกรรมการควบคุมการ
ทำสารนิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยโดยขออนุญาตให้นักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 80 คน ตอบแบบสอบถามการศึกษาคุณลักษณะความเป็นผู้นำ
ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในระหว่างเดือนธันวาคม 2542

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวสุ
กัญญา วรรณบุตรได้เก็บข้อมูลในการทำสารนิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพ
การศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร. เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 258-4119, 664-1000 ต่อ 5644, 5646

โทรสาร. 258-4119

ที่ ทม 1007/ 5591

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

14 ธันวาคม 2542

เรื่อง ขอความร่วมมือเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย

เนื่องด้วย นางสาวสุกัญญา วรรณบุตร นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กำลังดำเนินการทำสารนิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น” โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.คมเพชร ฉัตรศุภกุล และศาสตราจารย์ ดร.ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำสารนิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย โดยขออนุญาตใช้สถานที่ และขอให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 15 คน ที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียน เป็นกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในระหว่างเดือนธันวาคม 2542 – มกราคม 2543

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวสุกัญญา วรรณบุตรได้เก็บข้อมูลในการทำสารนิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ดร. ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยฝ่ายบริหาร
รักษาราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 258-4119, 664-1000 ต่อ 5644, 5646

โทรสาร. 258-4119

ภาคผนวก ข

แบบสอบถามคุณลักษณะความเป็นผู้นำ

แบบสอบถาม

- คำชี้แจง 1. โปรดทำเครื่องหมาย x ทับตัวอักษร ก. ข. ค. ที่นักเรียนต้องการเลือกเพียงคำตอบเดียว
2. แบบสอบถามนี้ไม่มีคำตอบที่ถูกหรือผิด ขอให้นักเรียนตอบตามความคิดเห็นเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาต่อไป
1. ในกลุ่มเพื่อนของนักเรียน ได้มีการพูดคุยถึงเพื่อนคนหนึ่งที่อยู่นอกกลุ่มว่าเป็นคนที่ไม่น่ารักนิสัยไม่ดี ถ้านักเรียนเป็นหัวหน้ากลุ่มนี้ นักเรียนจะปฏิบัติอย่างไร
 - ก. สนับสนุน และแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม
 - ข. นำเรื่องนี้ไปบอกกับเพื่อนคนที่ถูกกล่าวถึง
 - ค. นิ่งเฉย ไม่พูดอะไร
 2. ขณะที่นักเรียนกำลังดูหนังสือเตรียมสอบให้กับเพื่อนๆ เพื่อนสนิทของนักเรียนก็มาชวนให้นักเรียนไปดูภาพยนตร์ ซึ่งเป็นเรื่องที่กำลังนิยมในขณะนี้ นักเรียนจะตอบเพื่อนสนิทคนนั้นว่าอย่างไร
 - ก. ไม่ไปหรอก ไม่เห็นหรือว่าเรากำลังดูหนังสือให้เพื่อนอยู่
 - ข. ขอบใจมากนะ แต่วันนี้เราคงไปไม่ได้ เพราะต้องดูหนังสือให้เพื่อนๆ ก่อน เอาไว้สอบเสร็จก่อนนะ แล้วเราค่อยไปด้วยกัน
 - ค. ไร้สาระ ไม่ได้เรื่อง วันๆ คิดแต่เรื่องเที่ยว
 2. หากนักเรียนบังเอิญได้ยินเจ้าหน้าที่ของโรงเรียนคุยกันว่า พรุ่งนี้โรงเรียนจะปิดเพื่อซ่อมแซมถนนภายในโรงเรียน นักเรียนในฐานะเป็นหัวหน้าชั้นจะอย่างไร
 - ก. นำเรื่องที่ได้ยินไปเล่าให้เพื่อนๆ ฟัง
 - ข. นำเรื่องนี้ไปถามครูว่าเป็นความจริงหรือไม่
 - ค. บอกกับเพื่อนๆ ว่าพรุ่งนี้โรงเรียนหยุดเพื่อซ่อมแซมถนน
 3. เมื่อนักเรียนและเพื่อนๆ ไปเยี่ยมเพื่อนคนหนึ่งที่อยู่อยู่ที่โรงพยาบาล และพบว่าเพื่อนเจ็บคอจนไม่สามารถพูดได้ และไม่ได้ยินเสียงเพราะหูอื้อ นักเรียนจะบอกให้เพื่อนๆ ปฏิบัติอย่างไร
 - ก. ใช้ภาษามือส่งสัญญาณแทนการพูด
 - ข. จับมือเพื่อนเบาๆ และยิ้มให้
 - ค. พยายามพูดให้เสียงดังจนกว่าเพื่อนจะได้ยิน

5. ในการประชุมเพื่อจัดงานวันปีใหม่ของห้องเรียน นักเรียนเสนอให้มีการเล่นเกมในห้องด้วย แต่เพื่อนๆไม่เห็นด้วย นักเรียนจะอย่างไร
 - ก. ไม่ร่วมงานด้วย ถ้าไม่จัดให้มีการเล่นเกม
 - ข. พิจารณากิจกรรมอื่นๆที่เพื่อนๆเสนอ แล้วหาข้อสรุปว่าจะมีกิจกรรมใด
 - ค. พยายามอธิบายเหตุผลถึงการจัดให้มีการเล่นเกมให้ทุกคนเห็นด้วยกับตน
6. โดยปกติแล้ว นักเรียนเป็นคนพูดน้อย แล้วเพื่อนๆก็บอกกับนักเรียนว่า นักเรียนเป็นคนพูดน้อยเกินไป ควรจะพูดให้มากกว่านี้ นักเรียนจะอย่างไร
 - ก. นำคำพูดนั้นมาพิจารณาเพื่อปรับปรุงแก้ไข
 - ข. ทำเฉยๆ ไม่สนใจ
 - ค. บอกเพื่อนๆว่า เป็นนิสัยของตัวเองอยู่แล้ว
7. นักเรียนได้เสนอโครงการไปทัศนศึกษาทางเรือ และได้ติดต่อสถานที่เรียบร้อยแล้ว ต่อมาครูได้บอกกับนักเรียนว่าระยะนี้เกิดอุทกภัยบ่อยครั้ง การเดินทางโดยทางเรือไม่ปลอดภัย นักเรียนจะจัดการอย่างไร
 - ก. ปฏิเสธหรือกันใหม่
 - ข. เลิกล้มโครงการทัศนศึกษา
 - ค. ไปทัศนศึกษาเหมือนเดิม
8. หากเพื่อนของนักเรียนมาเล่าเรื่องที่เขาไม่สบายใจให้ฟัง นักเรียนจะอย่างไร
 - ก. ตั้งใจฟังเรื่องที่เพื่อนเล่าตั้งแต่ต้นจนจบ
 - ข. พยายามให้คำแนะนำตลอดเวลาที่เพื่อนกำลังเล่าเรื่องราว
 - ค. ชักถามเรื่องราวเป็นระยะๆ
9. ครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่มเพื่อทำรายงาน แล้วนำมารายงานหน้าชั้น เพื่อนๆในกลุ่มเลือกให้นักเรียนเป็นตัวแทนรายงานหน้าชั้น นักเรียนจะอย่างไร
 - ก. รับหน้าที่ด้วยความเต็มใจ
 - ข. เสนอบุคคลอื่นแทน
 - ค. บอกให้กลุ่มพิจารณาเลือกผู้รายงานอีกครั้ง

10. หากนักเรียนต้องเป็นผู้ที่ต้องขึ้นเวทีกล่าวคำอวยพรในงานปีใหม่ของโรงเรียน นักเรียนจะทำอย่างไร
 - ก. ปฏิเสธการเป็นตัวแทน โดยเสนอให้เพื่อนคนอื่นกล่าวแทน
 - ข. ขึ้นไปกล่าวคำอวยพรด้วยความยินดี
 - ค. บอกว่าต้องขอเวลาเตรียมตัวก่อน โดยขอตุตัวอย่างจากคนอื่น ๆ
11. เมื่อครูถามว่าใครสามารถตอบคำถามของครูได้ ถ้านักเรียนทราบคำตอบ นักเรียนจะทำอย่างไร
 - ก. ตอบคำถามของครูด้วยเสียงที่เบา ๆ
 - ข. นิ่งเฉย เพราะกลัวว่าจะตอบผิด
 - ค. ยกมือแล้วลุกขึ้นตอบคำถามของครู
12. นักเรียนได้รับเชิญไปงานวันเกิดของเพื่อน ซึ่งมีคนมาร่วมงานเป็นจำนวนมาก และเพื่อนๆ ต้องการให้นักเรียนเป็นตัวแทนกล่าวอวยพรบนเวที นักเรียนจะทำอย่างไร
 - ก. ปฏิเสธการรับเชิญ เพราะไม่ได้เตรียมตัวมาล่วงหน้า
 - ข. ชวนเพื่อนสนิทขึ้นไปกล่าวอวยพรด้วยกัน
 - ค. ยินดีขึ้นไปกล่าวอวยพร
13. นักเรียนได้รับเลือกเป็นตัวแทนนักกีฬาโบว์ลิ่งของโรงเรียน ไปประสานงานกับสมาคมโบว์ลิ่งแห่งประเทศไทย ในสมาคม นักเรียนไม่รู้จักใครเลย เมื่อไปถึงสมาคมนักเรียนจะทำอย่างไร
 - ก. กล่าวคำทักทายกับผู้ที่พบกันในสมาคม แล้วแนะนำตัว
 - ข. รอโอกาสให้มีคนใดคนหนึ่งเข้ามาทักทาย
 - ค. พยายามติดสนิทกับใครสักคนหนึ่งที่พบ เพื่อจะได้มีเพื่อนคุย
14. หากนักเรียนเป็นประธานนักเรียนของโรงเรียน และต้องเตรียมงานกิจกรรมวันเด็กกับเพื่อนชั้นเรียนอื่นๆ นักเรียนควรปฏิบัติอย่างไรเป็นอันดับแรก
 - ก. ชวนเพื่อนๆ สนทนาถึงกิจกรรมที่จะทำ
 - ข. พยายามหลีกเลี่ยงการพูดคุย สนทนา จนกว่าจะมีใครเปิดหัวข้อสนทนาขึ้นมาก่อน
 - ค. ชวนเพื่อนๆ สนทนาถึงเรื่องทั่วไปก่อน เพื่อสร้างความคุ้นเคยกัน

15. หากกลุ่มของนักเรียนไปเที่ยวห้างสรรพสินค้าและบังเอิญได้พบเพื่อนห้องเดียวกัน นักเรียนจะบอกให้เพื่อนๆ ทำอย่างไร
- ก. เข้าไปทักทายพูดคุย
 - ข. เดินเลี้ยวไป
 - ค. รอให้เพื่อนคนนั้นเข้ามาทักทายก่อน
16. ถ้ามีนักเรียนคนใหม่ที่เพิ่งย้ายโรงเรียนมาเรียนห้องเดียวกับนักเรียนเป็นวันแรก นักเรียนในฐานะหัวหน้าชั้นจะปฏิบัติต่อนักเรียนใหม่นั้นอย่างไร
- ก. เมื่อเขามาทักทายก็พูดคุยด้วย
 - ข. แนะนำให้เขารู้จักกับเพื่อนๆ ในห้อง
 - ค. ทำเฉยๆ

ลักษณะแบบสอบถาม

แบบสอบถามคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านความเป็นผู้นำ จำแนกเป็นคุณลักษณะความเป็นผู้นำ 4 ด้าน จำนวน 16 ข้อ โดยจัดเรียงข้อดังนี้

ข้อ	1 - 4	คุณลักษณะด้านการติดต่อสื่อสาร
ข้อ	5 - 8	คุณลักษณะด้านการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
ข้อ	9 - 12	คุณลักษณะด้านความเชื่อมั่นในตนเอง
ข้อ	13 - 16	คุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์

ลักษณะการตอบเป็นแบบเลือกตอบ ซึ่งมี 3 ตัวเลือก คือ ก ข และค โดยกำหนดให้ระดับพฤติกรรมของแต่ละคำตอบมีน้ำหนักต่างกันตามลำดับ ดังนี้

ระดับ	3	มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำมาก
ระดับ	2	มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำปานกลาง
ระดับ	1	มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำน้อย

เกณฑ์การแปลผล

- การแปลผลคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนใช้ระดับคะแนนเป็นเกณฑ์ ดังนี้

ระดับคะแนน	33 – 48	มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำมาก
ระดับคะแนน	17 – 32	มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำปานกลาง
ระดับคะแนน	1 – 16	มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำน้อย
- การแปลผลคุณลักษณะความเป็นผู้นำรายด้าน ได้แก่ ด้านความสามารถในการติดต่อสื่อสาร ด้านการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง และด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ ใช้ระดับคะแนนเป็นเกณฑ์ ดังนี้

ระดับคะแนน	9 – 12	มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำรายด้าน อยู่ในระดับมาก
ระดับคะแนน	5 – 8	มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง
ระดับคะแนน	1 – 4	มีคุณลักษณะความเป็นผู้นำรายด้าน อยู่ในระดับน้อย

การให้ระดับคะแนนรายชื่อ

ข้อที่	คะแนนที่ได้		
	ก	ข	ค
1	1	2	3
2	2	3	1
3	2	3	1
4	2	3	1
5	1	3	2
6	3	2	1
7	3	2	1
8	3	1	2
9	3	1	2
10	1	3	2
11	2	1	3
12	1	2	3
13	3	1	2
14	2	1	3
15	3	1	2
16	2	3	1

ภาคผนวก ค

โครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำโดยใช้กิจกรรมกลุ่มของนักเรียน
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

1. ชื่อโครงการ โครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำโดยใช้กิจกรรมกลุ่มของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

2. หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันเราเชื่อว่า คุณลักษณะความเป็นผู้นำเป็นสิ่งที่สามารถจะปลูกฝังได้เยาวชนไทยก็สมควรได้รับการปลูกฝัง ฝึกฝน และเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้นำโดยเฉพาะนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งจัดอยู่ในระยะวัยรุ่นที่มีความพร้อมในการที่จะเปลี่ยนแปลงและยอมรับสิ่งใหม่ๆ มีความต้องการที่จะพัฒนาตนเอง อีกทั้งสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพเปลี่ยนแปลงทั้งหลายได้เป็นอย่างดี เด็กวัยนี้จึงสมควรได้รับการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้สามารถนำตนเองก้าวไปพร้อม ๆ กับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและมีคุณลักษณะประจำตัวที่พึงประสงค์

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาวิธีการต่าง ๆ ทางจิตวิทยาที่มีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียน และจัดทำขึ้นเป็นโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้กิจกรรมกลุ่มในการดำเนินโครงการ

3. จุดมุ่งหมาย

เพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม

4. วิธีดำเนินการ

4.1 ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับหลักการ ทฤษฎี แนวคิด และวิธีการที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำ และการใช้กิจกรรมกลุ่มในการดำเนินการ

4.2 สร้างโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้กิจกรรมกลุ่มและจัดทำเป็นโปรแกรมการพัฒนา ซึ่งประกอบด้วยหัวข้อเรื่อง วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการ และการประเมินผล

4.3 คัดเลือกนักเรียน จำนวน 15 คน เพื่อเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโดยใช้กิจกรรมกลุ่มตามโปรแกรมที่สร้างขึ้นจำนวน 8 ครั้ง ครั้งละ 60 นาที โดยแต่ละครั้งจะเป็นกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำในแต่ละด้าน ดังนี้

ครั้งที่ 1	ปฐมนิเทศ
ครั้งที่ 2	การพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านความสามารถในการติดต่อสื่อสาร
ครั้งที่ 3	การพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
ครั้งที่ 4	การพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านความเชื่อมั่นในตนเอง
ครั้งที่ 5	การพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านการมีมนุษยสัมพันธ์
ครั้งที่ 6	การพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านการมีมนุษยสัมพันธ์(ต่อ)

ครั้งที่ 7 การพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำ

ครั้งที่ 8 ปัจฉิมนิเทศ

4.4 ดำเนินโครงการโดยผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้นำกลุ่มโดยในการจัดกิจกรรมพยายามสร้างบรรยากาศในการร่วมกิจกรรมให้เป็นกันเอง สนับสนุนกันเคย และยอมรับซึ่งกันและกัน และให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้ แนวคิดและการปฏิบัติด้วยตนเองให้มากที่สุด

5. ระยะเวลาในการดำเนินการ

ทุกวันอังคารและวันพฤหัสบดี ตั้งแต่วันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2542 ถึงวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2543 ระหว่างเวลา 15:00 น. ถึง 16:00 น. รวม 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ครั้ง

6. สถานที่

อาคาร 2 ชั้น 2 ห้อง 223 โรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย กรุงเทพมหานคร

7. การประเมินผล

หลังจากนักเรียนได้เข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำแล้วให้นักเรียนตอบแบบสอบถามคุณลักษณะความเป็นผู้นำฉบับเดียวกับที่ใช้ก่อนการเข้าร่วมโครงการแล้วนำมาเปรียบเทียบ

8. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

นักเรียนมีคุณลักษณะความเป็นผู้นำเพิ่มขึ้นหลังจากเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

โครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ	การประเมินผล
1.	ปฐมนิเทศ	1. เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้วิจัย นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ 2. เพื่อให้ให้นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการทราบวัตถุประสงค์ และวิธีการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำ รวมทั้งประโยชน์ที่จะได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ 3. เพื่อให้ให้นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการทราบรายละเอียดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรมและระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรม	<u>ขั้นนำ</u> ผู้วิจัยสร้างความคุ้นเคย โดยผู้วิจัยแนะนำตนเอง และให้นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการแต่ละคนแนะนำตนเอง <u>ขั้นตอนในการ</u> 1. ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ และวิธีการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำ รวมทั้งประโยชน์ที่จะได้รับการเข้าร่วมโครงการนี้ 2. ผู้วิจัยอธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรม และระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรม <u>ขั้นสรุป</u> ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการซักถามรายละเอียดอื่นๆ ที่ต้องการทราบเกี่ยวกับโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำ	1. สังเกตจากการฟัง และซักถามข้อสงสัยต่างๆของนักเรียน 2. สังเกตจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรม 3. สังเกตจากการสรุปผลที่ได้จากกิจกรรม

โครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ	การประเมินผล
1. (ต่อ)	กิจกรรมสร้างความคุ้นเคย	เพื่อให้นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการได้สร้างความรู้จักคุ้นเคยกัน และมีการเปิดเผยตนเองซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการเรียนรู้ แสดงความคิดเห็น และการทำกิจกรรมร่วมกันต่อไป	ผู้วิจัยดำเนินการกิจกรรมสร้างความคุ้นเคย ดังนี้ <u>กิจกรรมที่ 1</u> ลมเพลมพัด ผู้วิจัยให้นักเรียนนั่งเป็นรูปครึ่งวงกลม และผู้วิจัยอยู่กลางวง และร้องเพลง ลมเพลมพัด ดังนี้ ลมเพลมพัด โบกสะบัดพัดมาไวๆ (ซำ) ลมเพลมพัดอะไร (ซำ) ฉันจะบอกให้ พัดคนที่ ... เมื่อผู้วิจัยบอกว่าพัดอะไรให้นักเรียนทุกคนที่มีคุณลักษณะตรงกับที่ผู้วิจัยบอกจะต้องวิ่งสลับที่นั่งกัน นักเรียนคนใดไม่มีที่นั่งต้องออกมาเป็นผู้ให้เกมแทนผู้วิจัย <u>กิจกรรมที่ 2</u> จับคู่หาเพื่อน 1. ผู้วิจัยทำสลากทำจำนวนนักเรียน โดยเขียนสิ่งที่เป็นคู่กัน เช่น ช้อน-ส้อม, โต๊ะ-เก้าอี้ 2. ให้นักเรียนจับสลากแล้วให้ไปหาสลากรของคนที่เป็คู่ของตัวเอง 3. เมื่อหาคู่พบแล้วให้สัมภาษณ์เพื่อนเกี่ยวกับรายละเอียดส่วนตัวให้มากที่สุด 4. ผู้วิจัยเรียกแต่ละคู่มาสนทนาและแนะนำคู่ของตนเอง <u>กิจกรรมที่ 3</u> รวมเงิน ผู้วิจัยบอกให้นักเรียนไว้ว่าแต่ละคนมีค่าตัวดังนี้ ผู้ชายมีค่า 50 สตางค์ ส่วนผู้หญิงมีค่า 1 บาท และ	1. สังเกตพฤติกริยาของนักเรียนที่ตอบสนองต่อการร่วมกันทำกิจกรรม 2. จากการร่วมกันอภิปรายของนักเรียน

โครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ	การประเมินผล
2.	คุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านความสามารถในการสื่อสาร	เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านความสามารถในการติดต่อสื่อสาร	ให้นักเรียนรวมเงินตามคำที่บอก โดยใช้เพลงดังนี้ รวมเงิน รวมเงิน วันนี้ รวมกันให้ดี อย่าให้มีผิดพลาด ผู้หญิงนั้นเป็นเหรียญบาท (ซั้) ผู้ชายเก่งกาจห้าสิบลต่างค์ (ซั้) รวมเงิน บาท ผู้วิจัยให้รวมไปจนกระทั่งรวมได้กลุ่มละประมาณ 5-6คน แล้วให้นักเรียนภายในกลุ่มแนะนำซึ่งกันและกัน และผู้วิจัยเรียกแต่ละกลุ่มออกมาแนะนำสมาชิกในกลุ่ม ขั้นสรุป ผู้วิจัยให้นักเรียนช่วยกันอภิปรายถึงสิ่งที่ได้รับจากการปฐมนิเทศ และผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติม	1. สังเกตจากการตั้งใจฟังขณะที่ผู้วิจัยอธิบาย 2. สังเกตจากความร่วมมือในการแสดงและวิเคราะห์ปัญหาที่สมมติตามสถานการณ์ที่สร้างขึ้น 3. สังเกตจากการเสนอความคิดเห็น การตอบคำถาม และร่วมกันสรุปสิ่งที่ได้จากทวิเคราะห์การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และรูปแบบการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล
			ขั้นนำ ผู้วิจัยกล่าวถึงการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล ขั้นดำเนินการ ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้ 1. ผู้วิจัยอธิบายรูปแบบการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลตามทฤษฎีการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยใช้รูปภาพจากเอกสารประกอบการบรรยาย 2. ผู้วิจัยอธิบายพร้อมยกตัวอย่างเกี่ยวกับรูปแบบการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น ได้แก่ การติดต่อสื่อสารที่รับกัน การติดต่อสื่อสารที่ขัดแย้งกัน และการติดต่อสื่อสารที่เคลือบแฝงความรู้สึกที่แท้จริง	

โครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ	การประเมินผล
3.	คุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	3. ผู้วิจัยให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติที่ไม่ได้กำหนดบทบาทในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นในรูปแบบต่างๆตามสถานการณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น 4. ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ถึงรูปแบบการติดต่อสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านความสามารถในการติดต่อสื่อสาร <u>ขั้นสรุป</u> ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันสรุปและผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติม <u>ขั้นนำ</u> ผู้วิจัยกล่าวสนทนากับเรื่องเกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น <u>ขั้นดำเนินการ</u> ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้ 1. ผู้วิจัยให้นักเรียนอาสาสมัครเป็นผู้แสดงบทบาทสมมติตามสถานการณ์ที่กำหนดให้ และนักเรียนคนอื่นให้เป็นผู้สังเกตการณ์ 2. ผู้วิจัยให้นักเรียนที่เป็นอาสาสมัครศึกษาเอกสารบทบาทสถานการณ์จำลองเพื่อเตรียมตัวในการแสดงบทบาท 3. เมื่อผู้แสดงพร้อมจึงให้เริ่มแสดงตามบทบาทที่แต่ละคนได้รับ 4. ผู้วิจัยให้นักเรียนที่เป็นผู้สังเกตการณ์ อภิปรายสิ่งที่นักเรียนได้สังเกตจากการแสดงบทบาทสมมติ	1. สังเกตจากการร่วมกิจกรรม 2. สังเกตจากการอภิปรายและการสรุป

โครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ	การประเมินผล
4.	คุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านความเชื่อมั่นในตนเอง	เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาศูนยลักษณะความเป็นผู้นำด้านความเชื่อมั่นในตนเอง	<u>ขั้นสรุป</u> ผู้วิจัยให้นักเรียนช่วยกันแสดงความคิดเห็นและสรุปข้อคิดที่ได้จากการแสดงบทบาทสมมติและผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติม <u>ขั้นนำ</u> ผู้วิจัยกล่าวนำเข้าสู่เรื่องความเชื่อมั่นในตนเอง <u>ขั้นดำเนินการ</u> ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้ 1. ผู้วิจัยแบ่งนักเรียนเป็น 3 กลุ่ม โดยให้หนึ่งเป็นวงกลม 2. ผู้วิจัยแจกบัตรคำสั่งขนาด 2x2 นิ้ว ให้นักเรียนทุกคน 3. เมื่อแจกบัตรคำสั่งแล้ว ผู้วิจัยอธิบายกติกา คือ เมื่อนักเรียนได้รับบัตรคำสั่งแล้ว ไม่นานญาติให้แลกเปลี่ยนบัตรดังกล่าวกับเพื่อน แล้วให้แต่ละคนพยายามแสดงให้กลุ่มของตนดูเท่าที่จะสามารถ ขณะนี้แต่ละคนแสดงนักเรียนคนอื่นจะต้องให้กำลังใจร้องเพลง 4. ผู้วิจัยให้นักเรียนเริ่มปฏิบัติทีละคน 5. ผู้วิจัยให้นักเรียนทุกคนรวมกันเป็นกลุ่มใหญ่และแสดงอีกครั้งหนึ่ง 6. ผู้วิจัยให้นักเรียนช่วยกันอภิปรายตามแนวคำถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น 7. ผู้วิจัยให้นักเรียนอ่านข้อความเกี่ยวกับความเชื่อมั่นในตนเอง	1. สังเกตจากการแสดงบทบาทของสมาชิก 2. สังเกตจากการอภิปรายของนักเรียน

ภาคคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ	การประเมินผล
5-6	คุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านมนุษยสัมพันธ์	เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านมนุษยสัมพันธ์	<u>ขั้นสรุป</u> ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันสรุปและผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติม <u>ขั้นนำ</u> ผู้วิจัยกล่าวถึงความสำคัญของมนุษยสัมพันธ์ <u>ขั้นดำเนินการ</u> ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้ 1. ผู้วิจัยอธิบายพร้อมยกตัวอย่างเกี่ยวกับความหมายของเกมทางจิตวิทยา 2. ผู้วิจัยอธิบายความหมายและลักษณะของรูปแบบการใช้เกมทางจิตวิทยา ได้แก่ การไม่รับฟัง การท้าทาย การดำเนินกิจกรรมทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การพูดคุยนานา เกม และความไม่ใกล้ชิด 3. ผู้วิจัยให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติตามสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องตามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น 4. ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์การใช้การเสี่ยงหนีและพิธีการ พร้อมทั้งให้แสดงความคิดเห็น ความรู้สึกเกี่ยวกับการแสดงออกของตนที่มีผลต่อคุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านมนุษยสัมพันธ์ <u>ขั้นสรุป</u> ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันสรุปและผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติม	1. สังเกตจากการตั้งใจฟังของผู้วิจัยอธิบาย 2. สังเกตจากการแสดงบทบาทสมมติ 3. สังเกตจากการวิเคราะห์บทบาทสมมติที่เพื่อนแสดง 4. สังเกตจากการสรุปเกี่ยวกับการใช้การเสี่ยงหนี และพิธีการที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านการมีมนุษยสัมพันธ์

โครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ	การประเมินผล
7	คุณลักษณะความเป็นผู้นำ	เพื่อพัฒนาความเป็นผู้นำของนักเรียนด้านความสามารถในการติดต่อสื่อสาร ด้านการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง และด้านมนุษยสัมพันธ์	ผู้วิจัยดำเนินการสรุปการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำโดยมีขั้นตอนดังนี้ <u>ขั้นนำ</u> ผู้วิจัยสรุปบทวนทุกขั้นตอนที่ได้ทำกิจกรรมมา <u>ขั้นดำเนินการ</u> ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้ 1. ผู้วิจัยให้นักเรียนแสดงบทบาทตามสถานการณ์ที่ผู้วิจัยกำหนด 2. ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นผู้นำ โดยวิเคราะห์ในทุกด้านที่ได้ทำกิจกรรม <u>ขั้นสรุป</u> ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันสรุปคุณลักษณะความเป็นผู้นำ และผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติม	1. สังเกตจากการแสดงบทบาทสมมติที่ไม่ได้กำหนด 2. สังเกตจากการวิเคราะห์บทบาทสมมติที่ไม่ได้กำหนดบทบาทที่นักเรียนแสดง 3. สังเกตจากการสรุปเกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นผู้นำ
8.	ปัจจัยนิเทศ	เพื่อสรุปผลของการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียน	<u>ขั้นนำ</u> ผู้วิจัยกล่าวทักทายนักเรียนทุกคน <u>ขั้นดำเนินการ</u> 1. ผู้วิจัยให้นักเรียนช่วยกันสรุปเกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นผู้นำหลังจากที่ได้เข้าร่วมโครงการ 2. ผู้วิจัยให้นักเรียนสรุปถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมนี้ รวมถึงแนวทางในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน <u>ขั้นสรุป</u> ผู้วิจัยกล่าวขอบคุณ และร่วมร้องเพลง “มาร่วมใจ” และกล่าวปิดการทดลอง	1. สังเกตจากการสรุปผลการเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำ 2. สังเกตจากการสรุปประโยชน์และการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

หมายเหตุ การฝึกแต่ละครั้งใช้เวลา 60 นาที

โครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ครั้งที่ 1

เรื่อง การปฐมนิเทศ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้วิจัยกับนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ
2. เพื่อให้ให้นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการทราบวัตถุประสงค์ และวิธีการการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำ รวมทั้งประโยชน์ที่จะได้รับการเข้าร่วมโครงการ
3. เพื่อให้ให้นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการทราบรายละเอียดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรมและระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรม

เวลาที่ใช้ 30 นาที

อุปกรณ์ -

วิธีดำเนินการ

ขั้นนำ ผู้วิจัยสร้างความคุ้นเคย โดยผู้วิจัยแนะนำตนเอง และให้นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการแต่ละคนแนะนำตนเอง

ขั้นดำเนินการ

1. ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ และลักษณะวิธีการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำ รวมทั้งประโยชน์ที่จะได้รับการเข้าร่วมโครงการนี้
2. ผู้วิจัยอธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมเพื่อพัฒนาความเป็นผู้นำด้านความสามารถในการติดต่อสื่อสาร การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ความเชื่อมั่นในตนเอง และการสร้างมนุษยสัมพันธ์ และระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรม

ขั้นสรุป

ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการซักถามรายละเอียดอื่น ๆ ที่ต้องการทราบเกี่ยวกับโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำและผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมแนวทางการสรุป

การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตามโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นครั้งนี้ นักเรียนจะได้ร่วมกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านความสามารถในการติดต่อสื่อสาร ด้านการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ด้านความ เชื่อมั่นในตนเอง และด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ จำนวน 8 ครั้ง ครั้งละ 60 นาที

การประเมินผล

1. สังเกตจากการตั้งใจฟัง และซักถามข้อสงสัยต่างๆของนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ
2. สังเกตจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรม
3. สังเกตจากการสรุปผลที่ได้จากกิจกรรม

โครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ครั้งที่ 1 (ต่อ)

เรื่อง กิจกรรมสร้างความคุ้นเคย

วัตถุประสงค์

เพื่อให้นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการได้สร้างความรู้จักคุ้นเคยกัน และมีการเปิดเผยตนเอง
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการเรียนรู้ แสดงความคิดเห็น และการทำกิจกรรมร่วมกันต่อไป

เวลาที่ใช้ 30 นาที

- อุปกรณ์
1. แก้ว
 2. กระดาษสำหรับทำสลาก

วิธีดำเนินการ

กิจกรรมที่ 1. ลมเพลมพัด

1. ผู้วิจัยให้นักเรียนนั่งเป็นรูปครึ่งวงกลม มีแก้วพืดกับจำนวนนักเรียน
2. ผู้วิจัยอยู่กลางวงและร้องเพลง “ลมเพ ลมพัด” และนักเรียนก็ร่วมร้องด้วย
ดังนี้

ลมเพ ลมพัด โบกสะบัดพัดมาไวๆ (ซ้ำ)

ลมเพ ลมพัด อะไร (ซ้ำ)

ฉันจะบอกให้

พัดคนที่

3. เมื่อผู้วิจัยบอกว่าพัดอะไรให้นักเรียนที่มีสิ่งที่ตรงกับที่ผู้วิจัยบอกสลับที่นั่งกัน
4. นักเรียนคนใดที่ไม่มีที่นั่งต้องออกมาเป็นผู้นำแทนผู้วิจัย

กิจกรรมที่ 2. จับคู่หาเพื่อน

1. ผู้วิจัยทำสลากเท่าจำนวนนักเรียน โดยทำสลากเป็นชื่อสิ่งที่เป็นคู่กัน เช่น
โต๊ะ-เก้าอี้, ซ้อน-ส้อม, ครก-สาก, เสื่อ-กางเกง เป็นต้น
2. ให้นักเรียนจับสลากแล้วให้ไปหาสลากที่เป็นคู่ของตนเอง
3. เมื่อนักเรียนพบคู่ของตนแล้วให้ทำการสัมภาษณ์เกี่ยวกับรายละเอียดส่วนตัว
ให้มากที่สุด
4. ผู้วิจัยเรียกแต่ละคู่มาแนะนำคู่ของตนกับเพื่อนๆ

กิจกรรมที่ 3. รวมเงิน

1. ผู้วิจัยอธิบายนักเรียนแต่ละคนว่า นักเรียนจะมีค่าตัวดังนี้ ผู้ชายมีค่า 50 สตางค์ ผู้หญิงมีค่า 1 บาท และให้นักเรียนรวมเงินตามค่าที่บอก โดยมีเนื้อเพลง ดังนี้
 “ รวมเงิน รวมเงิน วันนี้ รวมกันให้ดี อย่าให้มีผิดพลาด (ซ้ำ)
 ผู้หญิงนั้นเป็นเหรียญบาท (ซ้ำ) ผู้ชายเก่งกาจห้าสิบบาท (ซ้ำ) ”
 รวมเงิน บาท
2. ผู้วิจัยดำเนินกิจกรรมนี้ไปประมาณ 3 ครั้ง จนกระทั่งรวมกลุ่มได้กลุ่มละประมาณ 5-6 คน แล้วให้นักเรียนแต่ละกลุ่มแนะนำตัวกันภายในกลุ่ม
3. ผู้วิจัยให้แต่ละกลุ่มออกมาแนะนำสมาชิกกลุ่มให้กลุ่มอื่นได้รู้จักด้วย
 ขึ้นสรุป
 ผู้วิจัยให้นักเรียนช่วยกันอภิปรายถึงสิ่งที่ได้รับจากการปฐมนิเทศและกิจกรรม และผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติม
 แนวทางการสรุป
 จากกิจกรรมที่ร่วมกันทำนี้ นอกเหนือจากความสนุกสนานที่ได้รับ นักเรียนยังได้ทำความรู้จักกัน ทำให้เกิดบรรยากาศที่ดีในการทำกิจกรรมร่วมกันต่อไป

การประเมินผล

1. สังเกตปฏิกิริยาของนักเรียนที่ตอบสนองต่อการร่วมกันทำกิจกรรม
2. จากการร่วมกันอภิปรายของนักเรียน

โครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ครั้งที่ 2

เรื่อง คุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านความสามารถในการติดต่อสื่อสาร

วัตถุประสงค์

เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านความสามารถในการติดต่อสื่อสาร

เวลาที่ใช้ 60 นาที

อุปกรณ์

1. เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง การวิเคราะห์การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
2. เอกสารสถานการณ์จำลอง

วิธีดำเนินการ

ขั้นนำ ผู้วิจัยกล่าวถึงการวิเคราะห์การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล

ขั้นดำเนินการ ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1. ผู้วิจัยอธิบายรูปแบบการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล ตามทฤษฎีการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคลโดยใช้รูปภาพจากเอกสารประกอบการบรรยาย

2. ผู้วิจัยอธิบายพร้อมยกตัวอย่างเกี่ยวกับรูปแบบการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น ได้แก่ การติดต่อสื่อสารที่รับกัน การติดต่อสื่อสารที่ขัดแย้งกัน และการติดต่อสื่อสารที่เคลือบแฝงความรู้สึกที่แท้จริง

3. ผู้วิจัยให้นักเรียนแสดงบทบาทในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นในรูปแบบต่าง ๆ ตามสถานการณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยมีขั้นตอนดังนี้

3.1 ขั้นนำ ผู้วิจัยซักถามนักเรียนเกี่ยวกับการสื่อสารกับบุคคลอื่น

3.2 ขั้นแสดง

3.2.1 ผู้วิจัยขออาสาสมัครเพื่อแสดงบทบาทตามสถานการณ์จำลอง

3.2.2 ผู้วิจัยแจกเอกสารเรื่องสั้นให้ผู้แสดงอ่านและเตรียมตัวแสดง

พร้อมทั้งจัดสถานที่

3.2.3 เริ่มแสดงบทบาทตามสถานการณ์จำลองใช้เวลาประมาณ 15-20 นาที โดยผู้ที่ไม่ได้แสดงเป็นผู้สังเกตการณ์

3.3 ขั้นสรุป

3.3.1 ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายในเรื่องที่เพื่อนแสดง โดยพิจารณาจากภาษาถ้อยคำ และภาษาท่าทาง และผู้วิจัยช่วยซักถามเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนได้คิดพิจารณาอย่างรอบคอบ

3.3.2 ผู้วิจัยให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ที่เกี่ยวกับความเป็นตัวเอง ในการสื่อสารกับผู้อื่น พร้อมทั้งให้แสดงความคิด ความรู้สึกเกี่ยวกับสิ่งที่ได้แสดงออกในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น

4. ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ถึงรูปแบบการติดต่อสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านความสามารถในการติดต่อสื่อสาร
ขั้นสรุป ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันสรุปและผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติม

แนวทางการสรุป

การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทำให้เราได้รับความคิด ความรู้สึก จากคำพูดและท่าทีของบุคคลที่เราติดต่อสื่อสารด้วย ซึ่งรูปแบบการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล แบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ คือ การติดต่อสื่อสารที่รับกัน การติดต่อสื่อสารที่ขัดแย้งกัน การติดต่อสื่อสารที่แอบแฝงความรู้สึกที่แท้จริง และเพื่อการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีประสิทธิภาพ ควรเป็นแบบการติดต่อสื่อสารที่รับกัน

การประเมินผล

1. สังเกตจากการตั้งใจฟังขณะผู้วิจัยอธิบาย
2. สังเกตจากการร่วมมือในการแสดง และวิเคราะห์หาคำตอบตามสถานการณ์ที่สร้างขึ้น
3. สังเกตจากการเสนอความคิดเห็น การตอบคำถามและร่วมกันสรุปสิ่งที่ได้รับจากการวิเคราะห์การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และรูปแบบการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

เอกสารสถานการณ์จำลอง

สถานการณ์ที่ 1

ตะวัน ทำคะแนนสอบวิชาสังคมศึกษาได้คะแนนสูงสุดในชั้นเรียน ในขณะที่เพื่อน ๆ ทราบว่า ตะวันได้แอบนำหนังสือเข้าไปดูในห้องสอบ อาจารย์ยกย่องชมเชยตะวันให้เพื่อน ๆ เอาเป็นตัวอย่างนักเรียนจะพูดอย่างไรกับตะวัน

สถานการณ์ที่ 2

ก่อนวันสอบปลายภาคเรียน 1 วัน ขณะที่อินทรวงำลังอ่านหนังสือเตรียมสอบอยู่นั้น นุชาซึ่งเป็นเพื่อนสนิทของอินทรวงได้เข้ามาหา และพูดคุยถึงภาพยนตร์ที่กำลังเป็นที่นิยมอยู่ในขณะนี้ให้อินทรวงฟัง และชวนอินทรวงออกไปดูภาพยนตร์ด้วยกัน ถ้านักเรียนเป็นอินทรวง นักเรียนจะพูดอย่างไรกับนุชา

เอกสารประกอบการบรรยาย

การวิเคราะห์รูปแบบการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

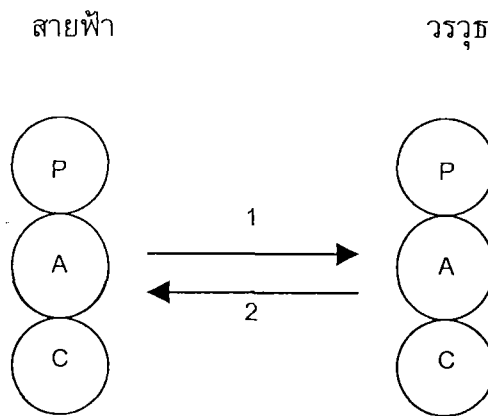
การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ช่วยให้เรวิเคราะห์บุคลิกภาพของบุคคลได้ โดยการสังเกตคำพูดที่บุคคลนั้นได้ติดต่อสื่อสาร ตลอดจนท่าทางที่แสดงออกมา

รูปแบบการสื่อสารระหว่างบุคคล แบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

1. การติดต่อสื่อสารที่รับกัน
2. การติดต่อสื่อสารที่ขัดแย้งกัน
3. การติดต่อสื่อสารที่แอบแฝงความรู้สึกที่แท้จริง

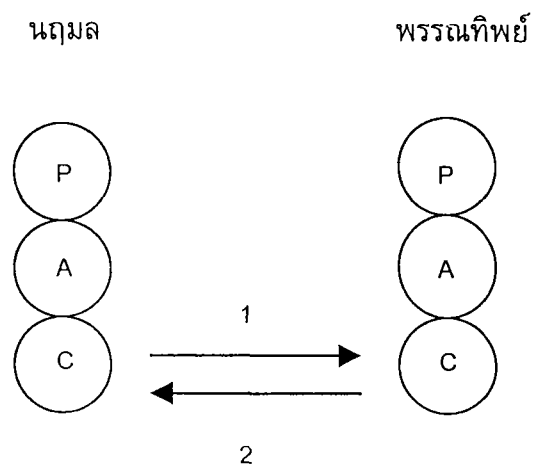
รูปแบบการติดต่อสื่อสารที่รับกัน

ตัวอย่างที่ 1

1. ตอนนี้เวลาก็โมงแล้ว
2. บ่าย 2 โมง

ตัวอย่างที่ 2

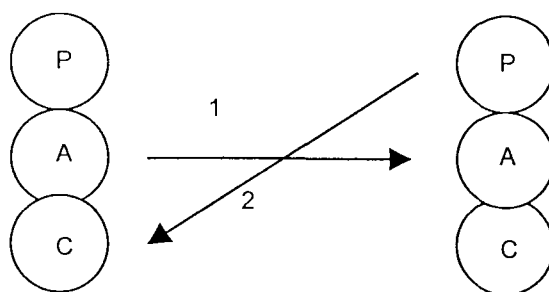
1. พรุ่งนี้ไปดูหนังกันไหม
2. ไปสิ ว่างพอดีเลย

รูปแบบการติดต่อสื่อสารที่ขัดแย้งกัน

ตัวอย่างที่ 1

ลักษณะ

พิชิต

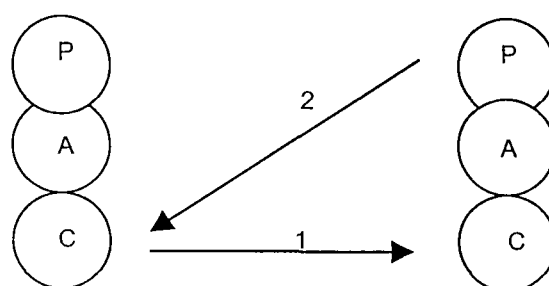

1. ตอนนี้เวลาที่โม่งแล้ว
2. ไม่มีนาฬิกา จะรู้ได้อย่างไร

ตัวอย่างที่ 2

นพดล

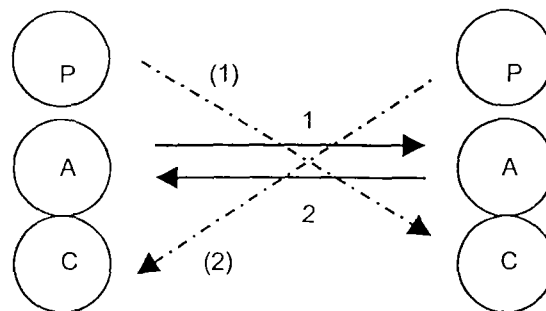
ปริญญา

1. พรุ่งนี้ไปดูหนังกันไหม
2. วัน ๑ คิดแต่เรื่องเที่ยว

วาสนา

ดารา

1. ลูกศรทึบ : ดีใจด้วยนะที่ได้รับทุนการศึกษาในปีนี้
2. ลูกศรทึบ : ขอบใจนะ
- (1) ลูกศรปะ : ใช้เส้นฟอตลอด
- (2) ลูกศรปะ : คงอิจฉาสละซี

โครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ครั้งที่ 3

เรื่อง คุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

วัตถุประสงค์ เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

เวลาที่ใช้ 60 นาที

อุปกรณ์ เอกสารสถานการณ์สมมติ

วิธีดำเนินการ

ขั้นนำ ผู้วิจัยกล่าวนำสนทนาเกี่ยวกับเรื่องการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

ขั้นดำเนินการ ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. ผู้วิจัยให้นักเรียนอาสาสมัครเป็นผู้แสดงบทบาทสมมติตามสถานการณ์ที่กำหนดให้ และนักเรียนคนอื่นเป็นผู้สังเกตการณ์
2. ผู้วิจัยให้นักเรียนที่เป็นอาสาสมัครศึกษาเอกสารบทบาทสมมติเพื่อเตรียมตัวในการแสดงบทบาท
3. เมื่อผู้แสดงพร้อมจึงให้เริ่มแสดงตามบทบาทที่แต่ละคนได้รับ
4. ผู้วิจัยให้นักเรียนที่เป็นผู้สังเกตการณ์อภิปรายสิ่งที่นักเรียนได้สังเกต

จากการแสดงบทบาทสมมติตามสถานการณ์ที่กำหนด

ขั้นสรุป ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็น และสรุปข้อคิดที่ได้จากการแสดงบทบาทสมมติ และผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติม

แนวทางการสรุป

การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นการกระทำที่เปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้แสดงออกซึ่งความคิดเห็นของตนโดยไม่ปิดกั้นหรือจำกัดความคิด และนำความคิดเห็นเหล่านั้นมาพิจารณาทั้งลักษณะที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ซึ่งการยอมรับซึ่งกันและกันเป็นสิ่งสำคัญที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และรักษาความรู้สึกมั่นใจไว้ โดยทักษะที่สำคัญในการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นคือ

1. การฟังด้วยความเข้าใจ เป็นการแสดงออกถึงความจริงใจ และการให้ความสนใจในเรื่อง รวมนั้น ๆ ก็จะทำให้มีความไว้วางใจซึ่งกันและกันมากขึ้น
2. การแสดงถึงความอบอุ่นใจและความนิยมชมชอบ โดยกระตุ้นหรือสนับสนุนความคิดเห็นของผู้อื่น แต่ไม่ได้หมายความว่า เห็นด้วยกับการกระทำของบุคคลนั้น ๆ ทุกประการ

การประเมินผล

1. สังเกตจากการร่วมทำกิจกรรม
2. สังเกตจากการอภิปรายและการสรุป

เอกสารสถานการณ์สมมติ

คำสั่ง ให้นักเรียนดำเนินการประชุมเรื่อง สาเหตุที่นักเรียนถูกทำโทษ

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นห้องหนึ่ง ได้มีการประชุมกันเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องถูกทำโทษ เนื่องจากการละทิ้งหน้าที่การทำความสะอาดห้องเรียน โดยให้สมาชิกกลุ่มเลือกประธาน 1 คน และเลขานุการ 1 คน เพื่อทำหน้าที่ดำเนินการประชุม โดยให้นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็น และร่วมรับฟังความคิดเห็นเมื่อเพื่อนเสนอ ให้กำลังใจกับเพื่อนที่ถูกทำโทษ โดยสมาชิกในกลุ่มแต่ละคนมีบทบาทดังนี้

1. ให้นักเรียนทุกคนพูดแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่อง สาเหตุที่ถูกทำโทษ
2. ในขณะที่เพื่อนพูดแสดงความคิดเห็นให้นักเรียนรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนด้วยความตั้งใจ
3. ให้นักเรียนพูดให้กำลังใจเพื่อนที่ถูกลงโทษ

โครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ครั้งที่ 4

เรื่อง คุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านความเชื่อมั่นในตนเอง

วัตถุประสงค์ เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านความเชื่อมั่นในตนเอง

เวลาที่ใช้ 60 นาที

อุปกรณ์ 1. บัตรคำสั่ง
2. แผนภูมิคำกลอน

วิธีดำเนินการ

ขั้นนำ ผู้วิจัยกล่าวนำเข้าสู่เรื่องความเชื่อมั่นในตนเอง

ขั้นดำเนินการ ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. ผู้วิจัยให้นักเรียนแบ่งกลุ่มเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน โดยให้หนึ่งเป็นวงกลมขยายกว้างจัดระยะพอสมควร
2. ผู้วิจัยแจกบัตรคำสั่ง ขนาด 2" x 2" ให้นักเรียนทุกคน บัตรคำสั่ง เช่น รำมวย เดินเปิด เดินแฟชันโชว์ ทำท่าลิง ระบายาวาย แสดงท่ากำลังภายใน(กังฟู) เป็นต้น
3. เมื่อแจกบัตรคำสั่งดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยอธิบายกติกา ดังนี้ เมื่อนักเรียนได้รับบัตรคำสั่งแล้วไม่อนุญาตให้แลกเปลี่ยนบัตรดังกล่าวกับเพื่อนเด็ดขาด และให้แต่ละคนพยายามแสดงให้กลุ่มของตนเองดู เท่าที่จะสามารถทำได้ ขณะที่แต่ละคนแสดงนักเรียนคนอื่นต้องให้กำลังใจ ร้องเพลงหรือปรบมือเป็นลูกคู่
4. หลังจากทั้ง 3 กลุ่มเข้าใจแล้วให้ลงมือปฏิบัติตามคำสั่งที่ได้รับโดยเริ่มทีละคน
5. เมื่อนักเรียนทุกคนแสดงเสร็จให้ทั้ง 3 กลุ่ม รวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ จากนั้นให้ทุกคนได้แสดงอีกครั้งหนึ่ง
6. ผู้วิจัยให้นักเรียนช่วยกันอภิปรายโดยใช้คำถามเป็นแนว ดังนี้
 - 6.1 รู้สึกอย่างไร เมื่อได้รับบัตรคำสั่งให้แสดงตามคำสั่งนั้น
 - 6.2 เวลาต้องแสดงให้เพื่อน ๆ ดู ระหว่างการแสดงครั้งแรกกับครั้งหลัง มีความรู้สึกอย่างไร
 - 6.3 เมื่อแสดงไม่ได้จริง ๆ รู้สึกอย่างไร
 - 6.4 ในชีวิตของเรามีบ้างไหมที่คิดว่ามีบางสิ่งบางอย่างทำไม่ได้ แต่พยายามทำหรือให้ คนอื่นสอนก็สามารถทำได้ และเรารู้สึกอย่างไร

7. ผู้วิจัยให้นักเรียนอ่านข้อความพร้อมกัน ดังนี้

“ฉันคือดอกไม้ดอกหนึ่งที่เบ่งบานมาแล้ว

อาจสวยหรือไม่ก็ได้ในสายตาของใคร

แต่ฉันก็กล้าสั่นไหวอย่างมั่นใจ

ในกลางสีแสงหรือความสลัวเลือนแห่งรัตติกาล “

ขั้นสรุป ผู้วิจัยและนักเรียนร่วมกันสรุป

แนวทางการสรุป

ความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นลักษณะบุคลิกภาพที่ควรส่งเสริมให้พัฒนาอยู่เสมอ เพราะคนที่มีความเชื่อมั่นในตนเองจะมีบุคลิกภาพดี มองโลกในแง่ดี และมีความรู้สึกปลอดภัย กล้าแสดงออกในทางที่ควร และสามารถประสบความสำเร็จในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ ซึ่งแนวปฏิบัติในการสร้างความเชื่อมั่นให้กับตนเองมีดังนี้

1. กล้าเป็นตัวของตัวเอง รับสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับตนเอง
2. สร้างความสามารถให้กับตนเอง
3. สะสมความสำเร็จ
4. ปรับปรุงแก้ไขสิ่งที่เป็นปัญหา
5. เห็นคุณค่าของสิ่งที่ดีที่ควร

การประเมินผล

1. สังเกตจากการแสดงบทบาทของสมาชิก
2. สังเกตจากการอภิปรายของนักเรียน

โครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ครั้งที่ 5

เรื่อง คุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านมนุษยสัมพันธ์
 วัตถุประสงค์ เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านมนุษยสัมพันธ์
 เวลาที่ใช้ 60 นาที
 อุปกรณ์ เอกสารสถานการณ์จำลองเกี่ยวกับการเลี้ยงหนี(ไม่รับฟังในบางสถานการณ์)
 และพิธีการ
 (การพบปะทักทาย)

วิธีดำเนินการ

ขั้นนำ ผู้วิจัยกล่าวนำเข้าสู่การวิเคราะห์เกมทางจิตวิทยา

ขั้นดำเนินการ ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. ผู้วิจัยอธิบายพร้อมยกตัวอย่างเกี่ยวกับการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น
2. ผู้วิจัยอธิบายความหมายและลักษณะของรูปแบบการใช้รูปแบบการสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้แก่ การไม่รับฟัง การทักทาย การดำเนินการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การพูดคุยนทนา และความใกล้ชิด
3. ผู้วิจัยให้นักเรียนแสดงบทบาทตามสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงหนี และพิธีการตามที่คุณวิจัยสร้างขึ้นโดยมีขั้นตอนดังนี้

3.1 ขั้นนำ ผู้วิจัยสนทนากับนักเรียนถึงเรื่องการปฏิบัติตัวกับบุคคลอื่นในชีวิตประจำวัน

3.2 ขั้นแสดง

3.2.1 ผู้วิจัยขออาสาสมัครเพื่อแสดงบทบาทตามสถานการณ์จำลอง

3.2.2 วิจัยแจกเอกสารสถานการณ์ให้ผู้แสดงอ่านและเตรียมตัวแสดงพร้อมทั้งจัดสถานที่

3.2.3 เริ่มแสดงบทบาทโดยใช้เวลาประมาณ 15-20 นาทีโดยมีผู้ที่ไม่ได้แสดงเป็นผู้สังเกตการณ์

3.3 ขั้นสรุป

3.3.1 ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายถึงสิ่งที่เพื่อนแสดงโดยผู้วิจัยช่วยซักถามเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนคิดพิจารณาอย่างรอบคอบ พร้อมทั้งให้ข้อมูลย้อนกลับ

3.3.2 ผู้วิจัยให้นักเรียนเล่าประสบการณ์เกี่ยวกับการเลียง
หนี และพิธีการที่เคยประสบมา

4. ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์การใช้การเลียงหนีและพิธีการ พร้อมทั้งให้
แสดงความคิด ความรู้สึกเกี่ยวกับการแสดงออกของตนในการใช้การเลียงหนี
และพิธีการที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านมนุษยสัมพันธ์
ขั้นสรุป ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันสรุป และผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติม
แนวทางการสรุป

การสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น จะทำให้เข้ากับบุคคลอื่นได้ และเกิดความรู้
สึกที่ดีต่อกัน โดยการที่เราเพิ่งรู้จักเป็นครั้งแรกอาจเป็นการสนทนาแบบพิธีการ คือเป็น
แบบแผนตามพิธีการของสังคม แต่ในบางครั้งเมื่อเราต้องอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่อยาก
สัมพันธ์กับใครอาจใช้วิธีการเลียงหนีโดยปรากฏตัวอยู่แต่ไม่รับรู้ไม่สนใจสภาพแวดล้อม
รอบ ๆ ตัวเอง ซึ่งวิธีการเหล่านี้จะไม่ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องของการสัมพันธ์ระหว่าง
บุคคล

การประเมินผล

1. สังเกตจากการตั้งใจฟังขณะผู้วิจัยอธิบาย
2. สังเกตจากการแสดงบทบาทสมมติที่ไม่ได้กำหนดบทบาท
3. สังเกตจากการวิเคราะห์บทบาทสมมติที่เพื่อนแสดง
4. สังเกตจากการสรุปเกี่ยวกับการใช้การเลียงหนี และพิธีการที่เกี่ยวข้องกับ
คุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านมนุษยสัมพันธ์

เอกสารสถานการณ์จำลอง

สถานการณ์การเลี้ยงหนี

ทางฝ่ายกิจกรรมของโรงเรียนพระโขนงพิทยาลัยได้มอบหมายให้สมรักและเพื่อน ๆ เตรียมจัดงานกีฬาสีประจำปี สมรักและเพื่อน ๆ ได้มีการประชุมปรึกษาเพื่อแบ่งงานและหารูปแบบการจัดงาน เพื่อน ๆ ในกลุ่มมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน การประชุมยืดเยื้อไม่สามารถตกลงกันได้ บางคนแย้งกันพูดจนฟังไม่รู้เรื่อง บางคนจับกลุ่มคุยกันจนน่ารำคาญ ถ้านักเรียนเป็นสมรักนักเรียนจะอย่างไร

สถานการณ์เกี่ยวกับพิธีการ

นภาเป็นตัวแทนของนักกีฬาบาสเกตบอลของโรงเรียน ในการประสานงานกับสมาคมบาสเกตบอลในเขตพระโขนงในการจัดการแข่งขันบาสเกตบอลประเพณีประจำปี นภาไม่เคยไปสมาคมบาสเกตบอลมาก่อน และไม่รู้จักใครในสมาคมบาสเกตบอลเลย เมื่อไปถึงสมาคมบาสเกตบอล ถ้านักเรียนเป็นนภา นักเรียนจะอย่างไร

เอกสารประกอบการบรรยาย การวิเคราะห์เกมทางจิตวิทยา

เกมทางจิตวิทยาเป็นรูปแบบการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เป็นการติดต่อสัมพันธ์แบบผิวเผิน และเป็นกิจกรรมทางสังคมที่ให้โอกาสคนได้พบปะสังสรรค์ โดยจะมีส่วนประกอบพื้นฐานดังนี้

1. มีรูปแบบของการติดต่อสัมพันธ์แบบรับกัน (ตามที่สังคมยอมรับ)
2. มีรูปแบบของการติดต่อสัมพันธ์แบบแอบแฝงซ่อนอยู่ในใจ

ความต้องการทางด้านจิตใจของคนเราแสดงออกมาในรูปของการแสวงหาการยอมรับ ซึ่งจะได้มาโดยการสร้างสื่อสัมพันธ์กับคนอื่น รูปแบบของเกมทางจิตวิทยาที่จะเรียงจากผู้ได้ได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่นน้อยที่สุด ไปหารูปแบบที่ได้รับการยอมรับมากที่สุด คือ

การเลิยงหนี (Withdraw)

การติดต่อสัมพันธ์ที่เรียกกันว่า การเลิยงหนี หรือหลีกเลี่ยงจากผู้อื่นนั้น บางครั้งคนเราสามารถหลีกเลี่ยงจากบุคคลอื่นได้โดยการนำตนเองหลบจากผู้อื่นหรือหลบออกไปทางใจ นั่นคือเข้าไปสู่โลกแห่งความฝันของเขาเอง พฤติกรรมการหลีกเลี่ยงเช่นนี้ จะออกมาจาก ego state (P,A,C) อันใดอันหนึ่งใน 3 อันก็ได้ ในบางครั้งการหลีกเลี่ยงก็เป็นการตัดสินใจที่มีเหตุผลที่น่าเชื่อถือได้จาก ภาวะความเป็นผู้ใหญ่ คนบางคนต้องการเวลาที่จะอยู่ตามลำพังคนเดียว ต้องการพักผ่อน ต้องการคิดอะไรตามลำพัง (จมอยู่กับความคิดของตนเอง) ดังนั้น การพาตัวออกสู่โลกแห่งความฝันของเขาบางครั้งก็เหมาะสม เช่น ถ้าเราต้องการนั่งฟังอะไรอย่างหนึ่งที่น่าเบื่อหน่าย ไร้สาระ เราก็น่าจะนั่งคิดฝันอะไรของเราไปเสียจะดีกว่า คนเราจะหลบไปสู่โลกแห่งความฝันเป็นบางครั้งบางคราว และแต่ละคนก็คงจะมีประสบการณ์เช่นนี้แทบทุกคนก็ว่าได้ การเลิยงหนีเกิดขึ้นได้จากการที่บุคคลไม่ยอมสัมพันธ์กับใครบางคน อาจใช้วิธีการเลิยงหนีโดยปรากฏตัวอยู่แต่ไม่รับรู้ ไม่สนใจสภาพแวดล้อมรอบๆตัวเอง

พิธีการ (Rituals)

เป็นการสื่อสารกับบุคคลอื่นอย่างมีแบบแผนพิธีการ เช่น

- การทักทาย สวัสดี
- การกล่าวคำอำลา ลาก่อนครับ ลาก่อนค่ะ
- การถามไถ่ทุกข์สุข
- การยกมือไหว้
- ยิ้มให้กัน
- การสนทนาแบบพิธีการของสังคม

โครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ครั้งที่ 6

เรื่อง คุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านมนุษยสัมพันธ์ (ต่อ)

วัตถุประสงค์ เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านมนุษยสัมพันธ์

เวลาที่ใช้ 60 นาที

อุปกรณ์ -

วิธีดำเนินการ ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

ขั้นนำ ผู้วิจัยทบทวนเกมทางจิตวิทยา การเลียงหนี และพิธีการ และกล่าวนำเข้าสู่กิจกรรม การพูดคุยสนทนาและความใกล้ชิด

ขั้นดำเนินการ

1. ผู้วิจัยอธิบายพร้อมยกตัวอย่างเกี่ยวกับความหมาย ลักษณะของกิจกรรม (การดำเนินการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง) การพูดคุยสนทนา และความใกล้ชิด

2. ผู้วิจัยให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม(การดำเนินการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง) การพูดคุยสนทนาและความใกล้ชิดที่นักเรียนเคยประสบมา

3. ผู้วิจัยให้นักเรียนช่วยกันวิเคราะห์สิ่งที่เพื่อนเล่ามาในข้อ 2 โดยวิเคราะห์จากภาษาถ้อยคำ และภาษาท่าทาง

4. ผู้วิจัยให้นักเรียนฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับกิจกรรม(การดำเนินการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง) การพูดคุยสนทนา และความใกล้ชิด

5. ผู้วิจัยให้นักเรียนแสดงความคิด ความรู้สึกเกี่ยวกับการแสดงออกของตนเองทั้งภาษาถ้อยคำ และภาษาท่าทางที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านมนุษยสัมพันธ์

ขั้นสรุป ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันสรุปและผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติม

แนวทางการสรุป

มนุษยสัมพันธ์ เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ที่จะทำให้ผู้นำประสบความสำเร็จและความเจริญก้าวหน้า ซึ่งศิลปะในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ก็คือ การเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งในสถานการณ์ต่างกัน ก็ต้องใช้วิธีการที่ต่างกันด้วย

การประเมินผล

1. สังเกตจากการตั้งใจฟังขณะผู้วิจัยบรรยาย และขณะเพื่อนเล่าประสบการณ์
2. สังเกตจากการวิเคราะห์สิ่งที่เพื่อนเล่าเกี่ยวกับกิจกรรม การพูดคุยสนทนาและความใกล้ชิด
3. สังเกตจากการสรุปเกี่ยวกับผลของกิจกรรม การพูดคุยสนทนา และความใกล้ชิดที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านมนุษยสัมพันธ์

เอกสารประกอบการบรรยาย

การวิเคราะห์เกมทางจิตวิทยา

กิจกรรม (Activity)

คือ วิธีการใช้เวลาในการดำเนินการกับความเป็นจริงภายนอก และมักเป็นสิ่งที่เกี่ยวกับงานหรือการกระทำอะไรบางอย่างให้เสร็จสิ้นไป กิจกรรมเป็นสิ่งที่คนเราอยากทำ หรือจำเป็นต้องทำ จะทำคนเดียวหรือทำกับคนอื่นก็ได้ มีการแลกเปลี่ยนทัศนคติ ความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมที่ทำ เช่น โครงการทำงานต่างๆ เป็นต้น

การพุดคุยสนทนา (Pastimes)

เป็นการติดต่อสัมพันธ์ที่บุคคลใช้เวลาพบปะกัน สนทนาแบบไม่มีจุดหมายที่จริงจังนัก กับหัวข้อสนทนา เป็นการพุดคุยสนทนาเพื่อเป็นการฆ่าเวลาแลกเปลี่ยนทัศนคติกันอย่างผิวเผิน เป็นการพุดคุยกันตามมารยาททางสังคม และเป็นรูปแบบหนึ่งของการติดต่อสัมพันธ์ที่รับกันและเป็นการติดต่อสัมพันธ์ทางสังคมที่ไม่ลึกซึ้งนัก เช่น การพุดคุยในเรื่องกีฬา ดินฟ้าอากาศ การทำงาน การปลูกต้นไม้ เป็นต้น

ความใกล้ชิด (Intimacy)

เป็นรูปแบบหนึ่งของการใช้เวลาที่ขึ้นกับทัศนะชีวิต ถ้าคนที่มาติดต่อสัมพันธ์กันยอมรับทัศนะชีวิตดีด้วยกัน (I'm OK, You're OK) แล้วบุคคลทั้งสองก็จะเป็นผู้เปิดเผยและจริงใจต่อกัน อย่างไรก็ตามคนที่จะสามารถสร้างความใกล้ชิดได้จะต้องมีความรู้สึก มีน้ำใจต่อผู้อื่น ยอมรับผู้อื่นตามที่เขาเป็นอยู่แสดงต่อผู้อื่นในฐานะที่ OK นอกจากนี้จะต้องไม่มีลักษณะของการป้องกันตนเอง เต็มใจที่จะเลียงและสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น และบุคคลที่เปิดเผยตนเองมีความจริงใจซึ่งกันและกันเท่านั้นที่จะพัฒนา "ความใกล้ชิด" นี้ได้

โครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ครั้งที่ 7

เรื่อง คุณลักษณะความเป็นผู้นำ

วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านความสามารถในการติดต่อสื่อสารด้านการรับฟัง

ความคิดเห็นของผู้อื่น ด้านความเชื่อมั่นในตนเองและด้านมนุษยสัมพันธ์

เวลาที่ใช้ 60 นาที

อุปกรณ์ เอกสารสถานการณ์จำลอง

วิธีดำเนินการ ผู้วิจัยดำเนินการสรุปการทำกิจกรรมต่างๆ โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นนำ ผู้วิจัยทบทวนกิจกรรมทุกขั้นตอนที่ได้ฝึกมา

ขั้นดำเนินการ ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. ผู้วิจัยให้นักเรียนแสดงบทบาทตามสถานการณ์จำลองซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1.1 ขั้นนำ ผู้วิจัยกล่าวสนทนากับนักเรียนในเรื่องของคุณลักษณะความเป็นผู้นำ

1.2 ขั้นแสดง

1.2.1 ผู้วิจัยขออาสาสมัครจำนวน 4 คน เพื่อแสดงบทบาทตาม

สถานการณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

1.2.2 ผู้วิจัยแจกเอกสารสถานการณ์ให้ผู้แสดงอ่านและเตรียมตัว

เพื่อแสดงพร้อมทั้งจัดเตรียมสถานที่

1.2.3 เริ่มแสดงบทบาทสมมติที่ไม่ได้กำหนดบทบาท ใช้เวลาประมาณ

15-20 นาที โดยมีผู้ไม่ได้แสดงเป็นผู้สังเกตการณ์

1.3 ขั้นสรุป ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายถึงเรื่องที่เพื่อนได้แสดง โดยผู้วิจัยช่วย ชักถาม เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนได้คิดพิจารณาอย่างรอบคอบ พร้อมทั้งให้ข้อมูลย้อนกลับ

3. ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่เพื่อนได้แสดง โดยวิเคราะห์คุณลักษณะความเป็นผู้นำด้านความสามารถในการติดต่อสื่อสาร ด้านการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง ด้านมนุษยสัมพันธ์

ขั้นสรุป

ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันสรุปคุณลักษณะความเป็นผู้นำ ตามที่ได้ผ่านการเข้าร่วมการฝึก ในโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

แนวทางการสรุป

ความสามารถในการติดต่อสื่อสาร การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การมีความเชื่อมั่นในตนเอง และการมีมนุษยสัมพันธ์ เป็นคุณลักษณะที่ควรได้รับการส่งเสริมพัฒนา เพราะเป็นลักษณะพื้นฐานของการเป็นผู้นำ

การประเมินผล

1. สังเกตจากการแสดงบทบาทตามสถานการณ์จำลอง
2. สังเกตจากการวิเคราะห์บทบาทที่นักเรียนแสดง
3. สังเกตจากการสรุปเกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นผู้นำตามที่ได้ผ่านการเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

เอกสารสถานการณ์จำลอง

สถานการณ์

เย็นวันหนึ่ง ในห้องกิจกรรมของโรงเรียน ขณะที่นาวิกกำลังเตรียมตัวฝึกซ้อมการแสดงของโรงเรียนอยู่นั้น นิตยาเพื่อนสนิทของนาวิกได้เข้ามาหาและปรึกษากับนาวิกว่าอยากจะลาออกจากโรงเรียน เนื่องจากรู้ตัวเองว่าเรียนไม่ไหว เพราะสุขภาพไม่ค่อยดี และผลการเรียนก็ต่ำลง จึงต้องการลาออกไปช่วยพ่อแม่ค้าขาย ขณะที่นาวิกและนิตยากำลังปรึกษากันอยู่นั้น วันชัยได้เดินเข้ามาในห้องและหลบไปนั่งอยู่คนเดียวท้ายห้อง มีท่าทางซึมเศร้า นาวิกและนิตยาจึงเดินเข้าไปถามวันชัยจึงเล่าให้ฟังว่า เมื่อเช้าวันชัยได้เป็นตัวแทนของเพื่อนๆ ไปซื้อเสบียงอาหารเพื่อเตรียมตัวไปออกค่ายต่างจังหวัด แต่วันชัยซื้อของมาไม่ครบทำให้วันชัยและเพื่อนๆ ถูกอาจารย์ดุและโดนทำโทษ เพื่อน ๆ ต่างโกรธและต่อว่าวันชัย ทำให้วันชัยเสียใจ และกลุ้มใจมาก ขณะที่ปรึกษากันอยู่นั้น สายชลได้เดินเข้ามาหาและชวนนาวิก นิตยาและวันชัยออกไปเที่ยวกลางคืนด้วยกัน ถ้านักเรียนเป็นนาวิก นักเรียนจะอย่างไรบ้าง

โครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ครั้งที่ 8

เรื่อง บัณฑิตนิเทศ

วัตถุประสงค์ เพื่อสรุปผลของการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียน

เวลาที่ใช้ 60 นาที

อุปกรณ์ -

วิธีดำเนินการ

ขั้นนำ ผู้วิจัยกล่าวทักทายนักเรียนทุกคน

ขั้นดำเนินการ

1. ผู้วิจัยให้นักเรียนช่วยกันสรุปเกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นผู้นำ หลังจากได้เข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

2. ผู้วิจัยให้นักเรียนสรุปถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการนี้ รวมถึงแนวทางในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ขั้นสรุป

ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการในการที่จะนำไปใช้ ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน และผู้วิจัยกล่าวขอบคุณ และร่วมร้องเพลง “มาร่วมใจ” ดังนี้

เราทุกคน จงมาร่วมใจ ไม่ว่าอยู่ไหน หัวใจเราผูกสัมพันธ์

เหน้อยอย่างไรสู้ทน เราส่งยิ้มให้กัน เพื่อให้งานสำคัญ ลุล่วงดังปอง

เมื่อจากไป หัวใจจะนิ่ง เฝ้าคิดถึง คณึงครั้งอยู่ใกล้กัน

จากกันเพียงร่างกาย แต่ดวงใจยึดมั่น ความผูกพันฉันเธอนั้นอย่ารู้คลาย

แนวทางการสรุป

การเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น นอกเหนือจากโอกาสในการพัฒนาคุณลักษณะด้านความสามารถในการติดต่อสื่อสาร การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง และการมีมนุษยสัมพันธ์ นักเรียนยังได้รู้จักเพื่อนใหม่ต่างห้องและต่างระดับชั้น ได้รับประสบการณ์เรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน อันจะเป็นพื้นฐานของทักษะทางสังคม เพื่อให้เป็นพลเมืองที่พึงประสงค์ของสังคมต่อไป

การประเมินผล

1. สังเกตจากการสรุปผลการเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
2. สังเกตจากการสรุปประโยชน์และการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ภาคผนวก ง

1. ตารางคำอำนาจจำแนกเป็นรายชื่อของแบบสอบถามคุณลักษณะความเป็นผู้นำ
2. ตารางแสดงคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตามโครงการ
3. ตารางแสดงรายละเอียดการคำนวณคุณลักษณะความเป็นผู้นำรายด้าน

ตาราง 6 คำอำนาจจำแนกเป็นรายชื่อของแบบสอบถามคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ข้อที่	t
1	2.00
2	1.76
3	1.88
4	1.82
5	2.73
6	3.21
7	4.25
8	1.79
9	2.35
10	6.11
11	1.88
12	5.38
13	3.06
14	3.53
15	2.08
16	3.48

ตาราง 7 คุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าชั้นเรียน ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำโดยใช้กิจกรรมกลุ่มของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

นักเรียนคนที่	คะแนนคุณลักษณะความเป็นผู้นำ	
	ก่อนเข้าร่วมโครงการ	หลังเข้าร่วมโครงการ
1	39	45
2	40	46
3	40	46
4	40	47
5	40	45
6	40	44
7	40	42
8	38	45
9	39	43
10	39	44
11	38	42
12	34	43
13	39	42
14	38	43
15	36	40
X	38.67	43.80
S.D	1.72	2.09

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวสุกัญญา วรรณบุตร
เกิดวันที่	24 เดือนกันยายน พุทธศักราช 2516
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 797 ซอยกิ่งจันทน์ ถนนจันทน์ แขวงบางโคล่ เขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	วิทยากรย์ 5
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	ฝ่ายพัฒนาบุคคล สำนักงานการเจ้าหน้าที่ สภาอากาศไทย 1873 ถนนพระราม 4 แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2534	มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตมัธยมวิทยาลัยครูเพชรบุรี วิทยาลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
พ.ศ. 2538	กศ.บ. (วิทยาศาสตร์กายภาพชีวภาพ) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
พ.ศ. 2543	กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร